

< BIBLIOTÉKA MÍSTNÍCH DĚJEPISŮV. >

VDÁVÁ

FR. A. URBÁNEK.

POŘÁDÁ

ANT. N. VLASÁK.

„Poznej svou vlast a budeš ji milovati!“

SVAZEK III.

OKRES BENEŠOVSKÝ.

Se 3 obrázky erbů.

V PRAZE.

NAKLADATEL FR. A. URBÁNEK, KNĚHKUPEC.

1874.

54 F 1308 / 3

OKRES BENEŠOVSKÝ.

Nástin statisticko-historický.

SEPSAL

P. ANT. NORB. VLASÁK,
FARÁŘ NA HRÁDKU.

V PRAZE.

NAKLADATEL FR. A. URBÁNEK, KNEHUPEC.

1874.

Jeho Osvícenosti

Františkovi Eugenovi knížeti z Lobkovic,

starostovi okresu Benedovského,

věnuje

spisovatel.

Jména osob a míst.

	str.		str.		str.
Balkovice	65	Ferabeskoz Layno	133	Kapoun ze Svojkova	132
Bedře	18, 47	Feršman Jakub	48	Klokočno	89
Bělčice	83	z Fürstenberka	124	Kněžaty	89
Beneda	7, 9	z Gerštorfu	111	Kochanov	99
Benešov	7, 34	z Hasenburka	73	z Kokořova	128
z Benešova páni	9, 10	Hennewart	133	Kollaredo z Walsee	127, 135
Benik z Petrsdorfu	93	Hláška	81	Kondratice	113
Bezejovice	135	Hlavsa z Kamenice	75	Konopiště	34, 47
z Binu	111	Hodějovský z Hodě-	jova 21, 29, 40	Kostelec nad Sázavou	59, 65
Bohušice	48	Holčovice	107	z Kostelce	61
Böhm Fr.	112	Hradiště	78, 81	Kostka z Postupic	86, 87
Bořenovice	108	Hrušice	59	Kozlé	52, 53, 59
Brejloka	59	Hrumec	87	Kozmice	82, 83
z Briamontu	126, 132	Hůrka	53, 64	z Kozmic vlad.	82, 86
Brodce	65	Hutě	86, 91, 131	Kúle z Věřic	94
Bučina	89	Hvězdonice	90	Ledce	63, 64
Buchov	108	Hvozdec	76	z Leskovce	51
Bukovany	65	Hvozlice	113	Leště nec	131
z Burgstalu	135	Hyzrle z Chodův	84	Leštno hrad	118, 131
Bystrice	114, 119	Chobotský z Ostředka	108	Levin	89
Bystričany	47	Chlistov	48	Lhota Buková	76
Byšický z Byšic	136	Chmelický z Chmelic	132	" Kácova	83
Bzenský z Prorubě	133, 111	Chraštany	59	" Kamenná	113
Čakov	86	Chrastovice	48	" Mokrá	131
Čakovec z Bohušic	48	Chudlaz	113	" Pazderná	113
Čejkaz Olbramovic	132	Chval ze Rzávého	61	" Roubíčková	107
Celiv	107	Chvojno	52, 53	" Vidlákova	76
Cernčany	76	z Ilova Kristian	111, 125	" Vranova	88
Cervený dvůr	48	Jarkovice	53	" Vysoká	77, 78
Cervinka Václav	85	Javorníky	81	Lhoták ze Lhoty	77
Cístec	89	Jejkal Ferd., Jos.	86, 91	Lisek	107
Čtyrkoř	81	Jemniště	102, 107	Lišnice	86
Daněk Čeněk	128, 130	z Jemniště Mikeš	102	Lopřetice	131
David Karel	77	Jezdenice	90	Lštění	78, 81
Divůček z Jemniště	102	Jezviny	107	Mačovice	89
Dlouhé pole	48	Jezero	92	Malovec z Malovic	96
Dnespeky	64	Jinošice	131	Manebrio z Mantovy	111
Dobříčkov	107	Jirovice	53	Marianovice	47
Dobruvice	89				
z Doudleb	108				
z Dubé páni	49, 120				
Dubsko	81				

	str.		str.		str.
z Martinic . . .	73	Poměnice . . .	48	ze Šternberka Holičtí	121, 124
Městečko . . .	76	Popovice . . .	108, 113		
Mezihoří . . .	89	Popovský z Bezejovic	109	ze Šternberka Kono-	pištětí 10, 40
Michna z Vacinova	41, 42	Poříčí . . .	65, 72	z Talmberka . . .	97
Milota z Chřenovic	51	Postupice . . .	95, 101	Teplejšovice . . .	86, 87
Milovanice . . .	107	Pozov . . .	107	Tisem . . .	53
Mirolav . . .	113	Přebořovský z Kva-	sejovic 33, 42	Trčka z Lípy . . .	73
z Minsterberka	122	Přestavky . . .	89	Trmal z Toušic	136
Mladota z Solopisk	84, 85	Priam z Rovorátu	127	Tužinka . . .	47
Mladovice . . .	113	Přibýšice . . .	59	Tvořešovice . . .	132, 134
Mlýny . . .	134	z Puteani . . .	85	Údolnice . . .	89
Moklín . . .	107	Radecký z Radče	132, 133	Úročnice . . .	59
Mrač . . .	72, 74	Radikovice . . .	47	Václavice . . .	54, 59
Mrácký z Dubé	72	Rastoky . . .	91	Valkoun z Adlar	84
Myslíc . . .	48	z Řičan 103, 110,	126	Vatěkov . . .	59
Mžižovice . . .	86	Rousinov . . .	83	Věřice . . .	94
Náhlovský . . .	133	z Rovoratu . . .	127	Vesce . . .	90
Nasalovský z Přivor	132	Rozkoš z Dubé	62	Vesecký z Vesce	90
Nechyba . . .	48	Rychnovský z Rych-	nova 132	Větrov . . .	76
Nespěky . . .	64	z Rožmitála . . .	73	Věžníčky . . .	113
Nesvačily . . .	134, 135	Sádlo ze Smilkova	62	v Věžník . . .	108, 132
Noháč . . .	88	Sebratice . . .	94	Vlkov . . .	83
Nová ves . . .	113	Semovice . . .	131	Vlkovec . . .	91
Nový Dvůr . . .	131	ze Sinzendorfu . . .	42	Vojkovský z Milhostic	108
Obora . . .	107	Skalice . . .	48	Vokov . . .	131
Oclivy . . .	90	Skuhrovský ze Skuh-	rova 109	Volbram Brandlinský	ze Štěkře 111
Okrouhlice . . .	91, 92	Sladký z Pecinovce	51, 108	Vozlice . . .	113
Ondřejovice . . .	47	Slavíkovec ze Slaví-	kova 84	Vranov . . .	87, 88
Opřetice . . .	131	Smířický ze Smiřic	124	Vrbětín . . .	131
Ostředek . . .	83, 85	Soběhrdy . . .	74, 76	Vraže . . .	90
Paris z Lodronu	132	Sobek z Jezera . . .	92, 93	z Vrbna a Bruntálu	73
Pašovka . . .	64	Splavský mlýn . . .	131	z Vrtby . . .	42, 44
Pecirady . . .	63	Střela z Rokyc . . .	132	z Waldšteina . . .	73, 84
Peclinov . . .	48, 52	Struhařov . . .	93	Wagner . . .	85
Peclinovští bratří	49, 50	Sušice . . .	107	Wimmer . . .	128
Peřina z Maličína	136	Šebek . . .	134	Zahořany . . .	88, 136
Petroupec . . .	94	ze Šellenberka . . .	72, 73	Zálesí . . .	83
Petropim . . .	94	Škvor z Myslíce . . .	48, 51	Zbožnice . . .	59
Petrovice . . .	131			Zlenice . . .	82
Pchov . . .	89			Žabovřesky . . .	48
Podhájí . . .	48			Želichov . . .	107
Podhoří . . .	48			Žemlička . . .	85
				Žiňany, Žiňanky	74

Okres Benešovský tvoří ve spojení s okresy Vlašimským a Neveklovským, z nichž onen po straně východní, tento po straně západní k němu přiléhá, obvod okresního hejtmantství Benešovského; k severu hraničí okres Benešovský s Černokosteleckým a Jílovským, k jihu s Votickým okresem. Velikost rozlohy celého hejtmantství Benešovského, které tvoří spolu odhadní okres Benešovský, obnáší dle katastrálního měření od roku 1840 v celku 154.480 jiter, 935 □ sáhů, čili 15.4 □ míle a sice: plochy hospodářské 109.996 jiter 199 □ sáhů, poleší 38.719 jiter 1403 □ sáhy. Okres Benešovský o sobě má 5.4 □ mil rozlohy.

◀ Všeobecný tvar půdy. Okres Benešovský sestává z nížin, vlnovité mírné pahorkatiny tu a tam vyššími vrchy přervané. Z nížin táhne se dosti prostranná po obou březích řeky Sázavy od Nespěk přes Poříčí až k obci Lštění a Čtyrkolům, kde ji vrch Nosákov od údolí dělí, jež se kolem Javorníka a dvora Zlenického nalézá. Jiná mírná vlnovitá pahrbkovina počíná u Sázavy a běží v širší neb užší rozložitosti směrem jižním přes Benešov, Konopiště, Bystřici a Nesvačily do okresu Sedlčanského. Vyšší pahorkatina okresu Benešovského dělí se ve dvě skorem souběžně od severu k jihu běžící pásma pahrbků a vrchů, z nichž menší rameno přes Bukovany, Pecerady, Chlistov a Chvojno k Nesvačilům do Votického okresu se táhne; druhé, mnohem vyšší a rozsáhlejší, se prostírá přes Mrač, Soběhrdy, Okrouhlice, Struhařov, Novou ves, Popovice a na hranicích s pahrbkovinou Jankovskou okresu Votického se spojuje.

◀ Na obou těchto pásmech vyčnívají porůznu dosti vysoké homole a vrchy, z nichž nejvyšší jsou: Chlum u Mezihoří 1674', Chvojno 1278', Oclivy 1608', Teplejšovice 1470', Kochanov 1566', Bořeňovice 1638' a Do-

bříchov 1614 stop nad hladinou mořskou. Průměrná výše okresu Benešovského nad hladinou mořskou obnáší 1100 stop.)

⟨Řeky a potoky. Řeka Sázava okres Benešovský na straně severní dílem obtéká, dílem protéká. Do ní padá u Poříčí potok Bystrá neb Konopištský a potok Mračský. Potoků užívá se k zavodňování kolem ležících luk, čímž výtěžek jejich poměrně se zvyšuje, dílem ku hnaní mlýnů, jichž jest 35, a 10 pil.⟩

⟨Poměry klimatické, které se mírnými nazvatí mohou, závisí hlavně od rozličných útvarů povrchu půdy. Tak mají nížiny u Benešova, Bystřice, Poříčí, Mysliče a j. podnebí mnohem mírnější, které zrůst všech plodin hospodářských značně podporuje, než vyšší pahorkatiny, které sice mnohem drsnější podnebí mají, přec ale mírné dosti, že tam ještě všechny druhy obilí, jetel a bambuliny rostou. Nejvyšší část okresu jest jihovýchodní, zvláště obce Čeliv, Nová ves, Popovice, Bělce, Zderadice a j. mají následkem vysoké polohy, jakož i svým tvarem skoro hornatým povětrnost poměrně drsnou, tak že tam o 14 až 20 dní zima dříve počíná a o tolik dní i později končí.⟩

⟨Všeobecná povaha půdy. Z rozličných druhů nerostů jsou zde hlavně zastoupeny náplav, zvětralá žula, břidlice, křídlice železitá, slída a rula; půda sama sestává nejvíce z hlíny, vesměs drobnějším neb hrubším pískem více méně promíchané, pak z hlíny mazné. Mezi Poříčím a Benešovem nacházejí se v žule vrstvy jinorazu, jakož i u Javorníka, pod Čtyrkoly, Nespěky a j.⟩

⟨Nejúrodnější půda v okresu jest onen pruh země, jenž se táhne jižně od řeky Sázavy přes Benešov a Konopiště k Bystřici. Polní vrstva 5 až 7 palců mocná této části okresu jest smíšenina hlíny s drobným pískem, která dílem na podobné smíšenině, dílem ale na tuhé hlíně spočívá. Této ornici rovná se též půda u Poříčí a Nespěk, sestávající skoro výhradně z náplavu s připojením jemného i hrubozrného písku se stejnou vrstvou spodní. Také obec Vranov má dosti dobrou hlinovatou půdu s ornicí 6 palců mocnou.⟩

⟨Spůsob hospodaření. Hospodářství polní lze ve tři spůsoby rozdělití a sice v střídavé, jehož uží-

vají velkostatky ve svých nejlepších pozemcích; v hosp. *třístranné*, kteréž nalézáme u malostatků takřka vesměs a u velkostatkářů a měst ve všech jejich lehčích půdách; konečně tak zvané hospodářství *svobodné*, jehož užívají města na nejlepších svých pozemcích. Z těch tří rozličných soustav hospodaření úhoří se toliko u hospodářství trojtřídního čili třístranného, při čemž budiž podotknuto, že špatnější role toliko jednou neb půldruhékrát ve třech letech se osívají. Co se týká naproti tomu úrodnějších pozemků, ležících kolem jednotlivých osad a v nížinách, ty nenechávají se nikdy úhořem. V polích takových seje se v 1. roce do hnoje ozim, v 2. jař, v 3. na polovici brambory, na druhou jetel. Z náradí polního užívá se při orbě skoro v celém okresu vesměs tak zvaného ruchacla, vyjma u velkostatků, které všechny nově vynalezené stroje hospodářské ve dvořích zavádějí; pak pluhu přiorávajícího a rádla; při zavlačování a zadělávání semen užívá se bran se železnými hřeby, někde také dřevěných válců neb tak zvaných ježků a v bohatších a úrodnějších krajinách i pospěchače čili radliček.)

⟨Přírodní výrobky. Z říše *nerostů* dobývalo se v XVI. století stříbro na hoře Chlumu blíž Chvojna; nyní nedobývá se mimo vápenec (v Přestavlkách, Soběhrdech a Jinošicích) ničeho.)

⟨Z říše *rostlinstva* jsou pšenice, žito, ječmen, oves a brambory hlavními výrobky kultury hospodářské v tomto okresu. V nižší pahorkatině, zvláště kolem Benešova jsou plodiny jakosti dobré, pšenice jest ve vyšší pahorkatině jakosti špatnější, proto se také laciněji prodává, tak jako všechny plodiny vyjma oves. Z okopávanin sázejí se brambory, které se ale nikam nevyvázejí. Cukrovka pěstuje se toliko v okolí Benešova a to jen od času, co Konopištská továrna opět pracovati počala. Zelenina se pěstuje toliko pro vlastní potřebu v panských zahradách v Konopišti, Jemništi, Tvořešovicích a klášterní zahradě v Benešově. Obchod mimo v Benešově a to zcela nepatrný se zeleninami se neprovozuje, co se ale potřebuje, přiváží se z Prahy.)

⟨*Ovocnářství* povzneslo se zvláště v posledních letech u velkostatkářů, i nalézají se u nich a u města

Benešova pěkné zahrady ovocné, a hlavně stromořadí z ovocných stromů jsou to, které se v značné rozsáhlosti po nížinách zdejších táhnou. Štěpné školky jsou v Benešově, Konopišti a Tvořešovicích. Víně se zde nepěstuje. Obchodní plodiny se nevyrábějí vyjma řepku, která se v malých tolika částech pěstuje u Přestavického dvora; rolník seje tu a tam řepku jarní v malé míře, že když sobě pro svou potřebu z ní olej lisovati dá, na prodej žádná nezbude. Sena vyrábí se skoro ve všech místech dostatečné množství; nejvýnosnější v obci Benešově, kdež se zvláště i jetel výborně daří. Len, konopí, zelí, řípa a mák pěstuje se pouze pro vlastní potřebu. >

<Z říše živočišstva vykazují popisná data z roku 1870: koní přes 3 leta starých 1317, hříbat do 3 let 261, býků 51, volů 1319, krav 4698, telat 3065, oslů 2, ovcí 6977, koz 342, prasat 984, oulů včel 830. — Koně jsou plemene smíšeného a jsou erárními hřebci zušlechťené, zvláště v obcích lepší polohy majících, kde si rolníci chovu jejich velmi pilně hledí, což jest vydatným pramenem jich zámožnosti. Valné jsou trhy na koně vícekrát do roka v Benešově odbývané. Přebytek koní prodává se nejvíce cizím obchodníkům.>

<Dobytěk hovězí rolníkův náleží skorem vesměs plemeni domácimu; tam kde jest dostatek krmiva, se ale dobytek zušlechťuje křížováním s holandským a švýcarským.>

<Velkostatkáři chovají nejvíce dobytek bremský, švýcarský a holandský. Chov dobytka hovězího jest svým užitkem, záležejícím v mladém dobytku a mléce, výtečnou podporou hospodářství, zvláště malého. Mléko z krav a výrobky z něho dosažené spotřebují se buď v obcích samých neb je obchodníci kupují a do hlavního města dovážejí, což se děje zvláště od doby otevření dráhy. Ušlechtilé ovce chovají tolika velkostatkáři k využitkování suchých pastvisk, poloušlechtilé ovce se v okrese nenacházejí. Vlny dává jedna dvouletá ovce 1½ až 2 libry; prodává se z ušlechtilých ovcí po 80 až 120 zl., vlna ovcí domácích o 30 zl. laciněji. Vepřový dobytek se chová v dosti značném počtu a krmí

se nejvíce ku vlastní potřebě, toliko přebytek prodává se řezníkům.)

⟨Komunikační prostředky. Hlavní komunikační prostředek jest okresem od severu k jihu vedoucí dráha císaře Františka Josefa. Dotýká se obcí Čtyrkol, Lštění, Mrače, Bedrče, Benešova, Jirovic, Bystrice a Jinošic. V Čerčanech, Benešově a Bystrici jsou železničné stanice. Dráha tato spojuje okres s hlavním městem 5½ míle vzdáleným a usnadňuje takto odbyt všech hospodářských plodin.)

⟨Okresem vedou také dvě říšské silnice, Pražsko-Linecká a Pelhřimovsko-Jihlavská, která vybočuje z této v městě Benešově a směřuje přes Vlašim k Pelhřimovu. Silnice okresní:

a) z Neveklova východním směrem se táhnoucí silnice obcí Nesvačily, Bystricí, Leštňem a Novou vsí, která u Struhařova s erární silnicí Pelhřimovskou se spojí. Druhé křídlo její vede z Leštna Lištěncem a Jinošicemi k Jankovu; tato silnice spojena jest s Pražsko-Lineckou erární u Splavského mlýna křídlem z Leštna sem vedoucím.

b) Silnice okolo Struhařova do Divišova vedoucí;

c) silnice od Jezera k Strížkovu směřující;

⟨d) silnice z Benešova směrem západním ke Kono-
pišti a Václavicům vedoucí;⟩

⟨e) silnice vedoucí severně k Bedrči, Soběhrdům,
Vranovu a Komornému Hrádku;⟩

⟨f) silnice z Poříčí do Čerčan směřující.⟩

Poměry obyvatelstva. Dle sčítání lidu z roku 1870 čítá okres Benešovský 25.817 obyvatelů, kteří bydlí v 1 městě, 2 městečkách, 153 vsích, ježto tvoří 46 katastrálních, 36 místních obcí; z těch se větší část orbou, hospodářstvím lesním a dělnictvím zaměstnává.

⟨Obchod tržební vykvétá toliko v městě Benešově, kde se stanice železniční nalézá, an se tam z celého hejtmanství, ano i z některých obcí okresu Sedlčanského zbývající obilí na týdenní trhy sváží, a proto také ceny tržní tohoto místa pro celé okolí měřítkem jsou. Odtud dováží se obilí do Prahy, kterýžto obchod větší část okresu oživuje. Otevřením dráhy, jež se stalo na podzim roku 1871, změnily se poměry obchodní

v okrese Benešovském skorem úplně, a jest se nadíti, že zde přístě průmysl a obchod potěšitelně vykvětou.)

⟨Průmysl zabývá se zde nejvíce výrobou lihu a piva, pak děláním cihel a pálením vápna. Cukrovar stává toliko jeden v Konopišti, a pracuje od roku 1868, lihovarů pět, cihelen 10, vápenice 3, pivovarů 6. Mimo tyto závody jsou zde 2 přádelny na bavlnu, 1 v Peceřadech, 1 v Postupicích, 1 parní mlýn v Benešově, 2 skelné hutě v Ostředku a Roztokách, 1 sladovna v Strážkově a 1 škrobárna na statku Tvořešovickém.⟩

C. k. čistě gruntovní daně mimo přírážky v okrese obnáší 57.620 zl. 67 kr. r. č. Mimo to platí okres přímých daní, ku kterým se čítá daň domovní a činžovní, daň z výdělků a příjmů 15.217 zl. 30 kr. r. č., co činí úhrnem 72.837 zl. 97 kr. r. č. Kromě všech přírážek k rukoum vyvazovacího fondu, na potřeby okresní a zemské, k splácení útrat italské války a jiných mimořádných daní, jako z výroby piva, cukru, lihu, vysekávání masa atd., což ovšem vše dohromady dosti znamenité sumy dosáhne a obyvatelstvo nejen k pilnosti a obezřelosti, nýbrž i rok k roku k dokonalejší správě všech svých poměrů a k bystřejšímu poznání všech svých zájmů přinucuje.

⟨Náboženství. Z obyvatelů přiznává se asi 24.000 k církvi katolické, 500 duší k náboženství akatolickému vyznání helvetského, které má modlitebniční se sídlem pastorem v Soběhrdech; 700 jest zde židů. Katolíci náležejí k devíti farním, pěti filiálními chrámům, které ve směr dle starého popisu diecese Pražské pod arcibiskupem Arnoštem z Pardubic mezi roky 1344 a 1350 sepsaného, toho věku již farními byly, náležejíce do dekanátů dílem Benešovského, dílem Stěpanovského. Farní jsou: Benešov, Václavice, Poříčí, Kozmice, Vranov, Postupice, Popovice, Okrouhlice a Bystřice; filiální: Chvojno, Lštění (Hradiště), Ledce, Teplýšovice, Nesvačily. V Kostelci sbořen byl farní chrám zároveň s hradem. Dle tohoto nejstaršího rozdělení rozvržen jest i přítomný popis na 15 skupenin. Nyní náležejí chrámové ti k arcibiskupství Pražskému a do vikariátu Bystřického, jelikož obvod obsahuje mimo ty ještě Bělce,

Křečovice, Maršovice, Neveklov, Netvořice, Týnec a Živohošť z okresu Neveklovského.)

Školství. Mimo nižší gymnasium v Benešově nalezá se v okrese 15 škol národních, navštěvovaných 3265 dítky; 9 z nich nachází se při farních chrámech, mimo ty jsou školy v Oclivech, Ostředku, Teplýšovicích, Přestavlkách, Soběhrdech a Struhařově.

Vzdělanost v celku stojí se skromností, pilností, ruchem politického a národního uvědomění a smýšlení v rovnováze, pokračujíc čile ke zdaru a k blahu obyvatelstva okresu, k statečnému vyvinutí se celého národu a k okrase vlasti. Obyvatelé jsou od přírody silné postavy, povahou srdnatí, pevní, přičinliví, vytrvalí, k vzdělanosti schopní.)

Okresní zastupitelstvo skládá se ze 24 členů, a sice má skupení velkostatkářů 6 zástupcův, skupení měst a městysů 5 a skupení venkovských obcí 13 zástupcův.

I. B e n e š o v.

Bylo to asi r. 1048, když český vладыka, dvořenín a vojvůdce knížete Břetislava I., jménem *Beneda* neb také *Beneš* v krajině toho času hustým temným pralesem porostlé, v němž potud toliko hojná zvěř svá bezpečná doupata nalézala, dle staroslovanského způsobu na ostrohu mírného návrší zřídil sobě hrad, dle něho *Benešův hrad* zvaný.¹⁾ Krátce na to (roku 1070) zaskvěl se východně od hradu farní chrám sv. Mikuláše,²⁾ a na jižním úpatí hory povstala tržní osada, nynější město *Benešov*. Beneda, který roku 1088 zemřel, stal se praotcem slavného rodu Benešovicův, který

¹⁾ Hammerschmidt: Prodrumus gloriae Prag., pag. 731.

²⁾ Dle Gelasia Dobnera: Annal. tom. V. pag. 406, kdežto tvrdí, odvolávaje se na list pergamenový, že chrám Benešovský r. 1070 byl posvěcen. A. D. MLXX ecclesia in Benessow consecrata est.

užíval ve štítu znamení zvané Odřivous, jež se skládá z bílého vousu mužského střelou stříbrnou nahoru pro-
raženého v poli červeném, a nad helmem z ocasu pá-
vího, přes nějž střela ona napříč na levo jest položena. ¹⁾

¹⁾ O zahynutí Benedy vypráví letopisec následující:
„Léta 1088 byl jeden rytíř velmi slovatný a zname-
nitý v české zemi, syn Juřatův, vnuk Tasův, jménem Be-
neda, který byl velmi ušlechtilý a spanilé postavy, zmu-
žilý, nad jiné statečný a v užívání zbraně vycvičený. Roz-
hněval jednoho času krále Vratislava a ujel do Polska, kde
sloužil u královny Vyšeslavy po dvě leta za dvořenína. Po
její smrti (1088) Benda z Polska se vrátil a k Viprech-
tovi Grojskému, zeti krále Vratislava, přijel, žádaje ho,
aby jeho přímluvou vrácen byl k milosti krále a pána
svého. Ale Viprecht, jsa muž velmi opatrný a také chytrý,
nechtěje rozhněvati, ani v ničem ublížití testí svému, králi
Vratislavovi, dal Benedovi radu, aby toho nechal a na
ten čas pobyl v Míšni u Bennona, biskupa Míšeňského, a
jeho také za přímluvu požádal, mezi tím že chce on, Vip-
recht, jeho věci u krále jednati. A tu král Vratislav,
jakožto pán země po Míšeňsku jezdiv a všeliké věci řídív,
přijel do města Míšně. A když jemu oznámeno bylo, žeby
Beneda v Míšni byl, poslal proň, žádaje, aby k němu při-
jel pod příměřím a závazkem pokoje, a on to vděčně uči-
nil. Kteréhož když uzřel král, hned mysliti počal, kterak
by jeho mohl slušně do vazby dáti. Tu po mnohém s ním
v polním stanu rokování pojal jej král za ruku a vedl jej
z ležení na místo soukromé, jakoby chtěl něco s ním tajně
rozmlouvati. Král spatřiv hrušku a jilce u jeho meče zlaté,
tak jakž na vznešeného pána slušelo, otázal se ho, řka:
„Milý Benedo, prosím, pověz mi, co ten meč zmůže, když
jsi ho dal tak skvostně ozdobiti?“ A on řekl: „Králi,
pane můj milostivý! Kdyby muž ve zbroji mlýnský žernov
na lebku si postavil, chtěl bych žernov i lebku, též hlavu
a všecko tělo až do ledví tímto mečem přetíti.“ Podivil
se tomu král, chválil meč a aby mu ho ukázal, prosil.
A Beneda nic zlého netuše, vytáhl meč z pochvy a podal
jej králi do ruky. Král vzal meč, zatřásl jím a zkríkl
hlasem změněným: „A co teď poviš, nešlechetný pan-
charte!“ a hned zkríkl na komorníka, kterýž sám třetí tu

Jména synův Benešových čili Benedových nejsou známá; jeden z nich Drslav obdržev sménou od Oty I., knížete Olomouckého, některá zboží v župě někdy Hradecké, stal se původcem moravské větve Benešovicův. Beneš stal se prvním proboštem od krále Vratislava založené kapitoly Vyšehradské, spolu kancléřem království českého, založil za branou Vyšehradskou kostel sv. Pankrace a zemřel r. 1107; pohřben byl na Vyšehradě, až po 150 letech příbuzný jeho, Tobiáš z Benešova, tělo jeho do nově založeného klášterního chrámu v Benešové přenéstí a pochovati dal. ¹⁾ Kronikář český Beneš Minorita vypravuje o jednom pánu Benešovi, že přinesl z výpravy před Milánem (roku 1158) bibli a krásný pašionál, ježto na památku daroval kostelu Benešovskému.

s nimi byl, a řekl k němu král: „Chyť se ho, zajmi jej a svaž jemu ruce i nohy“. A on to chtěl učiniti. Ale ne vždycky smělost proti smělému bývá jistá, neboť v tom chytil Beneda komorníka za jilce a za rukověť meče, kterýž byl na bedrách jeho, a vytáh mu ho, přefal komorníka v půli, až tu hned padl a umřel. V tom mohl ujítí statný Beneda, ale nechtěl. A tu král naň jeho vlastním mečem silně sekal, však jemu žádné rány dáti nemohl. Ale Beneda špatným mečem, jež komorníkovi byl vytrhl, na krále se obořiv, tři rány, však neškodné, jemu učinil. Ten křik slyšíce někteří v ležení před Míšní, běželi králi na pomoc. Nějaký pán, Cukata jménem, první přiskočil a obořiv se na Benedu, jej nejinak než jako divokého kance oštěpem prohnal. Král pak Vratislav pln jsa zuřivosti, aby aspoň nad mrtvým tělem člověka, jenž brannou rukou na krále a pána svého sáhl a jej ranil, zasloužilý trest vykonán byl, kázal jej za nohy koni k ocasu přivázati, a tak po hustých křovinách a po trní sem tam až na pohřební místo vléci. Pochován byl pak ten pan Beneda na hradě Míšeňském přede dveřmi kláštera sv. Jana Evangelisty téhož dne 3. července 1088. ²⁾ Král prý po čase toho skutku své prechlivosti velice želel a synům Benedovým všemožné milosti prokazoval.

¹⁾ Rufferova historie Vyšehradská, str. 46.

²⁾ Scriptores rerum bohem. I. pag. 175—177.

Okolo roku 1220—1222 žil jiný pán Beneš z Benešova, jenž měl šestero synů: Voka, Ondřeje, Tobiáše, Matouše, Drslava a Ruprechta, kteří obdrželi zboží pozemská a stali se zase zakladateli zvláštních odvětví Benešovicův; *Matouš* byl pradědem pánů z Dubé a z Leštna na Staré Dubé nad Sázavou a na Leštně usedlých, později Mráčští z Dubé zvaných; *Drslav* se stal předkem pánů z Bechyně; *Ondřej* seděl (1284) na hradě Kavčíhoře (někdy u Leštna); *Vok* byl zakladatelem jedné větve moravských Benešovicův. *Tobiáš* z Benešova oddal se stavu kněžskému, byl proboštem Staroboleslavským a založil roku 1246 v Benešově na místě starého rodinného hradu znamenitý klášter menších bratří čili minoritů, při něm skvostný chrám Nanebevzetí P. Marie, jež dne 4. října 1257 na památný den sv. Františka Serafinského, zakladatele menších bratří, Pražský biskup Mikuláš z Rožmberka s velikou slávou posvětil. Sebral také těla svých bratří a předků a uložil je ve chrámu klášterním. Ano vstoupiv sám do řehole minoritské žil v klášteře Benešovském až do roku 1261, kdežto zemřel a zde pohřben byl. Bratr jeho *Ruprecht* byl opatem Hradištským u Olomouce. ¹⁾

Ještě před založením kláštera (1246) vystavěli páni z Benešova půl hodiny od města hrad Konopiště zvaný, na němž rod tento až do roku 1311 sídlil; toho roku totiž Tobiáš z Benešova, kanovník Pražský, daroval hrad Konopiště, město Benešov s vesnicemi svému příbuznému pánu Zdislavovi ze Sternberka, načež rod Sternberský vládl zde až do roku 1590. ²⁾

Město Benešov bývalo od starodávna hlavním místem dekanátu Benešovského, jehož obvod se shodoval se župou jména nám nyní nepovědomého, ³⁾ na jakéž Čechy v 11. a 12. a ještě na začátku 13. století rozděleny byly. Obvod dekanátu Benešovského pozná se z listiny okolo roku 1350 nařízením arcibiskupa Arnošta zhotovené, dle níž náleželo k němu následujících dvacet farních kostelů: Újezd, Týnec, Benešov, Poříčí, Ne-

¹⁾ Palackého Dějiny české. Díl I. 2. str. 476 a násled.

²⁾ Srovnej popis hradu Konopiště.

³⁾ Srovnej následující popis Václavic.

veklov, Netvořice, Janovice, Maršovice, Ledce, Bystřice, Chrást, Obramovice, Bělíce, Chvojenec, Živhošť, Martinice, Tožice, Újezdec, Vladislavice a Kostelec.¹⁾

Farní chrám v Benešově skvěl se té doby na návrší v podobě důstojné, byl také hojně nadán, což vysvítá z toho, že dle listiny od roku 1384 1 kopu 24 grošů poloročního desátku odvedl.²⁾ Páni ze Sternberka, jimž právo podací při něm náleželo, prokazovali se k němu štědrými: Albert ze Sternberka roku 1398 nové kaplanství v kostele Benešovském u oltáře svatých apoštolů založil s obyčejnými tehdejšími příjmy 8 kop gr. a ustanovil při něm kněze Jana, syna Ondřeje z Vlašimi, kteréž nadání později (1413) ještě lánem orních polí rozmnožil.³⁾ K západu od chrámu strměl hradbou obchnaný klášter Minoritský s velkým chrámem, který se co do výšky a výstavnosti Minoritskému chrámu ve Větším městě Pražském rovnal. I klášter okusil štěrnosti jak patronů tak okolní šlechty, která v něm časté pohostinství hledala a užila, v hojně míře. Roku 1379 Zdeněk ze Sternberka, odjinud z Konopiště, vykázal s povolením syna svého Petra a synovce Alberta ze Sternberka klášteru 10 kop gr. úroku, začož kněží povinni byli, mimo jiné sloužiti jistý počet mší za zemřelé jeho manželky, Johannu a Kateřinu i celé příbuzenstvo.⁴⁾ Mimo to činili odkazy panoši Bohuněk z Mrvic, Chval ze Štířína, Jaroš z Bedrče, Chval z Křešic, Zbyněk z Moravče, Bartoloměj z Neveklova a jiní.⁵⁾

Památný jest odkaz učiněný Vilémem Kostkou z Postupic, panošem kostela Pražského, listinou v českém jazyku dne 21. února 1410 vyhotovenou, a od představených kláštera, Mikuláše kvardiana, Jana lektora, Hynka,

1) Palacký: Dějiny české I. 2. str. 370. Z jmenovaných zde kostelů jest nyní 11 proloženým písmem tištěných farních, ostatních 8 filiálních; v Kostelci byl chrám zároveň s hradem sboren.

2) Listina v Balbin. Miscel. reg. boh. V. 11.

3) Lib. Erect. V. E. I—IX. O. 6.

4) Ibidem II. H. 2.

5) Ibidem XIII. T. 10, X. F. 5—7, 9.

vikáře a j. podepsanou, kteroužto se tito přiznávají, že obdrželi od něho úrok 10 kop gr., aneb kdyby úrok nedal, má dáti sukno na habity řeholníkům; začez se klášter zavázal sloužiti mši každodenně a čtyry aniverzarie za otce Viléma, pana Zdenka, za matku paní Zdenčinu a za předky; dále se zavázal, kdykoliv Vilém Kostka z Postupic do Benešova přijede s jedním služebníkem, dáti mu stravu, jaká jest v konventě obyčejná, a kdyby chtěl zde pobyti, pokoj a koni obrok; což se však na jeho potomky vztahovati nemá. ¹⁾ Jestli to onen Vilém Kostka z Postupic, který v následujících husitských rozbrojích si znamenitého bohatství a věhlasu dobyl, o čemž na jiném místě psáno bude.

O městě Benešově víme, že bylo toho věku sídlem královského popravce (justiciarii), který nad veřejnou bezpečností bděl, berni královskou sbíral a rozsudky soudců v skutek uváděl. Jedna měšťanská rodina zdejší usadila se té doby v Praze, přijavši jméno Benešovských a ta v brzkém čase šťastnými obchody velkého jmění nabyla, takže po celé 14. století mezi přední rody tamější náležela, ano i hojným zbožím venkovským vládla. Blíž Benešova jí náležela ves Chrast s podacím kostelním. ²⁾

Záhuba kláštera Benešovského.

V následujících válkách husitských utrpělo město Benešov, nalezající se uprostřed dvou hlavních sídel husitství, mezi Tábořem totiž a Prahou, velkých záhub. Roku 1420 na úsvité dne 18. května Žižka s 9000 lidu vojenského v pochod ku Praze se dal. Sigmund král vyslal silné vojsko, aby mu cestu zamezilo, vedené pány Petrem Konopištským ze Šternberka, Václavem z Dubé a z Leštna i jinými. Asi 400 jezdcův pod správou rytíře Hanuše z Polenska obsadilo město Benešov, zvláště zdejší ohrazený klášter.

Když Táboři dne 19. května k Benešovu se blížili, jízdní a pěší ze zdejší posádky naproti nim vyskočili

¹⁾ Ibidem IX. G. I.

²⁾ Viz o ní Tomek: Dějepis Prahy. II. 458.

chtíce je od města odraziti. Žižka však kázal v pravo zahrnouti a jinou stranou do Benešova mocně vejíti; a že královští odpor kláště chtěli, Táboři město zapálili. Oheň se rychle rozmohl, zasáhl brzo i farní chrám s farou, takže ku klášteru ani přístupu nebylo, na kterém se Hanuš z Polenska silně byl ohradil a tudíž i ubránil. Neboť Žižka nechtě se dobýváním jeho meškati, z města ven se obrátil a dále táhl. Nicméně ohněm tím i klášter tento slavný za své vzal, neboť celý vyhořev i s nákladným chrámem v pusté spálenišťě se proměnil. ¹⁾ Řeholníci utekli do Prahy, do kláštera sv. Jakuba, i býval obyčej až do konce minulého století, že se jeden bratr z tohoto kláštera Minoritského *kvardiánem Benešovským* nazýval.

Benešov za času víry podobojí od 1424 do 1623.

Ačkoliv Petr ze Šternberka a z Konopiště jedním z nejrozhodnějších i nejráznějších odpůrcův novot husitských byl, proti nimž padl v boji u Vyšehradu dne 1. listopadu 1420, dala se přec po jeho smrti zůstala vdova Perchta rozená z Kravař uchvátiti proudem moci neodolatelné nemajíc čáky pomoci od krále, a aby sebe a své poddané od větší záhuby ochránila, přistoupila k Pražanům s hrady, Konopištěm a Šternberkem, městy, vesnicemi, s tvrzemi i se vši svou mocí, slibujíc vésti a hájiti čtyry artikule Pražské; k čemuž se též zavázali se svou paní purkmistři, konšelé i vsecky obce měst v Benešově, v Divišově a díl toho panství v Janovicích; začež Pražané slíbili paní Perchtě i poddaným jejím, jižto k jich straně přistoupili, neškoditi, anobř ochranou svou pomoci býti, což se stalo roku 1424. ²⁾ Od té doby panovalo v Benešově po dvě století náboženství pod obojí, kališnické; farní chrám, který po vyhoření v skrovnější podobě byl obnoven, obsazován a spravován býval kněžmi od konsistoře utrakvistické dosazovanými. Chrám klášterní i s klášterem, vypálený, krovu zbavený a zlobě živlů zůstavený stál ve velkolepých

¹⁾ Zapova Kronika českomoravská. II. 807, 808.

²⁾ Archiv český I. 149.

zříceninách, takže papež Pius II. (dříve Eneáš Sylvius) sám vyznal, že spatřiv jej jako kardinál roku 1451 velikostí a krásou tak byl dojat, že nemohl se zdržeti od pláče. Pohled na tento chrám byl to zajisté, který spolu přispěl ke skvělému svědectví a úsudku jeho o chrámech českých: „Mám za to, že za mého času není v celé Evropě žádného království, které by více a skvostnějších i ozdobnějších chrámů mělo jako země Česká.“

Sněmy a sjezdy v Benešově.

V prodlení toho XV. století bylo město Benešov několikrát shromaždištěm sněmů a důležitých sjezdů. V červenci roku 1451 sjeli se do Benešova nejprřednější pánové země, jakož i královští poslové, v jejichž čele byl Eneáš Sylvius; s ním byl český rytíř Prokop z Rabšteina. Z pánův českých byli přední: Jiří z Poděbrad, Jindřich z Rožmberka, Aleš a Petr Holičtí ze Šternberka, Zdeněk ze Šternberka, pán Benešova, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan Smiřický, Jan Čabelický ze Soutic, Zdeněk Kostka z Postupic, množství menších šlechticův a poslové z měst Prahy, Kutné Hory, Plzně, Loun, Kolína, Klatov, Králové Hradce, Litoměřic, Slaného, Žatče, Budějovic a Tábora, někteří strany pod jednou, jiní pod obojí. Jednalo se o vydání mladého krále Ladislava Čechům. Eneáš Sylvius, posel krále Římského, měl před sněmovníky řeč dlouhou, výklady a řečnickými obraty ozdobenou; však její krátký smysl byl: vy stavové čeští již dvanáct let jste bez mladého krále Ladislava, počkejte tedy již jen maličko, a on dojde let svých dospělých. Taková řeč jalová a prázdná ovšem neuspokojila sněmovníky. Sněmovní jednání trvalo čtyry dni.

Eneáši Sylviovi záleželo hlavně na tom, aby se samým Jiřím Poděbradským o církevních věcech porozprávěti mohl, chtěje ho vida, že požívá všeobecné důvěry, nachýliti k římské straně. Dosáhl toho, a pan Jiří dal mu slyšení u sebe. Tlumočnickem mezi rozmlouvajícími byl Prokop z Rabšteina, neboť Eneáš mluvil latinsky, pan Jiří česky, neuměje latinsky. Zajímavou i důležitou rozmluvu jejich, jak ji sám Eneáš latinsky sepsal, podává Palacký v češtině ve svých dějinách českých dílu IV. 1. str. 235.—245

Když byl pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka proti králi Jiřímu povstal, dobyt byl hrad jeho Konopiště (1467) a celé zboží s městem Benešovem připadlo koruně. Zdeněk držel se strany Matiáše krále Uherského, odpůrce krále Jiřího, i setrval při něm s celou svou stranou i tenkrát, když po smrti krále Jiřího (1471) Vladislav za krále českého zvolen byl. Proto ustanoven byl sněm do města Benešova (1473), jenž uvéstí měl domácí záležitosti v pořádek; i strojeno se valně se všech stran, aniž brán ohled na mor, právě té doby jak v Čechách vůbec tak i v okolí Benešovském zvláště panovavší.

I shrnulo se do Benešova veliké množství lidu se všech stran; jen se strany Vladislavovy počítalo prý se až do dvou tisíc osob, mezi nimiž ovdovělá králová Johanna a pán Vilém Rabský z Risenberka i Ctibor z Cimburka zaujímali přední místa; s druhé strany byli přítomni pán Zdeněk ze Šternberka, jemuž někdy Benešov s Konopiští náležel, bratří Jan a Oldřich Zajícové z Hasenburka, Jindřich z Hradce a jiní. V Benešově nebyla tak prostranná místnost, v které by se tak valné shromáždění bylo mohlo vměstnati; proto odbývala se veřejná sněmovní sezení v bývalém klášterním chrámě, který byl beze střechy, takže jen holé zdi zbývaly. Tu jako pod širým nebem zahájila králova vdova dne 28. května (1473) první sněmovní sezení znamenitou téměř tři hodiny trvající řečí, takže se ovšem zdálo, jako by to řečnil spíše nějaký věhlasný mudrlec, nežli paní. Napomenuvši napřed všechny strany k svornosti a lásce žádala, aby zapomněly na všechny různice a neřesti, jež mezi sebou měly, aby hleděly vlast milenou, tolikerymi ranami zemdenou, zase povznéstí na předešlý stupeň blahobytu a slávy. Na konci řeči strhla se na nebi neobyčejně silná bouře s blýskáním, hromobitím a přívalem ukrutným, tak že shromáždění celé rozutíkalo se, hledajíc kde kdo by se pod přístřeší dostal. Avšak hned druhého dne a potom každodenně v rokování se pokračovalo s velikým účastenstvím všech sněmovníkův; neboť panovala mezi nimi dosud zřídka kdy vídaná svornost, jednomyslnost

a snaha k obecnému dobrému, králová Johanna slovem i příkladem pomáhala k tomu jak nejvíce.

Proto ani hrubě nevšímáno si moru, který té doby v městě tak zuřil, že pomřelo ze sněmovních lidí nezadlouho až do 200 osob, z komonstva králové dvanáct panen. Až když v pondělí svatodušní (7. června) jeden bohatý pán, jenž byl dal k sobě zváti velikou společnost k hostině na večer, o polednách pocítil nějaké bolesti v žaludku, aby občerstvil se na vzduchu, vyjel si se čtyřiceti služebníky, vše zeleně přistrojenými, z města ven, a po několika hodinách, když vrátil se a služebníci odepínali mu ostruhy, náhle mrtev klesl jim do náručí; sněmovníci poděšení tak nenadálým případem volali všickni na skončení sněmu. Proto hned celý následující den se spisovalo společné sněmovní snešení, a ve středu 9. června celé shromáždění z Benešova se rozjelo. Škoda veliká! neboť mohly se na tomto sněmu všechny ještě zbývající různice urovnati, a mohl se všem zemím koruny české vrátiti pokoj úplný a stálý. Však i to, co se na tomto Benešovském sněmu pořídilo, bylo důležité a mělo trvalé výsledky.

Benešov Šternberkům vrácen.

Mezi králi Matiašem a Vladislavem stalo se narovnění konečné roku 1479, při které příležitosti vyjednáno i to, aby panství a všeliké zboží Šternberkům i jiným pánům, kteří se byli Matiaše přidrželi, vráceno bylo. Král Vladislav položil sněm na hrad Pražský ke dni 5. října, na němž pánové strany Konopištské obesláni jsou, kdežto dle úmluvy mezi králi na kolenou za odpuštění své viny prosili a na milost přijati jsou, i také Konopiště, Zelenou Horu s jiným zbožím jim odejmutým zpět obdrželi.

Zdeněk ze Šternberka byl mezi tím se světa sešel (dne 4. prosince 1475) zanechav čtyry syny, kteří všichni, jako otec, horlivými přívrženci víry katolické byli a zůstali, za kterouž příčinou nemohlo býti vyhnutí nesaším, jež často povstávaly mezi jimi a jich utrakvistickými poddanými, taktéž horlivě své víře nakloněnými.

Jaroslav ze Šternberka totiž sotva že uveden byl

zase v držení hradu a panství Konopištského, kázal roku 1480 ku konci měsíce máje podobojímu faráři Benešovskému aby vystěhoval se z města „s tělem a krví boží.“¹⁾ Jaroslav daroval roku 1483 farnímu chrámu Benešovskému krásný zvon, který podnes svým libozvukem památku jeho osadníkům připomíná. Na zvonu nalezá se znamení utrakvistické: kalich a nad ním hostie. Vy-mohl také pro město Benešov od krále Vladislava II. roku 1489 dne 1. září výsadu na dva výroční trhy, totiž: na sv. Filipa a Jakuba a na sv. Matouše.

Jaroslav ze Šternberka zemřel roku 1492. Jeho syn Ladislav ze Šternberka povznesl opět znamenitě slávu rodu svého. Za panování krále Vladislava II. zastával (1507—1510) úřad nejvyššího komoří, potom nejvyššího kancléře v království Českém. Když se král Vladislav do Uher přesídlil, učinil našeho Ladislava plnomocným držitelem v království Českém listem daným v Prešpurku roku 1515 ve středu před sv. Urbanem. Po smrti krále Vladislava sešli se stavové čeští na sněmě, držaném v Benešově od 7. do 11. července roku 1516, a uznali zde za poručníky nezletilého krále Ludvíka, dle poslední vůle otcovy: Sigmunda, krále Polského, jakožto strýce a císaře Maximiliana. Když ale po krátkém čase umřel císař Maximilian, vypravili stavové na místě krále a s jeho vůlí vyslance svého našeho Ladislava ze Šternberka do Mohuče k volení nového krále Římského (1519), kterýžto dal hlas svůj Karlovi V., největšímu to muži věku svého. Brzy na to (18. listopadu 1521) zemřel ale i náš Ladislav na morovou ránu, tenkrát v Čechách zuřící, bez potomků a byl v Nepomuku pohřben. Dědicem byl bratr Jan, a po jeho smrti († 9. září 1518) téhož syn Adam ze Šternberka.

Té doby zmáhala se v Benešově i v okolí vedlé kališnictví valně nově povstala sekta tak zvaných „bratří českých,“ kteří se byli jak od katolíků, tak od utrakvistů úplně odloučili. žili způsobem, který se jim pro křesťany důstojný zdál, zachovávajíce přísnoř mravů, živíce se prací tělesnou, v nenávisti měli jmění a moc i všecku slávu světskou, nádherné šaty, všelijakou

¹⁾ Staré letopisy str. 219.

marnost a nestřídmost, a každému přikázáno bylo, aby jich se varoval. Vzdálení jsouce ode všech úřadů světských, podrženi byli duchovnímu soudu, který v Benešově až do roku 1500 své sídlo míval, potom do Mladé Boleslavi přeložen byl. Sbory své drživali v Benešově ve vlastním domě, stojícím v pořadí nynějšího klášterního kostela, v němž i hlavní škola se nalézala.

Adam ze Šternberka, jako předkové horlivý katolík, uvedl o velikonoci roku 1550 opět do kostela Benešovského kněze pod jednou; konsistoř utrakvistická ujala se však vypuzeného faráře, i stěžovala si listem, dne 17. dubna t. r. daným, že se to na potupu netoliko jí konsistoři, ale i vši straně podobojí stalo.¹⁾ Následkem toho byl brzy zase utrakvistický farář, kněz Tomáš, v Benešově ustanoven, který spolu děkanem byl, a jemuž roku 1552 za kaplana na 4 leta Jiří Benešovský byl dán.²⁾ Katolíci měli zde toho času klášter.

Blahobyť v Benešově.

Když v prodlení XVI. století vlast česká, požívajíc po dlouhý čas míru a pokoje, překrásně květla, stavové pak všichni provozující obchody, řemesla i živnosti své bez překážky, v hojnosti a zámožnosti žili, zakusilo i město Benešov ovoce toho blahodějného míru.

Již asi v XV. století koupila si obec města Benešova blízké rytířské sídlo, *Bedrč* zvané. Po shoření starých desk, totiž v pondělí po sv. Jiljí 1542, purkmistr a rada i všecka obec města Benešova vyslala z sebe s listem mocným Jiříka Kopytáře z konšelův, i Martina Malíře ze starších obecních a Ondřeje Šocha z obce, měšťany svrchu psaného města, kteří přiznali se před úředníky Pražskými, že dědictví své v Bedrči dvory kmetci s platy, v Bystřičanech dvůr kmetci s platem, v Bohušovicích dvůr kmetci s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky, kurmi i se vši zvolí, s panstvím, což jest jim prvé před shořením desk od kohožkoliv s povolením královským ve desky vloženo bylo, tak a v témž plném

¹⁾ Borového Dopisy konsistoře utrakvistické, I. 277, 278.

²⁾ Tamže: I. 306.

právě, v týchž mezích a hranicích, v nichž táž dědictví od starodávna záleží, zase sobě budoucímu purkmistru, konšelům i vší obci nadepsaného města Benešova podle nového o dskách nařízení ve dsky zemské vložiti a vepsati dali. ¹⁾)

Pánové ze Šternberka, kteří město Benešov do roku 1590 drželi, udělili městu s povolením královským netoliko svůj znak, osmirohovou hvězdu v poli modrém, ale i mnoho vzácných výsad. Když zasnoubením se Alžběty ze Šternberka Benešov s Konopištěm (1590) na jejího manžela, *Arkleba z Kuňovic*, přešel, udělil pán tento roku 1595 městu právo pivo vařit a vystavovat, což mu i císař Rudolf potvrdil. ²⁾) Na památku radostné té události dala obec města Benešova toho roku (1595) nový zvon ulíti a to za primátora Jana Špicmauze a purkmistra Václava Koláře. Toho času mělo město dobře zařízenou školu, na kterouž mužové vzdělání, kteří předeepsaná studia při filosofické fakultě odbyli, jsouce obyčejně bakaláři neb mistři učení Pražského, od university Pražské dosazováni bývali. ³⁾) Pročež také již té doby vykážati se může naše město učenými rozenci: *Jan Petřík z Benešova*, kněz církevní, vydal (1537) tiskem rozličné knihy obsahu náboženského i vychovatelského. *Matouš Benešovský*, jinak Philonomus, kazatel u sv. Jakuba na Starém městě Pražském, písař konsistoře Pražské, potom správce školy sv. Víta na hradě Pražském, vydal (1577—1585) spisy mluvnické i náboženské. *Václav Benešovský*, příbuzný předešlého, byl farářem na Proseku; r. 1581 ustanoven za administrátora strany podobojí, přestěhoval se do Prahy, kdež učiněn farářem u sv. Martina; později bydlel při kapli Betlemské, zastáváje při ní úřad kazatelský. *Jan Benešovský* byl (1591) arciděkanem v Králové Hradci a skladatelem oné po dlouhý čas velmi oblíbené nábožné písně národní, ježto počíná: „Bůh věčný vás požehej“ atd.

Z umělců žil mezi lety 1541—1566 v Benešově

¹⁾ Dsky zemské: v kvaternu communitatis kde sobě sami kladou B. 26.

²⁾ Archiv městský.

³⁾ Časopis Mus. 1845, 631.

zvonář jmenem *Matěj Špic*, z jehož dílny mnoho libozvučných zvonů pochází, které při okolních kostelích podnes nábožný lid k službám božím svolávají, jako v Bystřici, Okrouhlicích, Jirčanech, Louňovicích, Kondraci, Postupicích, na Hrádku, v Olbramovicích, Lobkovicích j jiných vzdálenějších.

Dle svědectví městských gruntovních knih, sahařicích do polovice XVI. století, držela té doby okolní šlechta v Benešově domy šosovné: Léta 1574 ve středu po sv. Markétě koupil vladyka Jiří Pětipeský z Chýše a z Egrberka v Benešově tři domy pod šos poplatné od pana Jana ze Šternberka a na Konopišti; l. 1581 koupil Vilém Lužanský z Lužné na Božešicích dům v městě pro manželku svou Annu Lužanskou a pro děti její: Jana, Maxmiliana, Jiřího, Václava a Alžbětu; k roku 1589 připomíná se v Benešově usedlý rytíř Jan Vokoun ze Sázavy s manželkou Justinou z Rottšteina; l. 1598 ve čtvrtek po Nanebevstoupení Páně odevzdala paní Magdalena Beřkovská z Terešova dům svůj v Benešově paní Anně Vysoké z Terešova, sestře své; ¹⁾ ta jej prodala roku 1602 ve čtvrtek po neděli Cantate Alžbětě Trmalce z Toužic a na Drachkově; roku 1605 ve středu po sv. Filipu a Jakubu koupil od této dům Jindřich Mitrovský z Nemyšle. Roku 1609 v sobotu po sv. Fabianu a Šebestianu koupil v Benešově dům Nesnídalovský od Valentina barvíře vladyka Václav Podhradský z Vlčíchory, a téhož roku přikoupil jiný dům od rytíře Hendricha Freiberkara z Freiberka. Roku 1612 v pátek po památce sv. Řehoře koupil sobě a manželce Mandelině ze Džbánova rytíř Bernard Rožnovský z Křtěnova, regent panství paní vdovy Doroty Hodějovské na Konopišti, dům v Pražské ulici, ²⁾ který prodal r. 1616 ve čtvrtek po památce obětování P. Marie paní Anně Zacharové z Plotišť jí, Janovi, manželu

¹⁾ První manžel paní Magdaleny byl Karel Hlas z Kamenice, druhý Šebestian Beřkovský ze Šebířova, po němž řečený dům zdědila.

²⁾ Mandelina Rožnovská ze Džbánova zemřela r. 1614 v pátek po neděli invocavit, pohřbena jest v kostele Benešovském, v němž se zachoval kámen náhrobní s nápisem a erbem.

a Kateřině dceři atd. — Taktéž ženatí faráři toho času z okolí kupovali v Benešově svým rodinám měšťanské domy.

Léta 1598 ve čtvrtek den nového léta kněz Matěj Plzeňský, farář Poříčský nad Sázavou, koupil sobě a Markétě, manželce své, dům na Šafránkově; l. 1604 ve čtvrtek po neděli Jubilate kněz Jan Trojan Turnovský, správce církve v Sepekovech, koupil sobě a Susaně manželce dům v Benešově v Domašínské ulici; 1606 ve středu po II. neděli po velikonoci kněz Martin Kalinus Litoměřický, farář Votický, prodal Janovi Tyčkovi, švakru svému, dům svůj Tyčkovský na Karlově; 1606 v úterý den sv. Jakuba kněz Jiřík Oeconomus, ženatý správce církevní v Neveklově, koupil od rytíře Šebestiana Berkovského ze Šebířova a v městě Benešově, dům pozůstalý po Sigmundovi Andělovi z Ronovce, stalo se u přítomnosti ryt. Hendricha Freiberkara z Freiberku a v městě Benešově, Jana Motětického, hejtmána panství Konopištského a Tloskovského, kněze Martina Kilianidesa Hrádeckého, správce církve v Maršovcích, a kněze Václava Alexandra Nymburského, správce církve v Benešově.

R. 1612 v pondělí den památný proměnění Pána Krista kněz Vít Meziřícký, farář Postupický, koupil dům v Benešově k ruce syna svého Viléma od rytíře Bernarda Rožnovského z Křtěnova, regenta panství Konopištského. 1614 v úterý po památce sv. Petra a Pavla kněz Jan Martinides Hlínecký, farář ve Vranově, koupil sobě a Anně, manželce své, v Benešově dům v ulici Domašínské; Jan syn řečeného kněze Jana Martinidesa koupil 1617 ve středu po neděli Laetare dům na Malém rynku v Benešově od Petra uzdáře; ještě r. 1619 týž Jan, církevní správce ve Vranově, koupil sobě i manželce Anně v Benešově dům Mostecký na velkém rynku od Jiřího Mosteckého.

V tom však již počaly strastiplné doby záhubné války třicetileté, ku kteréž podnět dalo nešťastné povstání stavů protestantských roku 1618, a vzpoury té účastnili se v plné míře tehdejší držitelé panství Konopištského, páni *Hodějovští z Hodějova*, vynikající horlivostí v duchu protestantském, čímž rod svůj potud tak mocný a bohatý v úplnou zkázu přivedli. Bernard mladší Hodějovský z Hodějova, který byl po otci panství

Milévské a Konopištské s dvěma třetinami města Benešova zdědil, přidržel se zimního krále Bedřicha Falckého, začež po osudné bělohorské bitvě ztrátou dvou třetin svého jmění pokutován byl.¹⁾ Konopišť s Benešovem dostala se roku 1622 od královské komory Albrechtovi z Valdšteina.

Benešov v poddanosti Michnův z Vacinova.

Roku 1623 dne 22. února přešlo panství Konopištské s Benešovem koupí v držení Pavla Michny z Vacinova, který hned akatolického faráře vypudil a kostel katolickým knězem obsadil. Týž jmenem kněz Daniel Ludvík Ruder ze Zdařin již 26. února 1623 nové matriky založil, jež se odtud nepřetrženě vedou.

Po přemožení zpoury protestantské umínil si císař Ferdinand II., že nebude trpěti v zemi, leč vyznavače náboženství katolického; za tou příčinou vyšel roku 1624 mandát, jímž se všecko kněžstvo nekatolické vůbec vypovídalo ze země; konečně (31. července 1627) každému, kdo se posud držel jiného vyznání, dáno bylo na vůli, v šesti měsících buď obrátiti se k náboženství katolickému, aneb prodati statky své a vystěhovati se ze země. Zvláštní komissí byla zřízena, aby bděla nad přísným vykonáním tohoto rozkazu, jejížto členem i Pavel Michna byl, který v tom úřadu neunavnou činností vynikal. Proto povolal několik kněží řádu jesuitského do Benešova, jejichž poučování se podařilo, že v měsíci červenci 1624 383 osob z většního dílu měšťanů do lůna církve katolické se vrátilo.²⁾ Roku 1627 ale zbouřil se lid, nejvíce poddaní hraběte Michny Konopištského, s novým stavem věcí nespokojený, maje za vůdce Adama z Hodějova, někdejšího pána na Týnci, a když jich více

¹⁾ Týž psal ještě r. 1621, dne 14. října na zámku Konopištském nasledující list: „Jene Němců, primase města Benešova, věrný milý! Poroučím Vám, že Jířikovi Ostermajerovi z peněz, které kněz Izaiáš děkan Pelhřimovský, tu v městě Benešově vejrunku za dům svůj složil, 17 kop. miš., které jemu náležejí, vydati poručíte. Bernhart z Hodějova m. p.“

²⁾ Hist. societatis Jesu, P. III. l. 4. pag. 575.

než osm tisíc pohromadě bylo, přepadli a pálili zámky vrchnostenské i města, konečně i Benešov, kdežto prý v jeden páteční den do kláštera sv. Barbory se prodrali, jej oloupili, až konečně od vojska schytání a rozptýlení jsou. ¹⁾

Smutný byl též stav města Benešova i celého panství Konopišského za panování hrabat Michnův z Vacinova (od 1623 do 1673). Vystěhování zámožnějších měšťanů z příčin náboženských, stále trvající kontribuce, zhářství, zvláště ale drancování a vydírání výpalného od přítele i nepřitele podkopaly blahobyť občanů na některé věky budoucí.

Nejkrutší rána zasazena byla městu v posledním roku nešťastné války třicetileté, když roku 1648 švédský generál Königsmark Prahu těsně oblehl. Jedno oddělení švédského vojska pod generálem Wittenberkem odrazilo od Prahy v měsíci červenci, oblehlo a dobylo hradu Konopiště, střelbou hrubě porouchaného, již den na to.

Při té příležitosti vypravuje se následující událost. Když totiž třetího dne generál Wittenberk při své přehlídce k městu Benešovu se přiblížil, spatřil dlouhý průvod z města k vrchu Šiberně vycházející, i tázal se, co by to znamenalo? Jeden mladík z té krajiny, který se dal den před tím k švédskému vojsku zverbovat, nabídl se, že věc tu vyšetří, a vrátiv se hned na to, sotva ducha popadaje vypravoval, že Benešovští jeho bratrance Zdeňka, bohatého synka Benešovského, na popraviště vedou. Zdeněk totiž, mladík prudké krve, byl ženichem sličné i zámožné dcery Benešovské, která ho nemilovala; ale rodičové k tomu rádi svolili, a snoubenci byli již s kazatelny prohlášení, když se nevěsta vyjádřila, že si toho ženicha nevezme. Měla totiž dívka jiného milého, kterému slib učinila, že raději zemře, nežli by si Zdeňka za manžela pojala. Den oddavek se konečně přiblížil, a když ženich nevěstu svou do kostela vésti chtěl, zdráhala se tato, ubezpečujíc, bude-li nucena k oltáři přistoupiti, že tam své svolení odepře; načež Zdeněk přísahal, že za takovou

¹⁾ Kapihorského Kronika Sedlecká a Bečkovského kronika v rukopisu.

hanbu krvavě se pomstí. Za tím účelem vzal skutečně k sobě pistoli dvěma kulema nabitou, aniž toho kdo pozoroval. Zatím vedli příbuzní plačící nevěstu do kostela sv. Mikuláše, kdežto každý útrpně hleděl na utrápenou pannu, bledou jako mrtvolu, a přece spanilou jako anděla. Farář čekal u velkého oltáře, když ale snoubenci k němu přistoupili, a on se tázal, zdali z dobré vůle bere sobě přítomného ženicha Zdeňka Nováka za manžela? odpověděla hlasitě a určitě: Nikoliv! Sotva ale to promluvila, vytáhl ženich pistoli a zastřelil ji zde u oltáře před očima příbuzných i veškerého lidu. Když ale nevěstin miláček, chtěje milenku svou pomstiti, sem se byl protlačil, zprovodil vražedník i toho druhou koulí se světa a vyšel skrze ustrnulý zástup lidu z kostela. Na náměstí byl však postižen, spoután a jako dvojnásobný vrah brzy na to od městského soudu k smrti provazem odsouzen. — Ostatně vychvaloval voják bratrance svého za nejvýbornějšího střelce v okolí a prosil snažně generála, aby se ho ujal. Ihned odebral se tento k popravišti, rozehnal pochopy i magistrát a pojal Zdeňka s sebou ku Praze, kdežto sobě tento nedaleko hradeb u Žitné brány srub zřídil a svou střelbou mnohého měšťana Pražského, jakmile se na hradbách ukázal, se světa zprovodil, takže vysazena byla v Praze cena desíti dukátů na hlavu Zdeňkovu, kterou konečně jeden voják od pluku Colloredova vyhrál, který tak dlouho za jednou zdí číhal, až se mu poštěstilo, švédského střelce zastřeliti.

Švédské vojsko ukrutně řádilo, všecko osení na polích od Prahy k Benešovu spustošilo, město Benešov vydrancovalo, všecken dobytek odehnalo, konečně město i s kostelem zapálilo; v kostele vniklo i do podzemní krypty, v níž několik cínových rakví porouchalo, slídíc po pokladech a drahocenných špercích. Město zůstalo celé pusté, obyvatelstvo se rozuteklo. ¹⁾

Válečná rána tato přivedla město beztoho usouzené úplně na mizinu tak, že dlouhý čas nemohlo se zotaviti. Někteří obyvatelé se sice opět vrátili, avšak nemohouce tu pro bídu vydržeti, jinam se uchýlovali

¹⁾ Archiv městský.

tak, že počtu obyvatelstva napořád ubývalo. Pusto a smutno bylo na to po některý věk v městě Benešově: domy stály prázdné, pole, luka ležely ladem, zarůstaly lesem a v prořídle lidnatosti uhostily se nedostatky a bída. Město pozbylo tím i starožitný ráz své výstavnosti.

Benešov se zotavuje.

Jiří Ludvík hrabě ze Sinzendorfu, který byl panství Konopištské s Benešovem roku 1673 koupil, vydal toho roku provolací list následujícího obsahu: „Známo se činí, poněvadž se shledalo, kterak panství Konopištské s městem Benešovem v minulých vojnách ve velkou záhubu uvedeno bylo, lidnatosti na něm ubylo, také velmi mnoho domů a gruntů opuštěných a pustých ležeti zůstalo, které ale nyní opět zvelebiti, ano město samo v lepší stav a vznik přivesti úmysl máme; tedy se k tomu konci všickni ti, kteří by se zde usaditi mínili, zvou a vybízejí s tím dotknutím, že oni s manželkami, dítkami a svými potomky všeho člověčenství mají býti prosti; jakož i svůj obchod volně a bez překážky provozovati; také přitom ode vsí roboty a služebnosti po všecky časy osvobozeni, a v případě kdyby své štěstí dále hledati mínili, oni beze všeho zdržování dle libosti budou moci se vystěhovati. Blíží zprávy se dovědí na kanceláři Konopištském. Dáno na zámku Konopištském dne 11. září 1673.

Ludvík hrabě z Sinzendorfu m. p.“

Na tomto provolacím listě zakládaly se hlavně výsady a svobody města Benešova, neb byly to na ten čas skutečné svobody. Město se poněmáhle zotavovalo, lidnatosti přibývalo, avšak nové nesnáze a zmatky povstaly tím, že nyní nově usedlí měšťané volnosti občanské nabyli, staří ale v dosavadní poddanosti nechání byli.

Když Jan Josef hrabě z Vrtby potvrdil dne 25. září 1720 podle tehdejšího obyčeje výsady a svobody městské, zkrátil potvrzením tím město, zvláště nově usedlé měšťany, velmi značně a citelně v jejich svobodách, ztenčiv je a vyhradiv sobě v nich nejednu podstatnou stránku; neboť dekretem tím uvedeno jest

celé město znenáhla opět v předešlé poddanství vrchnosti Konopištské, jakož i ve všeliké urbaniální povinnosti a dávky, takže přistěhovalí svobodní lidé a statky jejich znovu dávkami obtíženi jsou; tím byly Sinzen-dorfské svobody a práva města Benešova zrušeny. To zavdalo příčinu k nespokojenosti mezi měšťany, kteří se dosavadních svých práv zastávali. Konečně r. 1800 František Josef hrabě z Vrtby s Benešovským magistrátem a měšťanstvem smlouvu čili reluiční kontrakt učinili, dle níž město za vyvazovací cenu 10.000 zl. úplné osvobození od svazku poddanosti obdrželo, čímž v řadu měst ochranných vstoupilo, ochranná vrchnost podržela právo honu a vaření piva, přívoz cizího piva zůstal však každému Benešovskému občanu volný. Tím se spor narovnal. ¹⁾ Město obdrželo vlastní magistrát s purkmistrem, 1 zkoušeným a 2 nezkoušenými radními, 1 městským zástupcem a 2 representanty. Nyní vedou správu obecních záležitostí purkmistr (Mdr. M. Ulrich), 4 radní a 19 výborů.

Založením latinských škol r. 1702 podala se nejen měšťanům příležitost, že nabyli vzdělanosti, jakou tehdejší věk právě poskytoval, ale otevřela se cesta mládeži k studiím na fakultách vysokých škol; proto také vycházelo z města množství mužů postavených ve vyšších důstojnostech církevních, státních, vojenských, kteří jako úředníci veřejní i soukromí, duchovní, lékaři, profesori a učenci k prospěchu vlasti působili a potud působí.

Měšťanstvo Benešovské rovná se nyní co do vzdělanosti, národního i politického uvědomění a smýšlení, lásky k řeči mateřské, pokročilosti v průmyslu, i co do blahobytu předním městům, směrem tímto ve vlasti naší vynikajícím.

1. Město **Benešov** má polohu velmi výhodnou v úrodné pláni, 6 $\frac{1}{2}$ poštovní míle jihovýchodně od Prahy na Linecké silnici, od níž se zde k východu silnice Pelhřimovská odvětjuje, blíž nádraží Františko-Josefovy dráhy, 1120 stop nad hladinou severního

¹⁾ Archiv městský.

moře (dle Halašky), čítá 3800 obyvatelů (mezi nimiž 150 israelitů, 8 akatolíků, ostatek katolíci) v 305 domech. Město Benešov, tak jako jiná města vlasti naší, zvelebovalo se v poslední době vůčihledě. Ještě za lidské paměti prozrazovaly jeho nízké nepatrné dílem dřevěné domy původ svůj z časů

nehrubé skvělých, ty jsou nyní vkusnými jednopatrovými domy nahrazeny, takže město se svými širokými ulicemi, oběma čtyrhannými pravidelnými náměstími velmi příznivý dojem na cizince činí. Materiální blahobyť obyvatelstva zvelebují se nejen úrodnou půdou, ale i rozumně zavedeným polním hospodářstvím, rozličnými řemesly, průmyslem a obchodem. Výměr městských pozemků a povaha půdy udány na jiných místech.

Živnostnictva jsou v městě takto zastoupena: 8 hostinců a hospod zájezdných, 14 náleven piva, 2 vína, 8 lihovin; 11 pekařů, 1 perníkář, 1 voskář, 13 řezníků, 10 krupařů, 18 krejčů, 26 obuvníků, 1 rukavičkář, 6 sedlářů, 1 soukeník, 1 barviř, 5 tkalců, 2 provazníci, 4 klempíři, 5 kovářů, 5 zámečnicků, 15 truhlářů, 3 koláři, 3 bednáři, 3 sklenáři, 2 puškaři, 1 hřebenář, 6 kožešníků, 1 koželuh, 1 jirchář, 2 soustružníci, 3 hodináři, 1 kloboučník, 1 mydlář, 1 řešetář, 1 kartáčník, 3 knihari, 2 mistři, 26 tovaryšů tesařských, 3 mistři, 55 tovaryšů zednických, 1 kominík, 2 mlynáři.

Z průmyslových podniků nalézají se v městě: 2 továrny na vyrábění lihu, 1 pární mlýn, 1 akciová sladovna, vyrábí ročně 50.000 centů sladu, závod na zhotovování proutěného nádobí. Co do obchodu jest 15 obchodníků v smíšeném zboží, 3 v střížném zboží, 8 v obilí, 2 v dobytku, 2 v kamenném uhlí.

Město má výsady na 8 výročních trhů čili jarmarků a po celý rok každý čtvrtek týdlní trhy. Trhy výroční: 1) na den obrácení sv. Pavla dle výsady císaře Ferdinanda II. od 20. prosince 1630; 2) na sv. Josefa s výsadou od císaře Leopolda I. 5. září 1679; 3) na sv. Filipa a Jakuba od krále Vladislava II., 1. září 1489; 4) na sv. Antonína Pad., od císaře Františka I., 25. ledna 1821; 5) na sv. Annu od císaře Karla VI.,

11. března 1718; 6) na sv. Matouše ev. od krále Vladislava II., 1. září 1489; 7) na sv. Rafaela archanděla od císaře Františka I., 25. ledna 1821; 8) na sv. Ondřeje ap. od císaře Leopolda I., 5. září 1670.

Výroční trhy bývají navštěvovány od kupců z okolních měst, dílem i z Prahy, Kutné Hory a Liberce; prodává se rozličné střížné i kramářské zboží, výrobky řemeslnické, zvláště ale koňský a hovězí dobytek. Na týdenní trhy (dle nařízení guberniálního od 4. července 1805) přiváží se obilí, zeleniny a dříví k prodeji. Zvláště od té doby, co se v městě stanice železniční nachází, sváží se do Benešova zbývající obilí z celého hejtmanství na týdenní trhy, tak že ceny tržní našeho města pro celé okolí měřítkem jsou.

Benešov jest sídlem vládních orgánů, c. k. okresního hejtmanství, okresního soudu, berního komisariátu, listovního a stavitelského úřadu; k nim pojí se telegrafní a poštovní úřad, stanice četnictva, advokátství a notariát, co do zdravotních záležitostí dva doktoři v lékařství a lékárna; dále se zde nachází záložna občanská, zpěv. spol. „Ozvěna“, spol. tělocvičný „Sokol“, spol. hasičů a j.

Památnosti města jsou:

A. Děkanský chrám sv. Mikuláše skví se na výšině Karlov zvané na východním konci města, obklopen rozsáhlým hřbitovem, ozdobeným množstvím náhrobků, mezi nimiž jeden slovutného archeologa, profesora *Karla Vl. Zapa* († 1. ledna 1872). Chrám byl původně, dle úsudku znalců, mnohem prostrannější a ozdobnější, vyšší i delší, takže průčelí jeho sáhlo k dvěma věžím, které se po stranách pnuly, z nichž jest částečně jedna zachována. Jak z popisu historického vysvítá, vzal dvakrát: roku 1420 od Táborů a roku 1648 od Švédů zkázu požárem, takže později v nynější skromnější podobě byl zřízen. Ale i nyní jest chrám dosti vysoký, přes 50 kroků dlouhý, 30 kroků široký, má tři lodi a užší i nižší presbyterium. Toto podpořují zvenku pilíře, mezi nimiž se objevují dlouhá gotická okna. Obě poboční lodi jsou nižší nežli prostřední, od níž je čtvero pilířův dělí; se strany jižní vede do chrámu krásný gotický portál. Průčelí kostela jest jednoduché. Na velkém oltáři vystaven jest co nejzácnější

zdejší archeologická památka starožitný obraz Panny Marie s děťátkem na prkně malovaný, pocházející prý ze zrušeného chrámu Minoritského.

Prostřední loď opatřena jest rákosovým stropem, a její vysoké prostory zdobí dvaadvacet velkých olejových obrazů, které byly od zdejšího rozence kněze Svobody, kanovníka u sv. Vítě na hradě Pražském, asi před sto lety ve veřejné dražbě ze Staroměstské Pražské jezuitské kolleje koupeny a sem darovány. Dvacet z nich představuje život sv. Klimenta, papeže, který po sv. Petrovi čtvrtý apoštolskou církev řídil; dvacátý první jest allegorie křesťanské církve a dvacátý druhý představuje odevzdání Pražského Klementinum pod ochranu sv. Klimenta. Na podlaze prostřední lodi nalézá se několik náhrobků s nápisy setřenými. V presbyteriu jsou tři náhrobní kameny, na jednom jest znak Šternberský, nápis ale setřený; na druhém čte se tento nápis:

„Leta Panie 1614 w pátek po nedielu postnj Invo-cavit urozena panj Mandelina Rožnowská rozená Dczbanowska ze Dczbanowa život swüg dokonala, gegižo tielo mrtwe w mistie tomto odpocziwa oczekawage przjstj Syna Božjho wzkrzjssenj z mrtwych.“

Pod tím erb rytířů Dčbanovských, dva meče křížem přeložené.

Třetí kámen kryje vchod do krypty, a v té se nalézá patero cínových rakví, obsahujících zůstatky některých údů rodu Hodějovského, jakž dosvědčují nápisy. Na první rakvi se čte:

Leta Panie MDCX po nedielu kwietne urozeny pan pan Przech Hodiegowský z Hodiegowa na Milewstie, Tloskowie, Elczowiczych a Czesticych G.M.C. rada život swug u wjrže w Pana Gežjsse Krysta dokonal, wieku sweho mage 44 let.

Wjmf komu gsem uwierzil. I. k Tit. II. kap.

Druhá rakev kryje zůstatky dcery pana Přecha z Hodějova dle nápisu:

Urozená panna Dorota sslechticzna z Hodiegowa, dcera dobré a wzacné pamieti urozeneho pana Přecha z Hodiegowa na Tloskowie, Milewssstie a Elczowicých — a urozené panj p. Doroty Hodiegowské z Harasowa na

Konopissti, Teynicy a Bynicých, kterážto panna sslech-
ticzna život swůg smrtelný dokonala w sobotu po sw.
Mataussi leta MDCX a tuto odpoczjwagjcz blahoslawe-
neho z mrtwych wzkržssenj, a takto se s swau negmi-
legssy panj materžj a swými milými přáteli žehná. ¹⁾

Na třetí rakvi zní nápis:

Leta Panie 1617 w pondielj po nedielj kwietne,
t. g. 30. bržezna život swůj w Panu dokonal gest uro-
zeneg pan p. Przech z Hodiegow a na Konopissti
magjcy let dwemecitma, miesyců ssest. gehožto tielo
w tomto kostele pohržbeno očzekawa blahoslaweného
z mrtwych wzkržssenj.

Dvě rakve byly při vpádu vojska švédského ná-
silím porouchány a nápisy zkaženy.

Před kostelem stojí stranou nevysoká zvonice,
nevkusnou střechem krytá, zbytek to z obou věží, které
původně průčelí chrámové po stranách krásilily; obsa-
huje v sobě tři krásné zvony. Pozornosť na sebe obrací
zvláště velký asi 25 centů těžký zvon, velmi čistě od
mistra Václava z Velvar ulitý; okolo koruny čte se ve
dvou řádkách tento nápis, který jest zhusta nahroma-
děným písmem těžko čitelný: „A. D. MCCCCLXXXIII
hoc opis constructum est ad honorem et laudem Salva-
toris Domini nostri Jesu Christi, filii Marie Virginis et
S. Nicolai Episcopi — tunc temporis presidente . .
dno dno Jaroslao de Sternberk, hujus operis promo-
tore . . patroni hujus ecclesie per me Wenceslaum de
Welwar“. (L. P. 1483 dílo toto zděláno jest ke cti a

¹⁾ Na to následují tyto verše:

Dorota z Hódějova mé jméno bylo,
Dorota po řecku dar boží se vykládalo.
V tom daru byvši v Kristu Pánu zasnoubena
V mladém věku jsem z světa vychváčena.
Přijal mne v svou účastnost, abych jeho byla
Proto, aby světa zlost mě neoklamala.
Vítej, můj ženichu, má koruno, mé věno,
Vítej za časné zboží, o nebeská směno.
Neplačtež, nýbrž přejte mně toho vdání
I se s panem otcem milým shledání.
Jáť jsem předešla, vy za mnou půjdete,
A sliby v Kristu zplněné uhlédáte.
Bez stýskání hřívnou zde těžice
A tak k nebeskému povolání chvátajíce.

slávě Spasitele Pána našeho Ježíše Krista, syna Marie Panny a sv. Mikuláše biskupa — za vlády toho času . . pána p. Jaroslava ze Šternberka, toho díla podporovatele . . patrona toho kostela skrze mne Václava z Velvar.) Uprostřed s jedné strany znak Šternberský, po druhé utrakvistický symbol, kalich s hostií, a obrnělý rytíř na lvu stojící; pak sv. Mikuláš a Pavel.

Druhý asi 10 centů těžký zvon nese nápis:

„Leta Panie 1603 tento zvon gest udielan za geho Milosti vrozeného pana pana Arkleba z Kunowicz na Brodie Uherskym, Luku a Konopissti. Jakub Konwarž Wlassimsky.“

Třetí pochází z roku 1430, tedy z posledních let válek husitských, jakž nápis svědčí:

„Anno Doni Millesimo CCCCXXX slit tento zvon we gmeno Božie i matky Božie.“

B. Děkanství stojí k západní straně od kostela, stavba pochází asi z 17. století. Děkanství znamenalo, jako podnes v okolních zemích, původně to, co nyní vikariat, a takové děkanství bývalo původně při zdejším chrámu. Od roku 1424 do 1622 spravována byla osada faráři podobojími, konečně bratrskými, jakož v popisu dokázáno. Po odchodu posledního z nich obsazen kostel Benešovský farářem katolickým, který ve všech osadách a kostelích panství Konopištského po dlouhý čas samojediný duchovní správu obstarával. (V Týnecké do roku 1722, v Kozmické do r. 1787, ve Václavické do r. 1842; Chvojenecký kostel jest ~~od~~ 1791 filiálním kostelem Neveklovského. Chvojenský potud filiálním Benešovského.) Fara byla roku 1828 na realní děkanství povýšena. Nynější děkan, František Kroner, spolu střídník čili vikář Bystřický, řídí duchovní správu společně s dvěma kaplany.

C. Klášter Minoritský pnul se dvě stě kroků k západu od děkanského chrámu. Klášter jak obyčejně do čtyřuhelníku založený obklopoval prostranný dvůr, jednou stranou přiléhal ku klášternímu kostelu; v přízemí kolem do kola běžela sklenutá chodba, která svým loubením do dvora otevřena byla a křížovou chodbou slula; uvnitř byl veliký sál (konvent) pro společné shromáždění mnichů. Klášter i poboční stavení

obklopeny byly hradbou. Z města vedla cesta k němu od polední strany úzkou uličkou, potud Minoritská zvanou; asi uprostřed této nalézala se fortna, jížto se vcházelo do vnitřních prostor klášterních. Měšťanské domy stály před klášterem na náměstí tak jako podnes. Z kláštera, roku 1420 zrušeného, nezbylo během času ani památky, na klášterišti zřízeny domky bez ladu a skladu, kamenů tesaných užito k novým stavbám. Avšak z klášterního chrámu nanebevzetí P. Marie, který se prý co do výšky a výstavnosti Minoritskému chrámu ve Větším městě Pražském rovnal, zbyla sice již pouze dvě vysoká gotická okna s pilíři od bývalého presbyteria, z tesaných pískovců v gotickém slohu důkladně stavěná, která ale patrně svědčí o někdejší velikoleposti a znamenitosti té svatyně. Zbytek na výšiné strmící a zádumčivě shlížející na chatrné domky, jimiž jest obklopen, městu zvláštní historické zajímavosti poskytuje, vábíc na sebe zřetel zvláště zvědavých cizinců jako výmluvný svědek z dávno zašlých věků.

V čase novějším (r. 1799) nalezen byl při kopání v ssutinách klášterních asi zhloubí jednoho sáhu krásný zvon, nyní na zvláštní zvonici zavěšený, asi 20 centů těžký a následujícím nápisem v čistých gotických majuskulách opatřený: „*Ave Maria gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus Kristus. Fusa campana A. Dni MCCCXXII. Rudger fudit.*“¹⁾

Zajisté jedna z nejvzácnějších starožitností toho druhu v Čechách aspoň s letopočtem tak určitě udaným. Pozoruhodný jest i způsob zavěšení toho zvonu, neb nemá žádné tak zvané koruny, za kterou zvon obyčejně bývá do dřeva zachycen; místo koruny jest nahoře provrtán, a čtyřmi železnými šrouby ku dřevu připevněn, při

¹⁾ Zdravas Maria milosti plná, pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami a požehnaný plod života tvého Ježíš Kristus. Lit zvon l. P. 1322. Rudger lil. — Za papeže Jana XXII. (1316—1334) zavádělo se nejprve zvonění a modlení večerní zvané „Pozdravení andělské“, i nařízeno, aby k tomu zvláštní zvony lity byly, z nichž se některé až na naše časy zachovaly, jako přítomný, jiný na Chvojně a j. Roku 1368 zavedeno bylo zvonění ranní a posléze (1472) polední.

čemž přece hlas jeho netrpí, an přelibý, čistý zvuk vydává. Druhý menší zde umístěný zvon má nápis:

Nakladem czele obce miesta Benessowa za Jana Sspiczmanze primatora a Waczlawa Kolarže ten czas purkmistra 1595.

D. Městská radnice skví se na náměstí, hledíc průčelím, nad nímž se pne věž plechem pobitá s bicími hodinami a se znakem města (osmihrannou hvězdou, k straně západní, dlouhým křídlem k polední). Jednopatrová budova byla roku 1820 za úřadování zkoušeného magistrátního rady Slacha dostavěna, jehož jméno udávají začáteční písmena průčelního nápisu: *Securitati Legum Ac Civium Humanitati.* (Bezpečnosti zákonů a vzdělanosti měšťanů.) Radnice hostí nyní c. k. okresní hejtmanství, c. k. okresní soud, berní a listovní úřad. — Pod zemí jsou rozsáhlé hluboké sklepy.

E. Piaristická kolej, stojící s kostelem svým při náměstí, jest rozsáhlé, důkladné, dvoupatrové stavení, založené roku 1703 Františkem Karlem hrabětem Přehořovským z Kvasejovic pro osm údů toho řádu, hraběcí znak nalezá se nad fortnou klášterní v kameně vytesaný.

Celá stavba však dokončena byla teprv roku 1717 od Jana Josefa hraběte z Vrtby, nejvyššího purkrabí království českého, který ke klášteru kostel sv. Anny přistavěl, jakž to znak jeho a tento nápis nad hlavními dveřmi dosvědčuje: *Joannes Josephus comes de Wrtby, supremus regni Bohemiae burgravius 1717.* •

Roku 1719 dne 7. února pojistil hrabě z Vrtby tomu ústavu ještě hotový kapitál 13.000 zl. na věčné časy, k čemuž přidal ročně 60 sudů piva a 250 sáhů dříví. Kostel jest do podoby řeckého kříže v jednoduchém slohu stavěn, uvnitř sedmi oltáři a zevnitř malou vízkou ozdoben. Gymnasium v kolleji založené trvalo až do roku 1780, pak bylo zrušeno, r. 1819 opět otevřeno, a roku 1833 zavřeno a pouze hlavní škola zbyla.

Roku 1860 otevřeno bylo nižší gymnasium. Založením koleje (1703) poskytnuta příležitost netoliko k přiměřenému vzdělání měšťanstva, jakéhož tehdejší věk poskytnouti mohl; ale otevřena i cesta mládeži k vyšším studiím. Proto také vyšlo z města Benešova mnoho

mužů výtečných v každém stavu a povolání a vlasti i církvi prospěšných, jako úředníci státní i soukromí, důstojníci vojenští, lékaři, učitelé, duchovní hodnostáři, učenci, umělci a j. Zvláště s ústavem řečeným souvisí jméno Josefa *Schallera*, kněze řádu piaristického a otce topografie české, jehož otec Jan Jiří Schaller jako ředitel panství Konopištského roku 1755 zemřel a v kryptě kostela sv. Anny byl pohřben. — Kněz Leandr *Kramář*, poslední opat Benediktinského kláštera Sázavského, narodil se zde 12. února roku 1714, po zrušení kláštera (1785) žil v Benešově na odpočinku v domě, jež sobě sám vystavěl (číslo 73.), zemřel u svého přítele faráře Ondráka v Postupicích 1. září 1801 a byl v Sázavě pochován.

F. Obec ní škola o čtyřech třídách a dvou souběžných (paralelních) s 431 žáky z Benešova, Myslíče, Radikovic, Nechyby, Skalic, Podhájí obojího, Jírovic, Marianovic, Dlouhého pole a Bohušic.

G. Bývalý špitál r. 1703 od hraběte Přehořovského i jiných domácích dobrodinců, mezi nimiž Vojtěch Heudarn, odkazal mu v poslední vůli část dvoru poplužního, pro 12 schudlých měšťanů založený, byl roku 1796 prodán i s kostelem sv. Alžběty k němu náležejícím měšťanu Josefovi Váňovi; stržená suma za stavení i dvorec, který byl obci koupí puštěn, jest k základu nově zřízeného ústavu pro chudé obrácena.

H. Záložna povstala roku 1866. Zpráva účetní vykazovala ku konci správního rokem 1872 následující: oběh peněz činil 3,499.387 zl. 2 kr., oběžného kapitálu 647.185 zl. 20½ kr., jmění rezervního fondu 15.904 zl. 87 kr. Starostou jest Fr. Urbanides.

Hrad Konopiště,

založený v první polovici třináctého století od pánův z Benešova, skví se půl hodiny jihozápadně od města. Páni z Benešova jej drželi do roku 1311; toho roku 1311 totiž Tobiáš z Benešova, kanovník Pražský, daroval své otcovské dědictví hrad *Konopiště*, město *Benešov* a vesnice *Jarkovice*, *Ondřejovice*, *Lhotu*, *Podhájí velké i malé*, *Radikovice*, *Konářovice* a *Semovice*

svému příbuznému pánu *Zdislavovi ze Šternberka*, což i král Jan listem téhož roku daným potvrdil.¹⁾ Šternberkové vládli odtud téměř po tři století na hradě Konopišti. Po Zdislavovi připomíná se totiž Štěpán ze Šternberka, jehož synové byli Jaroslav, Petr, Zdeněk a Albert bratří ze Šternberka; z nichž první dva drželi hrad Šternberk; Zdeněk seděl na Konopišti; Albert ze Šternberka provozoval roku 1361, jako biskup Zvěřínský, právo podací při kostele Benešovském, „však bez ujmy práva pana Zdeňka z Konopiště“;²⁾ roku 1364 stal se biskupem Litomyšlským, zemřel r. 1380. Zdeněk ze Šternberka odjinud z Konopiště byl (1352—60) sudím dvorským, (1378—82) hofmistrem ovdovělé císařové Alžběty, zemřel roku 1394, mív po čtyřicet let ve všech záležitostech vlasti veliké účastenství, zůstaviv syna Petra; zboží Konopištské dostalo se Albrechtovi ze Šternberka (synovi Peškovi), a po jeho smrti († okolo 1412) zmíněnému Petrovi, synovi Zdeňkovu. Petr ze Šternberka na Konopišti, jemuž i Český Šternberk náležel, opřel se hned od počátku rozbrojů husitských rozhodně všelikým novotám. Již roku 1414 provázel do Kostnice biskupa Litomyšlského, Jana Železného, jako horlivý žalobník proti Husovi. Vrátiv se, učinil především na zámku Českém Šternberku dne 30. září 1415 věnní list na 750 hřiven manželce své Perchtě, rozené z Kravař; nato odebral se do Českého Brodu, kdežto se byli sešli pánové odporní straně husitské, i zavázal se s nimi, že chce dle obyčeje předkův svých ve všem věren a poslušen býti krále, církve římské a sboru církevního. Když po smrti krále Václava IV. strana husitská rázněji vystupovati počala, postavil se Petr ze Šternberka v čelo 1300 brauného lidu jízdného, a zastoupiv dne 4. listopadu 1419 poutníky, ubírající se z Ústí nad Lužnicí k valné hromadě do Prahy, jichž bylo asi 300, rozrazil rady jejich (mezi Radičem a Jablonnou) a pobil jich nemálo, při čemž 96 Ústských zajato a z rozkazu jeho v Kutné Hoře do šachet vmetáno. Roku 1420 dne 25. března měřil se bojem se Žižkou u Sodoměře a

1) Paprockého *Diadochus*: o stavu panském.

2) *Lib. Confirm.* I. 163.

nedlouho potom u Benešova a Poříčí. V strašném boji u Vyšehradu v den všech svatých 1420 zahynul i on. Poručníky nad zůstalými nezletilými sirotky (Petrem a Eliškou) byly vdova Perchta z Kravař a Aleš ze Šternberka, odjinud z Holic. Té doby (18. listopadu 1425) narodila se Smilovi Holickému ze Šternberka, bratru zmíněného Aleše, na hradě Konopišti dcera *Kunhuta*, potomní první manželka Jiřího z Poděbrad. Statky měl vlastně ve dskách zemských upsané Petr ze Šternberka, dle dobrovolné smlouvy, učiněné mezi otcem jeho a dědem po matce, Petrem z Kravař. Týž učinil před smrtí († 1441) pořízení takové, že odkázal Šternberk panu Alšovi Holickému a Konopiště bratru Zdeňkovi.¹⁾ Oba tito pánové, Aleš a Zdeněk, jsou předkové dvou rozdílných větví kmene Šternberského, z nichž ona Holických až do vymření (1712) nad Českým Šternberkem vládla, tato ale Konopištských potud kvete, ačkoliv to příjmi odložila.

Zdeněk ze Šternberka na Konopišti pokládán byl jak pro vzácnost rodu svého, tak i pro bohatství a věhlas svůj mezi předními pány zemskými; stál v čele událostí svého pohyblivého věku a byl od Jiřího z Poděbrad netoliko za času vladaření, nýbrž i za prvních let jeho kralování v nejdůležitějších záležitostech státních i vojenských potřebován a často k cizím dvorům za vyslance odeslán. Roku 1448 nacházíme jej předním vůdcem vojska Jiříkova, ku Praze táhnoucího; po dobytí Prahy učiněn nejvyšším purkrabím od Jiřího, jemuž ve vypuklém na to boji s jednotou Strakonickou důrazně pomáhal. Ve válce této oblehl zejména 1450 hrad Kostelec nad Sázavou a dobyl ho 23. května, od kteréž doby hrad tento s panstvím Konopištským spojen zůstal i s vesnicemi příslušícími. Mezi rozličnými vyslanstvími, jichžto se Zdeněk účastnil, nejslavnější bylo poselství do Paříže pro nevěstu královu, v jehož čele Zdeněk stál. „I provázelo je,“ vypravuje dějepisec, „sedm set jezdcův a vezeno bylo osmdesát

¹⁾ Tanner's Geschichte derer Helden von Sternberg. S. 239. Zdeněk byl nevlastní bratr Petrův, pocházející z prvního manželství otceva s Markétou, vévodkyní z Korutan.

bílých, vybraných koní, vozy mnohé zlatohlavy přikryté, s šaty drahými, též i šaty draze zlatem, stříbrem, perlami a drahým kamením krumplované i jiné klenoty k daru pro nevěstu, k jejímužto průvodu mnoho paní a panen urozených pro slávu přidáno.“ Po smrti krále Ladislava při volbě nového krále v radnici Starého města Prahy (2. března 1458) dal Zdeněk jako nejvyšší purkrabí, potázav se s pány potichu, první hlas Jiřímu z Poděbrad, poklekna nenadále před ním a volaje hlasem nadšeným: „Živ buď Jiří, král a pán náš milostivý!“ kteréhož příkladu pak všickni ostatní volitelové následovali, čímž volba ihned rozhodnuta; načež se Zdeněk přičinil, že i katolíci ku králi utrakvistickému přilnuli.

Ještě toho roku byl Zdeněk s králem v tažení polním v Rakousích, 1459 provázel jej na sjezd knížat do Chebu; r. 1460 byl zase poselstvím u císaře. Měl vůbec i dále jako přední rada Jiřího platné účastenství ve všelikých jednáních a řízeních, týkajících se jak země tak i osoby královské, býváje buď s králem, buď vyslancem jeho na sjezdech nejdůležitějších. Dobré toto Zdeňkovo s králem dorozumění začalo se však poněkud již r. 1462 kaliti, když Zdeněk po odepřeném od papeže potvrzení kompaktat na sjezdě dvorském, dne 12. srpna toho roku držaném, ve jménu strany katolické zřejmě se prohlásil, že oni o kompaktata nestojí, anižby jich hájiti chtěli, ačkoliv král dříve se byl pronesl, že od kompaktat nikterak odstoupiti nemíní. Zjevně odpadl Zdeněk od krále na počátku roku 1465, byv tuším osobně od něho uražen, i počal brojiti proti dosavadnímu příteli, zanevřev naň nenávisť, kteráž se brzy ukázala býti neukojitelnou. Zdeněk stal se hlavou *jednoty panské*, která se na sjezdu u něho na Zelené Hoře dne 28. listopadu 1465 ustrojila. Sněm ku konci února v Praze držaný odsoudil Zdeňka i jednotníky jeho za neposlušné a svévolné rušitele míru i obecného dobrého; Zdeněk pak vypověděl 2. března králi, jenž byl zatím od papeže Pavla II. do klatby církevní dán, poslušenství a potvrzen od papeže za vůdce katolíkův v boji, proti králi kacířskému zdviženém. Na to vydány od obou stran listy odpovědné,

a záhubná občanská válka začala. Dne 28. dubna 1467 obehnal král Zdeňkovi šest hradův, mezi nimi i Konopiště, který dlouho zpupně vzdoroval všemu úsilí vojska královského. Střelba proti hradu nic nepořádila; proto byli oblehatelé, jimž velel rytíř Příbík Tluksa z Čechtice, nuceni, na výšinách, které hrad odevšad obkličují, bašty stavěti, jichž počet konečně až na čtrnáct vzrostl, a z nichž nejedna byla tak pevná jako hrad sám. Tyto bašty pak tvořily pásmo hradeb vůkol hradu jako nějaké město dosti lidnaté, ba celá krajina mezi Konopištěm a Benešovem byla jako jediný stálý tábor, kde množství lidstva a koní leželo, majíc tu nahromaděných zásob potravních a věcí válečných pro vlastní potřebu. Velitelem hradu byl rytíř Markvart z Kralovic. Zdeňk ze Šternberka chtěje zásobiti hradu o Všech Svatých roku 1468 u veliké síle pronikl až do samé blízkosti jeho; byl však krvavě odražen a zásoby, kteréž s sebou vezl, královským v kořist nechati musel. To ho neodstrašilo, a přišel během listopadu ještě podruhé s novými zásobami a s větší silou až k samé Konopišti přirazil. Byl však podobně uvítán a netoliko zase všechny zásoby královskému vojsku pustiti musel, ale veliký počet jeho jízdy a všickni pěší dílem padli, dílem do zajetí se dostali, a on sám v útěku spásu musel hledati.

Takž nezbylo posádce na hradě, hladem umořené, nic jiného, než úmluvou se vzdáti a hradu královskému vojsku postoupiti, což se stalo teprv v měsíci prosinci dne již neznámého. Osmnáctiměsíčné obležení hradu Konopiště bylo zajisté co do dlouhého trvání svého nejpatrnější v dějinách českých. Král Jiří potáhl na to hrad i s Benešovem i vším příslušenstvím ku komoře královské. Z bašt okolo hradu nastavených byly všechny během času strženy, i zachovaly se toliko zbytky jedné z nejpevnějších bašt v lesní houštině na pahorku Tuškově, kterýž na jihozápadní straně nad rybníkem proti hradu stojí.

Zdeňka ze Šternberka, všech statků zbavena. vidíme potom stálým přívržencem krále Uherského Matiaše, odpůrce krále Jiřího, při němž setrval s celou svou stranou i tenkrát, když po smrti Jiřího (1471)

Vladislav za krále českého zvolen byl. Zdeněk zemřel 4. prosince 1475, pochován v Budějovicích v kostele Dominikánském (nyní Piaristickém) před velkým oltářem, zůstaviv po sobě syny Jaroslava, Jana, Zdislava a Jiřího, kteří roku 1479 dědictví své od krále zpět obdrželi. Jaroslav a Zdislav přikoupili k němu ještě od bratří z Lažan Bechyni a od Jana z Kolovrat Zbiroh. Jaroslav ze Šternberka zemřel roku 1492, zůstaviv z bratří samojediný potomky. Synové jeho byli Zdeněk, Ladislav, Jan, Jiří, Jindřich a Albrecht. Zdeněk držel Zbiroh, Ladislav Bechyni, Jan Konopišti, dědil po bratrovi Bechyni. *Jan ze Šternberka* byl od roku 1518 purkrabím Karlšteinským z panstva, zemřel v tom úřadě 9. září 1528.

Janův syn Adam ze Šternberka, pán na Konopišti a Zelené Hoře, požíval zvláštní přízně u krále Ferdinanda I. i u jeho syna, arciknížete Ferdinanda, byl 1546—49 purkrabím Karlšteinským, 1549—54 nejvyšším sudím dvorským, od r. 1554 nejvyšším komorníkem zemským a zemřel 6. února 1560. Adamovi s Markétou rozenou Malovkou z Pacova zplození synové byli Vilém, Zdeněk, Ladislav a Jan, a ti se téhož roku 1560 to pondělí po květné neděli o zděděná panství otcovská podělili; nejstaršímu Vilémovi dostalo se panství Konopištské: „zámek Konopiště, dvůr, mlýn, dvůr Chvojno, nedaleko zámku jsou hory stříbrné slove na Chlumě, dvůr Poměnice, druhý dvůr Sobkovský, a od třetího dvoru Bystřičanského, pivovár při dvoru Poměnickém, město Benešov (s 230 zde usedlými s platem 117 kop), vsi Kozmice (8 usedlých), Vlkov (4), dvůr Všebaky, ves Sebratce (4), ves Petroupim (6), Zíňany dvůr, vsi Chvojenec, Neštětice, Černikovice, Ouštětice (4), Všetice (5), Jirovice (5), Ondřejovice (3), Hůrka dvůr, vsi Jarkovice, Semovice (2), Tisem (9), Chlistov (7), Doloplazy dvůr, vsi Václavice (16), Hrusice (2), Krusvičany (15), Ouročnice (7), Lhota Bukovská (6), Zabovřesky (3), Zbožnice (2), Podévůsv (3), Prosečnice dvůr, Vazovize mlýn, vsi Krhanice (9), Pohorí (1), Těptín (13), Pecerady (12), Nespěky, Městečko, Řehnice, ves Poříčí (3), Brodce (2), Chvojad (8), Příbýšice (4), Čakovice (8), Vatěkov (2), mlýn Pleskarův; městečko Štěchovice s 12 osedlými, vsi Bruišov (3), Hradiště (11), Měchnice (3), Bračínov (8), Sázava, dvůr Tře-

benk, vsi Pikovice (5), Louky (4), Podloučl (2), Chotouň (3), Škalsko (3), vsi pusté Chřastosice (někdy u Poměnic) a Šestakov.“¹⁾ Vilém ze Šternberka byl roku 1547 ve středu po sv. Fabianu a Šebestianu za manželku pojal na Konopišti Annu, dceru pána Alberta z Pernšteina, kterou sem z Pardubic přivedl, i konal zde hlučné svatební veselí ve společnosti množství vzácných hostů, což trvalo po několik dní. Vilém ze Šternberka neměl s manželkou děti a zemřel roku 1562. Konopiště dostal po něm bratr Jan ze Šternberka, koupil 1574 Votici a zemřel 1578, zanechav vdovu Aněžku, rozenou Beřkovskou ze Šebířova, kteráž po něm Votici držela, a syny Adama mladšího a Karla i dceru Elišku.²⁾

Onen přečkav Karla, držel Konopiště, jsa ženat s Majdalenou z Liechtenšteina; zemřel roku 1588 bezdětek, načež panství Konopištské spadlo na jeho sestru Elišku ze Šternberka, provdanou za pana Arkleba z Kunovic; tomuto manželovi dala a odkazala Eliška roku 1590 své zděděné panství,³⁾ a tím způsobem vyšla Konopiště z držení rodu Šternberského navždy. Arkleb z Kunovic na Brodě Uherském a Luku uvedl panství ve dluhy, pro kteréžto od komisarů k tomu zřízených roku 1604 paní Dorotě Hodějovské, rozené Hřánové z Harasova, prodáno bylo.⁴⁾

Za panování bohatých pánů Hodějovských zaskvěl se hrad Konopiště, možná-li ještě větší nádherou, než za Šternberků. Pan Přeč Hodějovský z Hodějova, manžel Dorotin, byl pánem na Tloskově, Milévště, Lšovicích a Česticích a J. M. Císařský rada; oba manželé dali jednu část hradu (1605) nově vystavěti, i rozšířili obvod panství značně přikoupivše k němu (roku 1607) Týnec nad Sázavou a Bynici od rytířů Velemyšlských z Velemyšlevsí, roku 1609 statku Nedvězí. Přeč Hodějovský zemřel roku 1610 po neděli květné a byl v kostele Benešovském pochován.

¹⁾ Dsky zemské: kvatern 54. J. 21.

²⁾ Tamže: kvat. trhový tělesný, A. 12.

³⁾ Tamže: kvat. 25. G. 11.

⁴⁾ Tamže: kvat. 178. N. 15.

Zůstali čtyři synové Bernard, Adam, Smil a Bohuslav rozdělili se o bohaté dědictví otcovské i materské tím způsobem, že připadly Konopiště a Milevsko Bernardovi, Týnec Adamovi, Bynice a Nedvězí Bohuslavovi a Tloskov Smilovi z Hodějova. Účastenství v nešťastné zpouře stavovské (1618—20) přivedlo vzácný, starožitný i bohatý rod pánů Hodějovských v úplnou zkázu a záhubu. Bernardovi byly jeho statky v plen vzaty, on ale vystěhovav se z vlasti, u Švédů službu přijal a nemoha svých statků více dosíci, ubohou vlast hubiti pomáhal. (Panství Konopištské dostalo se nejprv roku 1622 koupí Albrechtovi z Valdšteina ¹⁾), od toho 22. února 1623 Pavlovi Michnovi z Vacinova postoupeno. ²⁾)

Pavel Michna z Vacinova byl roku 1618 neoblomně věren zůstal králi Ferdinandovi II., začož jmenován J. M. Cís. radou a královským místodržícím a nařizeným komisarem při prodeji konfiskovaných statků a povýšen do stavu panského, později hraběcího. Roku 1622 měl již Tloskov s Maršovickými, potom koupil Břežany, Osečany, Pnětluky, Radič a Kněvív, takže mu náležela téměř celá krajina od Benešova k pravému břehu Vltavy a od Osečan a Maršovic až po levý břeh řeky Sázavy. Ze vzdálenějších držel Toužetín, Hořetice a Zíželice, Bitoves, Zásmuky, Hlubočerpy a j. — Pavel Michna nebydlel na zámku Konopišti v těch časech nepokojných, správu statků odevzdal svému regentovi Václavu Dubskému z Vitiněvsi.

Již roku 1636 držel nejstarší syn Pavlův, Václav Michna, říšský hrabě z Vacinova, Konopiště, Horní Břežany a Týnec nad Sázavou; po bezdětné smrti svých bratrů Jana a Karla spadly na něho i ostatní statky. Nemaje tělesných dědiců, odkázal Václav hrabě Michna z Vacinova panství Konopiště, Tloskov, Břežany, Toužím a Postoloprty kšaftem dne 23. května 1667 vyhotoveným, svému bratranci Sigmundovi Norbertovi hraběti Michnovi z Vacinova ³⁾), který však zemřel krátce po Václavovi,

¹⁾ Dsky zemské: kvat. 390. F. 14.

²⁾ Tamže: kvat. 141. B. 19.

³⁾ Dsky zemské: kvat. trhový kšaftů barvy olivové III. N. 10.

zůstaviv vdovu Marii Alžbětu, rozenou hraběnkou Lažanskou z Bukové, a dva syny: Jiřího Karla, který zdědil Konopiště, Postoloprty a Toužetín, a Ferdinanda Františka, dědice Tloskova a Břežan. Avšak statky, ač znamenitého objemu, pro velikou spustlost svým majetníkům hrubě velkých užitků nepřinášely, i byly velikými dluhy stíženy; pročež se dědicové po nedlouhém čase nuceny viděli, rozprodati je zase. Panství Konopištské bylo od komisarů k tomu zřízených roku 1673 Jiřímu Ludvíkovi hraběti ze Sinzendorfu prodáno. ¹⁾

Týž byl po 24 let finančním ministrem rakouským i stal se osobně největším téměř boháčem. Od jeho syna a dědice, Filipa Ludvíka hraběte ze Sinzendorfu, koupil 1. října 1701 panství Konopištské František Karel hrabě Přehořovský z Kvasejovic. ²⁾ který byl presidentem nad apellacemi, na to nejvyšším sudím v království českém a roku 1715 své panství Janovi Josefovi hraběti z Vrtby prodal. ³⁾

Jan Josef hrabě z Vrtby na Konopišti byl od roku 1712 nejvyšším purkrabím v Čechách, J. M. Cís. tajnou radou, rytířem zlatého rouna atd., přikoupil statek Mrcký s Poříčím a s vesnicemi: Soběhrdy, Petropim, Žiňany, Žiňanky, Městečko, Větrov, Hůrka, Čerčany, Zlenice, Javorníky, Kochanov, Dlouhé pole, Myšlíc, Bohušice, Lhota Kačkova, Pchov, Mezihoří a městys Lštění. ⁴⁾ Nemaje tělesných dědicův, vyhotovil 9. listopadu 1730 na zámku Konopištském poslední vůli, v které ustanovil dědicem pauství Konopištského, jakož i domu se zahradou na Malé straně v Praze bratrova (Františka Václava) mladšího syna Františka Václava hraběte z Vrtby; jeho staršímu synu Janovi Josefovi hraběti z Vrtby odkázal statek Nusle blíže Prahy; bratrovi svému mimo jiné drahocenný obraz císaře Karla VI. diamanty bohatě ozdobený, a své švagrové Marii Teresii zlaté rouno brillanty vykládané s příslušenstvím, neteři Anně Barboře všechny smaragdy, brillanty i jiné drahokamy.

¹⁾ Tamže : kvatern 390. J. 14.

²⁾ Tamže : kvatern 408. D. 11.

³⁾ Tamže : kvatern 492. N. 21.

⁴⁾ Dsky zemské : kvat. 500. A. 9.

O svém pohřbu však ustanovil následující:

„Zádám, aby tělo mé ve Vrtbovské kryptě rodinné ve Voticích u Františkánů, a sice v habitu těchto řeholníků odpočívalo; pohřeb ale nebudiž jiný, aniž i rakev, nežli jak to tito řeholníci svým bratřím činiti obyčej mívají, bez všeliké nádhery a obřadů, leč obyčejných mší sv., jichžto dle možnosti při vyzdvihování mého těla 300, při exequiích ve Voticích 200, v Benešově od kn. Piaristů 200, v Praze od rozličných klášterníků 400 čteno býti má.“¹⁾

Jan Josef hrabě z Vrtby skonal v Praze 14. srpna 1734. Roku 1742 přitáhl Pruský král Fridrich se svým vojskem před Konopiště a ubytoval se se všemi generály v zámku, až po několika dnech opět ku Praze pospíchal. František Václav hrabě z Vrtby pojal (1746) za manželku Marii Annu, rozenou z Klenového a z Janovic, dědičku statku Žinkovského, podnikl rozličné stavby na hradě Konopištském, jež v nynější stav upravil, přikoupil statky: 1740 Dlouhé pole, 1743 Lhotu Vysokou a 1744 Lhotu Vidlakovu a zemřel na Konopišti r. 1762, 29. května. Jeho syn František Josef hrabě z Vrtby byl dědicem veškerých otcovských statků. Poručnictví nad ním a správu statků vedla jeho matka Marie Anna, rozená z Klenového a z Janovic, provdaná po druhé Jakkeli de Gallagach.²⁾

Za její vlády byl ředitelem panství Konopištského Jan Josef Schaller. Roku 1775 stálo se, že lid sedlský sveden na některých místech v Čechách od nespokojených, zdvihl se proti vrchnostem a úředníkům za příčinou vydaného od Marie Teresie robotního patentu. Byloť jim namluveno, že královna a císař všecku robotu zrušili, že pravý patent na to vydaný zatajen jest od úředníků. I na Konopištsku shlukly se tlupy poddaných a několik set přitáhlo k zámku Konopištskému, na němž se byli zavřeli ozbrojení úředníci, myslivci i hajní vrchnostenští, a ti dne 18. července 1775 do povstalců střileli, tak že těchto sedm zabito bylo,³⁾ až

1) Erstes blauweisses Starosten-Amtsregister sub. lit. C. 20.

2) Fünftes blauweisses Starosten-Amtsregister sub. lit. B. 11.

3) Jména zastrelených jsou: Vojtěch Chobotský z Černikovic čísla 4, stár 51 let, Jakub Hanibal z Kozmic čísla 14, stár

potom mocí vojenskou učiněn konec povstání na všech místech i u Konopiště. Robotním tímto patentem byla všeliká osobní nesvoboda lidu sedlského zrušena, poměr mezi vrchností a poddaným stal se poměrem právním, takže vráceno bylo poddaným aspoň starodávné a přirozené právo žaloby proti útiskům.

Pro lepší dohled na zachování toho zákona proměněno posavadní zřízení krajských hejtmanů, kteří bývali osoby stavu panského neb rytířského, v kraji usedlí. Na jejich místo ustanoveni jsou totiž královští krajští úřadové, jakožto dozorcí nad plněním vyšších rozkazů.

František Josef hrabě z Vrtby, J. M. Cís. tajný rada a komoří, c. k. nejvyšší strážmistr u vojště a rytíř velkovévodského Toskánského řádu sv. Štěpána, nastoupil panství roku 1785, zemřel na zámku Křimickém neženat a bez bližších příbuzných jako nejvyšší maršálek dne 27. srpna roku 1830, a byl na hřbitově Ojprnickém pohřben, poslední to potomek staročeského rodu hrabat z Vrtby. V poslední vůli odkázal panství Konopištské, Křimické a Žinkovské se třemi domy v Praze knížeti Janovi Karlovi z Lobkovic, vévodovi Roudnickému, rytíři Neapolitanského vojenského řádu sv. Jiří, c. k. nejvyššímu strážmistřovi a komořímu.

Za jeho vlády konečně (dne 7. září 1848) ve vlasti naší vlivem mocného ducha času docílilo se rovnosti stavův všech, zrušení svazku poddanského a vybavení roboty, desátků i ostatních břemen na usedlostech lpějících, čímž volnější vývoj občanstvu získán jest.

Nynějším pánem na Konopišti jest František Eugen kníže z Lobkovic, toho času starosta okresu Benešovského, maje za manželku Zdeňku Kunhutu z rodu hrabat ze Šternberka, druhdy „Konopištských“ zvaného.

45 let, Jakub Starosta z Přibýšic, stár 48 let, Pavel Vnauček z Pecirad čísla 21, stár 53 let, Matěj Forman z Chářovic čísla 9, stár 34 let, Tomáš Přeučil z Mrače čísla 19, stár 40 let a Václav Platil z Karhanic čísla 8, stár 37 let. Těla pohřbena jsou při kostele Chvojenském.

2. **Hrad Konopištský** strmí půl hodiny jihozápadně od města Benešova na dosti vysokém žulovém vrchu, i pohlíží se svého povýšeného stanoviště po rozsáhlém, rozkošném okolí, jsa obklopen příjemnými sady a hvozdy. Velkolepý jest dojem, jež působí pohled na toto staroslavné panské sídlo svou výstavností i historickými upomínkami v duši přibližujícího se k němu milovníka domácích starožitností a dějin. Jest to důstojný pomník oněch mužů, kteří vznešení rodem, stavem a úřady, výteční zásluhami o národ, vlast i krále, na něm se zrodili, bydleli aneb potud bydlí. Hrad náležel druhdy k nejznamenitějším pevnostem v zemi, obehnan byl hlubokými příkopy, pěti branami, sedmi věžmi a opatřen mostem zdvihacím. Roku 1746 sbořeno bylo pět věží, asi polovice příkopu zasypána a v zahradní sady proměněna. Zdvihací most byl roku 1725 kamenným nahrazen. Zde stojí přední brána zámecká, ozdobená sloupy a sochami, jakož i nápisem, obsahujícím jméno a důstojnosti Jana Josefa říšského hraběte z Vrtby, rytíře zlatého rouna, nejvyššího purkrabího a nejvyššího pokladníka v království českém, a letopočtem MDCCXXV. Také skví se na ní hraběcí Vrtbovský znak, troje jelenní parohy. Po mostě přichází se vysokoklenutou, v samé zámecké budově se nalézající branou do vnitřních prostor hradu, uzavírajícího dva čtyřhranné dvory.

Co do slohu stavebního rozeznati lze na hradu trojí rozličnou hlavní dobu. Nejstarší jest severovýchodní, asi ze XIV. století pocházející Šternberská část, kterou obklopuje hluboký, po obou stranách zděný příkop. Zde strmí 90 stop vysoká okrouhlá bašta slouživší druhdy za stráž a obranu, k níž se právě tak vysoká, ale objemem skrovnější věž pojí. Obě vznáší se v pravo ode vchodu uprostřed východní části zámecké, jsou opěracími pilíři sesilněny a krakorce podpírají jejich vystupující pavlače. Při severovýchodním rohu spatřuje se malá, lucernou a zvonkem opatřená věž, v níž prý král Václav IV. roku 1394 uvězněn byl. Ostatní věže byly až k výšce zámeckých zdí rozebrány. V té části nalézají se zámecká kaple, někdejší hradní síň, později v divadlo proměněná i jiné části obydelní. Zámecká kaple sv. Jiljí zasvěcená, vystavěná v slohu gotickém, byla r. 1747 třemi oltáři

od znalců chválenými, zhotovenými od výtečného řezbáře Lazara Widmanna, ozdobena.

K této stavbě pojí se po straně dílem severní, dílem západní díl Hodějovský, zřízený anebo snad pouze obnovený roku 1605 od pána Přecha Hodějovského z Hodějova a manželky jeho Doroty, rozené Hřánky z Harasova. Tak o tom svědčí latinský v kameně tesaný nápis nad západní branou se dvěma znaky obou manželů, pak letopočet ten zhusta v kamenných futrech oken vytesaný, jakož i tato slova na kamenném obložení nade dveřmi, vedoucími do knížecích komnat vyrytá:

Przech Freiherr von Hodiegow.

Dorothea Frau von Hodiegow. 1605.

Tato část hradu slouží nyní k vlastnímu obydlí knížecí rodiny, pokoje jsou uvnitř z většího dílu ještě zachovalé v té způsobě, jakž je byl hrabě František Václav z Vrtby za svého panování (1746) vkusem tenkrát panujícím zařídil. Podobizny hraběte i manželky jeho Marie Anny, rozené z Klenového a z Janovic, zachovaly se v sále jídelním. V jiném pokoji viděti obraz současně císařovny Marie Teresie v životní velikosti. Třetí novější doba Vrtbovská obsahuje jižní stranu hradu, jakož i výstupek, rozdělující dvůr na dvě prostory. Za panování hraběte Františka Václava z Vrtby byly totiž roku 1746 příkopy, hrad k straně jižní obklopující, náspem vyplněny, urovnány a k zahradním sadům užity, část hradu v příjemný, veselý novomodní zámek proměněna, který celé krajíně k nemalé ozdobě slouží, jakož vzájemně přiměřeně krajina zvláštní povahou svých vnaď účinek této stavby a veškeré z celku čerpané rozkoše u pozorovatele zvyšuje.

Nyní obsahuje zámek mimo kapli a divadlo 2 veliké síně, 50 pokojů a komnat, 8 komor, 3 sklepy, studnu i jiné prostory. K jižní straně přiléhá k němu kuchyně, ovocní zahrada s bohatou zahřívárnou a prostranná zimní jízdárna. Pod zámkem stojí panský pivovar, k západní straně nalézají se úhledná obydlí knížecích úředníků se zahradami, velkolepý cukrovar, výroba: 4100 centů cukru a 1166 centů siropu, mlýn pod rybníkem 34 □ jiter rozlohy, což vše živost i vnady okolí zvyšuje. — V Konopišti žije 491 obyvatelů v 26 číslích.

Výměra rozlohy velkostatku Konopištského:

Půda plodná:		Půda neplodná:	
	jitra — □ sáhy		jitra — □ sáhy
role	3083 — 252	rybníky	140 — 285
luka	400 — 673	bahna	1 — 155
zahrady	32 — 374	potoky	328 — 75
pastviny	391 — 981	cesty, staveniště	185 — 179
lesy	5098 — 700	nepotřebná půda	14 — 50
Úhrn 9005 — 1380		668 — 1104	

Veškerá rozloha: 9674 jit. 884 s.

Dvorů poplužných jest na Konopištsku 16: Konopiště, Chvojno, Benice, Týnec, Poměnice, Vidláková Lhota, Marianovice, Radikovice, Poříčí, Vysoká Lhota, Čerčany, Dlouhé pole, Zlenice, Mrač, Ledce a Požáry.

3. **Bedrč**, ves $\frac{1}{2}$ hod. od Benešova, 111 kat., 38 helv., 8 židů v 17 domech, dvůr poplužní, stranou myslivna Tužinka. — Bedrč bývala sídlem vládyk z Bedrče; z rodu toho známe však z listin pouze panaše Jaroše z Bedrče, který roku 1414 minoritskému klášteru v Benešově 1 kopu úroku prodal.¹⁾ Ještě snad prodlením toho XV. století dostali se v držení Bedrče purkmistr, konšel i všecka obec města Benešova. Po shoření starých desk dali tito roku 1542 ▼ pondělí po sv. Jiljí v obnovené desky vložiti dědictví své v Bedrči, dvory kmečí s platy, v Bystřičanech (?) dvůr kmečí a Bohušicích dvůr kmečí s platem, s dédinami, lukami, lesy, rybníky, kůrmi i se vši zvolí, s panstvím — což jest jim prvé před shořením desk od kohožko s povolením královským ve dsky vloženo bylo.²⁾

4. **Marianovice**, dvůr poplužní, ovčín a myslivna $\frac{1}{4}$ hod., 87 duší, druhdy ves Ondřejovice zvaná, náleževší již r. 1311 k hradu Konopišti; v třicetileté válce spustla ves, z pozemků utvořen dvůr za panování hraběnky Marie Anny z Vrtby, který dle ní byl pojmenován Marianovice.

5. **Radikovice**, víska $\frac{1}{2}$ hod., 56 duší v 6 domech; stranou dvůr poplužný a mlýn.

¹⁾ Lib. Erect. XIII. V. S.

²⁾ Dsky zemské: kvat. Comunitatis kde sobě sami kladou, B. 26.

6. **Myslic**, ves $\frac{1}{2}$ hod., 190 duší v 17 domech. Před časy zde seděli vladykové, „Škvorové z Myslic“ zvaní.

7. **Skalice**, víska, 70 duší v 9 číslech.

8. **Bohušice**, Boušice, víska $\frac{1}{2}$ hod., 80 duší v 9 domech. Panoš Adam z Bohušic měl část podacího práva kostela v Ohrouhlici, podal k němu roku 1369 klerika Bernarda z Bohušic za faráře.¹⁾ Vladykové zdejší přišedše v držení tvrze Čakovce (v Budějovicku), zvali se dle ní Čakovci z Bohušic, i kvetli pod tím jménem ještě v 17. století mezi šlechtou domácí.

8. **Dlouhé pole**, ves a dvůr, $\frac{1}{2}$ hod., 168 duší v 16 domech. Zdejší dvůr byl od Benešovského měšťana Jakuba Feršmana roku 1817 emfyteuticky koupen. — Stranou Konopištský „Červený dvůr,“ který tvořival zvláštní statek, roku 1740 ale k panství Konopištskému přikoupen byl od rytíře Lhotáka ze Lhoty.

10. **Chlistov**, víska, $\frac{3}{4}$ hod., 56 duší v 6 domech.

11. **Poměnice**, dvůr poplužní u Chlistova, 149 duší, bývalo druhdy při něm sídlo rytířů Poměnických z Poměnic; připomínají se z nich k roku 1318 Radoň a Zdata z Poměnic,²⁾ k r. ~~1317~~ Jan Poměnic, 1440 Václav z Poměnic, byl na sjezdu stavovském v Čáslavi; r. 1545 Jiřík Poměnický z Poměnic, r. 1589 Jan Poměnický z Poměnic, který seděl na Přehořově.

12. **Žabovřesky**, veska, $\frac{3}{4}$ hod., 80 duší v 8 domech. Poměnice dvůr a pivovar a na blízku ves pustá Chrastovice náležely již r. 1560 k panství Konopištskému.

13. **Nechyba**, hospoda a kovárna při silnici Pelhřimovské s 24 obyv.

14. **Podhájí Konopištské** — 31 duší v 3 domech.

15. **Podhájí Leštenské** — 69 duší v 7 domech.

16. **Podhoří**, samota u Babčic, s 16 obyv.

17. **Peclínov, Pecínov**, nyní dvůr poplužní při cestě, spojující silnici Lineckou s Pelhřimovskou, s prostranným, roku 1732 vystavěným špýcharem, ovčín cíhelna a domek, vše s 62 obyvateli. Při ovčíně, který

¹⁾ Lib. Confirm. II. 16.

²⁾ Pozůstatky desk, I. 29.

stojí několik set kroků od silnice a nad nynějším dvorem, pnula se za stara sídlo rytířské, jehož zdi až na základy rozebrané a rupy k mrvení polností rozvezeny byly, takže se po něm pouze slabé stopy spatřují, které obvod jeho naznačují. Při hourání zdi nalezeny byly rozličné starožitnosti, které chová nájemce dvora *Pollak*. Na té tvrzi seděl za panování krále Václava IV. pan *Ondřej z Dubé*, bratr Václava z Dubé a na Leštně. Ondřej z Dubé, odjinud z Peclinova, měl za manželku dceru slavného husitského vojvůdce Jana Žižky z Trocnova, byl však, jako jeho bratr Václav, horlivý přívrženec víry katolické i bojoval osobně proti tchánu svému, až i zahynul v bitvě u Malešova dne 7. června 1424. ¹⁾ Syn jeho téhož jména seděl na Peclinově ještě r. 1454. ²⁾ O jeho potomstvu není ničeho povědomo.

Během XVI. století až po bělohorskou bitvu drživala náboženská sekta Mikulášencův v Pecinově své schůzky, odkudž také zvaní byli *bratří Pecinovští*.

Slavata píše o té sektě v tento smysl: Nacházela se téhož času za kralování Rudolfa II. v království českém jedna sekta, kterým vůbec říkali bratří Mikulášenci (proto že nejprvnějšímu jejich učiteli říkali Mikuláš) neb bratří *Pecinovští* (protože ve vsi Pecinov jmenované obyčejně v jedné veliké světnici se scházivali a své náboženství provozovali), aneb bratří plačtívi (protože při svých shromážděních plakávali). Ti, kteří se té sekty přidrželi, byli obyčejně lidé prostí, řemeslníci a z městského rodu; avšak nicméně některé osoby z stavův panského a rytířského též se mezi nimi nacházeli. A neměli mezi sebou žádných kněží neb osob duchovních, kteří by jim svátostmi posluhovali, než jich správcové aneb učitelé byli lidé neučení, držíce za jeden článek ve své sektě povědění sv. Pavla: litera zabíjí, ale duch obživuje.

Ve vsi Pecinově mívali schůzky nejméně sedmkráté do roka, i pokládali sobě to za hřích smrtelný, jestliže kdo bezelstně mimo nemoc a moc Boží obmeškal k tomu shromáždění najíti se dáti. A když se tam obyčejně v sobotu na večer sešli a někteří z vyššího stavu sjeli, na

¹⁾ Palackého Dějiny, III. 1. 524.

²⁾ Musejní časop. XXXIV. 299.

druhý den v neděli ráno do té veliké světnice se shromáždili, tu asi tři hodiny pospolu zůstávali a při nešporním čase (odpoledne) dvě hodiny; na větším díle zpívali pobožné písničky a mezi zpíváním dali sobě evangelium, které tehdáž v tu neděli obyčejně v kostelích čítáno bylo, přečísti, potom některý, obyčejně již člověk starý a šedivý, na lavici vstoupil a jim kázání činil. A v tom kázání, které asi za hodinu trvalo, nejméně sedmkrát přestal, tehdy všickni tváří rukami svými zakryli a hlasitě plakali. Povídal jim mnohé rozprávky a bájky, co jest tak na rozličných místech rozprávěti slyšel. Mezi jinými řečmi toto svým posluchačům naučení dal: Ty hospodyně, které dcery u sebe mají, aby nechovaly hrdliček ani holubův ani psův; neb když jejich dcery rozličné páchání od nich spatřují, dostávají skrze to zlé myšlení a hříšné náklonnosti. Někdy jim i zde v Pecinově svátostmi posluhoval některý z okolních farářů kališnických, i v Praze chodívali na kázání a pod obojí přijímali od těch toliko kněží, o kterých v jistotě věděli, že jsou řádně svěceni. Snažili se ostatně příkladný pobožný život vésti, chodili v prostých šatech s oboječky prostými, překládajícimi bez špiclí, tak že se mezi jinými snadně poznati mohli. Jich starší, kteří jim to kázání činívali, jmenovali se bratří. Znal jsem, praví Slavata, jednoho v Praze starého přes 70 let, říkali mu bratr Havel; i přední páni katoličtí rádi jeho před sebe pouštěli a s ním rozprávěli. Tato sekta zdála se býti velmi příkladná a pobožná, a ti, kteří se v ní nacházeli, domnívali se, že ti sami, kteří při jich schůzkách bývají, spasení dojdou. O zvláštních bludech těchto Pecinovských bratří, vyjma přijímání podobojí, ničeho se neví. A poněvadž oni se snažili žádnému neubližovati, byli také od každého s pokojem necháni a od vrchnosti duchovní i světské svobodně trpíni. Smejším, praví Slavata, že této podobná sekta v náboženství jinde mimo království české se nenacházela. ¹⁾ Toto svědectví Slavatovo o bratřích Pecinovských, který jako horlivý katolík jinověrcům zajisté nestraní, vrhá jasné světlo na mravní, sociální i náboženské poměry obyvatelstva v zdejší krajině toho věku panující.

¹⁾ Paměti Viléma hraběte Slavaty, I. 37, 38.

Té doby bývaly, jak se podobá, v Pecinově dva dvory neb statky a při každém sídlo. Jeden z těch dvorů držel *Jan Sladký z Pecinovce*, zeman a měšťan Starého města Pražského, osadník fary sv. Jiljí, který byl upadl v podezření kacírství. Za tou příčinou žaloval (roku 1535) farář Svatojilský na kněze Jiříka z Postupic, že v provodní neděli posluhoval v Pecinově ovcem jeho, kterým on zapověděl užívání svátostí; kněz Jiřík se omlouval, že o tom ničeho nevěděl, aby jim kdo zapověděl, než na žádost a pláč jejich že jest to učinil. Avšak podařilo se Janovi Sladkému z Pecinovce očistiti se úplně; neboť kněz Václav Hrozeň, na tento čas farář u sv. Štěpána na Novém městě Pražském, svědčil, že když byl v Benešově farářem před mnoha lety, Jan Sladký z Pecinovce jsa tam také, do kostela jest chodíval a z jeho rukou svátost těla a krve Pána Ježíše Krista přijímal, a že nic na něho pikhartského a bludného shledáno nebylo. Totéž svědčil o něm kněz Jan, farář u sv. Jiljí.

Následkem toho vyžádal sobě Jan Sladký z Pecinovce svědomí o víře a náboženství, které mu utrakvistická konsistoř listem daným od 15. února 1548 vydala, že se tato svědectví k potřebě jeho přijímají. Při tom také vyznáno i o knězi Jiříkovi, faráři v Postupicích, že jest knězem rádným strany podobojí a chová se, jak na poctivého kněze náleží, že na něj žádný nežaluje pro nějaké jeho bludy a pikhartství.¹⁾

Z té doby nalezáme o Pecinově v deskách zemských následující zápisky: „Roku 1542 Marta z Leskovce dědictví v Pecinově tvrz, dvůr poplužný, ves, dvory kmecí s platem, jak to od Miloty z Chřenovic a z Kamberka koupila, Janovi Škvorovi z Myslíče prodala.“²⁾ Roku 1564 v pátek den památky Jana Husa učinili smlouvu o dědictví ve vsi Pecinově, slove Škvorovské, Jan, Vavřinec, Tomáš, Jakub a Bohuslav bratří po předcích sobě zůstavené.³⁾ Připomíná se z nich k roku 1587 Tomáš Škvor, dědiník ze vsi Pecinova, a Jakub Škvor

1) Borového Akta konsistoře utrakvistické, I. 108, 219.

2) Dsky zemské: kvat. 2. D, 13.

3) Tamže: kvat. 62. H. 27.

ze vsi Pecinova. — Po bělohorské bitvě (1620) stala se i v Pecinově velká změna, bratrské schůze přestaly, ves spustla, role porostla lesy, celý statek dostal se k panství Leštskému. Při dělení toho panství roku 1664 na dva díly připadl „dvůr Pecinov“ s jinými dědinami baronu Josefovi Priamovi z Rovoratu, po jeho smrti k panství Konopištskému a okolo roku 1710 k panství Tloskovskému ¹⁾).

II. Chvojno,

víska s kostelem, který se 1 hodinu jihozápadně od Benešova na vrchu, 1278 stop vysokém, do dalekého okolí skví. Pod kostelem k jihozápadu mezi horou Chvojenskou a vrchem Chlumem rozprostírá se hluboká divoromantická úžlabina, nad potokem Janovickým, a v té stával hrad *Kozlí*, jehož lesem porostlé sbořeniny se na skalnatém vrchu spatřují. Obě místa jsou historií spolu sloučena; neboť pánové z Dubé, kteří během XIV. a XV. věku na Kozlí vládli, byli zakladatelé a po dlouhý čas podací pánové chrámu Chvojenského, který se roku 1350 mezi farními v obvodu dekanátu Štěpanovského připomíná. Roku 1391 provozoval právo podací při kostele Chvojenském pan Ondřej z Dubé svoliv k tomu, že zdejší farář Mikuláš s kaplanem Zbraslavickým knězem Janem faru vyměnil, což ztvrzeno 16. října t. r. ²⁾

Po Ondřejovi následoval pan Beneš Libún z Dubé seděním na Kozlí, který si v následujících bouřích husitských po straně katolické statečně počínal, zvláště v rozhodné bitvě Lipanské dne 30. máje 1434 mezi předními bojovníky vynikal; ³⁾ rok na to oblehl s jinými pány vzdorující hrad Ostromeč, roku 1440 byl na sněmu v Praze k volbě nového krále ustanoven, zemřel roku 1445. Dcera jeho Helena byla provdána za slavného

¹⁾ Srovnej popis hradu Leštna.

²⁾ Lib. Confirm. V. 94.

³⁾ G. Dobner: Monum. histor. I. 187.

toho času pána Aleše Holického ze Šternberka. Syn a dědic pan Jan Libún z Dubé na Kozlí držel se strany pana Jiřího z Poděbrad, jemuž roku 1448 Prahy dobývati pomáhal. Když ale souseď jeho pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka proti králi Jiřímu povstal a přívržencům jeho všemožné škody činil, byl mezi jinými roku 1467 hrad Jana Libúna z Dubé, Kozlí, dobyt, spálen a sbořen, načež zůstal v zříceninách až podnes. Zboží jeho připojeno k panství Konopištskému, a Kozlí se připomíná na to v listinách vždy jako „hrad sbořený.“

Hrad byl vystavěn na ostrohu 10 sáhů vysokém, jehož tři části vodou potoka Janovického jsou obklopeny, po užší straně souvisící s pohořím, opevněn byl dvěma příkopy ve skále tesanými. Zbyly po něm části pevných zdí. Okolí jest velmi divoké a ssutiny lesem zarostlé.

Filiální kostel sv. Jakuba ap. na Chvojně, stojící na návrší, volný rozhled poskytujícím, jest stavba stará, nesouměrná a nepravidelná, a nevykazuje zvláštní stavitelský sloh; pozoruhodny jsou jeho nad obyčej hrubé zdi. Roku 1872 byl obnoven, novým obrazem a zvonem opatřen. Po straně stojí zděná zvonice, v té visí mimo nový i starý dosti těžký zvon, pocházející z první polovice 14. století; má okolo koruny slova v majuskulách: „AVE MARIA.“ Ke kostelu kladou mrtvá těla vesnice:

1. **Chvojno**, vska, 1 hod. od Benešova, 105 duší v 5 domech. Ve vsi nalezalo se druhdy více usedlostí, které v minulém století ke dvoru Konopištskému i jinam byly připojeny, za to mezi osadníky pozemky dvoru Dabského rozděleny jsou.

2. **Kozlí**, samota, mlýn, 1 statek, 16 katolíků.

3. **Tisem**, ves, 240 kat., 5 židů v 24 domech.

4. **Jarkovice**, ves 78 kat. v 9 domech.

5. **Jirovice**, ves, 150 kat., 6 židů v 19 domech; opodál mlýn Honzlov.

6. **Hůrka**, vska, 30 duší v 4 domech.

III. Vácslavice,

nyní farní ves, druhdy město, jest $\frac{3}{4}$ hodiny západně od Benešova, $\frac{3}{4}$ hodiny od Konopiště vzdálená; slula původně *Vladislavice* dle zakladatele svého, nepochybně samého českého knížete Vladislava I. (1109 † 1125). Týž kníže Vladislav I. nadal klášter Kladrubský, knížetem Svatoplukem (1108) založený, roku 1115 statky a důchody znamenitými, mimo jiné i 25 vesnicemi, a mezi těmi byly i Vladislavice. Kníže Fridrich potvrdil nadání toto listinou roku 1186 vyhotovenou.¹⁾ Kladrubský opat Regner vyměnil vzdálený újezd (circuitus) svůj „Vladislavsko“ za bližší újezd Čížkovský (blíže města Nepomuku), jenž náležel panu Havlovi. Výměna stala se roku 1237 s přivolením krále Václava I., pražského biskupa Bernarda a konventu Kladrubského. Havel, syn Markvartův, byl zbrojnošem královským (miles regis), přichází zhusta svědkem na veřejných listinách podepsaný.²⁾

V „újezdě Vladislavsku“ objevuje se dle domnění nynějšího faráře Vácslavického Vácslava Romána *Voříška* neznámé potud jméno župy položené mezi Vyšehradskou a Vltavskou, v níž ležel hrad Kostelec, město Benešov atd. Župa jmenovala se bezpochyby „Vladislavsko,“ jako jiná Vratislavsko. Kde župní hrad stával, na ten čas nepovědomo, snad ve Vladislavicích, neb jím byl Kostelec nad Sázavou. V župách bylo namnoze knížecí zboží, z něhož dostávali knížecí úředníci své výsluhy a nově zřízené kláštery, fary největší část svého nadání, jako výš jmenovaný klášter Kladrubský.

Avšak Vladislavice spadly později opět na korunu českou, neboť již roku 1271 odevzdala královna Kunhuta, spanilá choť krále Přemysla Otakara II, pražským křížovníkům s červenou hvězdou podací právo a farní kostely v Řevnicích, Vladislavicích a Živhošti, učinivši k tomu nadání v 16 vseh, větším dílem v okolí jejich.³⁾

¹⁾ Regesta Bohemiae, I. 87, 176.

²⁾ Ibidem I. 431, 432, 401—591.

³⁾ Tomkáv Dějepis Prahy I. 439.

Záhy a najisto již za vlády krále Jana Lucemburského (1310 † 1346) byly Vladislavice městem (oppidum), k němuž přislušelo 6 vesnic: Krusvičany, Úročnice, Bukovany, Lačnice (kde?), Žabovřesky a Zbožnice; měly svého sudího (rychtáře, judex), přísežné i nacházely se v květoucím stavu. Do komory královské odváděly z dědin svých od starodávna při sv. Jiří 44 kop gr. pr. a při sv. Havle 49 kop gr. pr. ročního platu, požívajíce starobylých práv a výsad. Avšak po penězích vždy lačný král Jan zapsal město Vladislavice s příslušnými šesti vesnicemi v 600 kopách gr. pr. panu Oldřichovi z Kostelce (nad Sázavou.) Přivolením Karla, markrabí Moravského, spoluvládce otce Jana, vykoupili se Vladislavští roku 1342 šesti sty kop gr. pr. ze zástavy této, dosáhše majestátem potvrzení svých předešlých práv.

Památný majestát Karla zní dle původní latinské listiny¹⁾ na český jazyk převeden takto: My Karel, pana krále Českého prvorozenec, markrabě Moravský, oznamujeme tímto listem všem vůbec, jakož chtíce my všeliké dobro věrných našich sudího, přísežných a měšťanův města našeho Vladislavic a obyvatelův vesnic Krusvičan, Úročnice, Bukovan, Lažnice, Žabovřesk, Zbožnice, k řečenému městu příslušných, opatřiti, by poroby, kterouž od cizího područí stíženi jsou, prázdni byli; prosbám jejich tudíž naklonění jsouce milostivou jim v tom vůli svou dáváme, aby se vykoupiti a vysvoboditi mohli od otcova i našeho věrného Oldřicha z Kostelce s šesti sty kop gr. pr., v kterýchž je pán a otec náš nejmilejší zapsal; a jakož se svými vlastními penězi vybavili, žádajíce při tom zůstavenu býti pod naší ochranou i správou: připomínáme věrně, že často zmíněnl občané a jich budoucí na věčné časy z nahoře položených dědin svých, kteréž drží, ničeho více než roční plat, totiž 44 kop při svátku s. Jiří a 49 kop při svátku s. Havla, kterýž se od starodávna platíval, nám a našim nástupcům platiti povinni budou, a činíce je prosty všech robot a služebností, berní, pomoci neb jiných břemen a pomocných daní a dávek, kteréž by se na ně znova vymysleti mohly . . .

¹⁾ Viz Pelzel's Kaiser Karl IV., Urkundenbuch zum I. Theile S. 27, 28, a originál v archivu kapituly Pražské.

A jestliže bychom je někomu do područí neb v závazek, majíce toho potřebu, pustili aneb je zastavili, ten aby je nesměl v ničem jiném, než vybíráním obyčejného platu stěžovati, aniž dopustíme, aby je jakkoli obtěžoval. Chceme také, aby se oni právem většího města Pražského spravovali, aniž by byli vázáni dáti se od koho jiného souditi a odpovídati, leč před námi a komorníkem království našeho a před sudím jejich. Mimo to ze zvláštní naší milosti svrchu řečenému městu a vsím čtyři lány na obecní pastviny na místě Višňové řečeném, dáváme, propůjčujeme a darujem. Připovídáme ještě, že často řečeným občanům k větší jistotě a bezpečnosti o těch všech svrchuřečených milostech, výsadách a svobodách, námi jim propůjčených, vymůžeme listinu schvalovací a potvrzovací pána a otce našeho, jakmile se do země české vrátí. Tomu na svědomí rozkázali jsme list tento vyhotoviti a k němu pečeť naši přivěsiti.

Dán v Praze léta Páně 1342 v den sv. Kateřiny panny a slavné mučennice (dne 25. listopadu 1342).

Karel (později císař Karel IV), kterýž byl téhož roku 1342 dosavadní kapli královskou Všem Svatých na hradě Pražském na kollegiální kostel povýšil, pustil a odevzdal této kapitole zboží Vladislavické i s podacím kostelním k držení a užívání.

Následkem toho byl roku 1369 po smrti zdejšího faráře Vaňka ku podání pana Františka děkana i celé kapitoly královské kaple Všem Svatých na hradě Pražském pan Dětrich, kanovník řečené kapitoly, dne 5. listopadu za faráře ve Vladislavicích potvrzen. ¹⁾ Roku 1386 darovali bratří Děpolt, Jan a Břeněk z Hodkova odjinud ze Chvojna a Petr z Pohnání louku kostelu Vladislavickému, kteréž nadání teprv 2. října 1404 pražskou konsistoří potvrzeno jest. ²⁾

Ještě ku konci roku 1418 totiž 18. listopadu ve shromáždění kapitoly držaném v koleji Všem Svatých postoupili údové kapitoly právem zákupným rychtu v městečku svém Vladislavicích Jakubovi, synu někdy

¹⁾ Lib. Confirm. II. 17.

²⁾ Lib. Erect. VI. P. 9. Louka ta slove podnes farská louka a patří opět k faře.

Martina Rokoty z Vladislavic. Brzy na to vypukly bouře zemské, a kapitola Všech Svatých rozprchla se na všechny strany, jak se zdá hned z počátku, aniž o tom určitá jaká zpráva se zachovala. Statkové její od císaře Sigmunda rozzastaveni, aniž co toho později se vrátilo. ¹⁾ Vladislavice se šesti nahoře jmenovanými vesnicemi dostaly se toho času ke hradu Kostelci nad Sázavou a s tímto roku 1450 k panství Konopištskému.

Farní osada Vácslavická čítá 1431 kat., 38 židů, náležejí k ní místa:

1. **Vácslavice**, jindy město, nyní ves, $\frac{5}{4}$ hodiny západně od Benešova, $\frac{3}{4}$ hod. od Konopiště, v půvabném údolí mezi horami nad potokem Janovickým, zde Kozlovským zvaným. Jihozápadně vypíná se nad vsí lesnatý vrch Chlum; na západ vystoupá nižší Hůra bohatá na houby; na jižním úbočí Hůry slove podnes jedno místo „na šibinkách,“ upomíná to, že město za starodávna vykonávalo hrdelní právo. Jihovýchodně zvedá se vrch na Vinici, někdy vinice, nyní v role proměněná. Pod tím vrchem jest známé ode dávna místo Višňové, které r. 1342 Karel (potomní císař), Vladislavicům za občinu daroval. Na jihu zírá přívětivě do údolí táhlý vzdělaný vrch Chvojenský s úhledným kostelíkem. V západním konečně pozadí strmí nad krajinou král zdejších vrchů Neštědická hora (281.12° Δ), položená za Chlumem a Hůrou.

Ves čítá 43 čísel domů, 10 sedláků, 4 polosedláky, 4 velké a 12 menších chalupníků, 10 domkářů, kovárnu, faru a školu s 433 kat., 25 židy a 85 žáky.

a) Farní chrám sv. Vácslava povznáší se na návrší, obklopen hřbitovem, stavba prastará, slohu gotického, však jednoduchá. Vnitřek jest přívětivý, prostora obmezena. Po straně epištolní přistaveny jsou zároveň s původním čtyrhřanným presbyteriem zakristie a nad ní kamenná věž s novou jehlancovitou střechou. V té visí tři zvony s těmito nápisy:

¹⁾ Paměti kollegiátů kolleje Karlovy od V. V. Tomka v Muzejníku 1847. I. 523.

Na velkém: Markus — Matheus — Johannes — Lukas.

Na prostředním: J. W. K. (ühner) 1778.

Na malém z r. 1434: Anno Domini MCCCCXXXIII lit tento zwon we gmeno božie i matky božie.

b) Fara vedle kostela roku 1846 nově vystavená. Osada Vácslavická byla totiž, tak jako všechny okolní, až do roku 1623 faráři utrakvistickými spravována, po odchodu posledního z nich osiřela, i byla v následujícím čase až do roku 1842 duchovenstvu Benešovskému pod správu dána, které v kostele Vácslavickém šestkrát do roka služby boží konalo. Mezi tím stará fara spustla, pozemky a důchody farní vykázány dílem k záduší, dílem farářům Benešovským. Dne 17. května 1842 kníže Jan z Lobkovic duchovní správu ve Vácslavicích po asi 220 letech obnovil a duchovního přiměřeně nadal. Dne 27. dubna 1854 byla lokálka za faru vyvýšena. Prvým farářem byl Josef *Tichý* (1842—1850), známý český básník. Jeho nástupce, farář Josef *Čermák*, (1850—1866) daroval čes. Museu vzácnou starožitnost, byzantinský bronzový křížek, nalezený na poli za farou. Křížek jest vnitř dutý k uschování sv. ostatků, výška 1" 9"', šířka 1" 1"', a pochází aspoň z 12. století. Na přední straně stojí Spasitel rukama roztaženýma a nohama vedle sebe na podstavku, maje okolo beder krátkou suknicí. Nad hlavou ve zvláštním kříži monogram ICXC (*Ιησους Χριστός*). Na zadní straně matka Boží v dlouhé říze, majíc ruce dlaněmi ku předu jako k žehnání pozdvižené, nad hlavou jednoduchý kříž. V obou ramenou kříže monogram Marie: *MP — ΘΥ* (*Μήτηρ Θεου*). V seznamu musejním poznamenán jest číslem 125.

Nynější farář od r. 1867 jest Vácslav Román *Voříšek*, milovník vlasteneckých dějin a starožitností, jenž má přední zásluhu o zachování *Rukopisu Zelenohorského*, jakž obšírně dočtí se lze v životopise jeho v „*Slovníku naučném*“ X. dílu str. 1259.

c. Škola, roku 1810 vystavená, jak se zdá, na starém hřbitově, poněvadž se při kopání základů mnoho lidských kostí objevilo. Škola jest jednotřídní se 288 žáky z míst přifařených, mimo to z Chlistova, Žabovřesk a Tisemu.

Václavice jsou rodištěm proslulého kněze a pedagoga, jakož i českého spisovatele Josefa Slavína *Vo-
týpky*, narozeného 10. října 1802, jehož otec zde byl učitelem; skonal na faře své ve Hbitech u Příbrami jako vikář dne 14. září 1870. Životopis toho výtečného muže najdeš v „Naučném slovníku“. Také Jan (Ivan) *Šach*, český spisovatel a básník, který nyní na dívčí škole v Záhřebě působí, narodil se zde 4. června 1825, jest syn představeného obce Josefa Šacha, nyní (1873) 76letého starce.

2. **Kozlé**, samota nedaleko zřícenin hradu Kozlého, (jeho popis viz u Chvojna), mlýn, 1 statek, 2 domy s 16 katolíky.

3. **Přibýšice**, ves pod vrchem Chlumem, $\frac{3}{4}$ hod., kdež bylo dříve 7 svobodníků, nyní 24 domů, 297 kat., 3 židé. Na Chlumě, 1332' vysokém, bývaly stříbrné hory, posud spatřuje se stará štola do vrchu vehnaná, se šachtou 14⁰ zhloubí, nyní zasypanou. Lid jí říká vůbec kaverna. Nynější kníže pán František z Lobkovic dal cestu ku kaverně opravití a vchod dveřmi zavřítí.

4. **Vatěkov**, ves, 8 domů, 113 kat.

5. **Úročnice**, ves, 24 domů, 227 kat.

6. **Brejlovka**, samota, 8 kat.

7. **Zbožnice**, ves, 8 domů, 76 kat. Při vsi stojí boží muka s obrazem sv. Floriana, ku kterým se každoročně v neděli po sv. Florianu průvod koná. Z okresu Neveklovského náležejí k faře dvě vsi *Chrašťany* s 242 kat., 7 židy, a *Hrušice* (Hamry) s 31 katolíky.

IV. Kostelec nad Sázavou,

Hradečnice

někdy královský hrad, pyšnil se na temeni skalnatého vrchu, Hradnice zvaného, při vtoku potoka Kamenického do Sázavy, tři míle od hlavního města, 1 $\frac{3}{4}$ hodiny severozápadně od Benešova, a hleděl pánovitě do půvabné roviny, ježto se po levém břehu řeky před ním rozprostírá, obklopen jsa od severní strany do polokruhu temnými, hornatými hvozdy. K jihu a západu chráněn

byl příkrými srázemi, klonícími se s oné strany k řece, s této k potoku, jenž tudy přes kamení divoce k Sá-zavě burácí; s ostatních stran odloučen byl pracně ve skále tesanými příkopy od planiny, což svědčí o tom, že stavitel přiměřených prostředků k dosažení cíle zvolil, aby toto od přírody nedobytné místo baštami, náspy, příkopy a pevnými vysokými hradbami ještě nedobytnějším učinil. Se strany severní vedl přes příkop do vnitřních prostor hradních most zdvihací, jehož polohy potud rozeznati lze. Nyní vedou stupně do příkopu chrastím zarostlého, pak napříč opět vzhůru, i nalezáme se v ssutinách hradních. Výraz zboření velí pozastavení. Spousty zdí, které již několikero století viděly a zkáze posud vzdorují, působí úžas a jiné sesutím hrozící vzbuzují postrach.

Ze zbytků hlavních zdí lze podobu stavení vlastního obydlí (paláce) poznati, tvořiloť podlouhlý čtverhran nevelikého sice objemu, ale znamenité výšky, která aspoň 10 sáhů obnášela, jakž to zbytek zdí na západní straně ukazuje. Ohrazovací zdí jsou půl sáhu hrubé, ale z větší části sbořené, hradní brána až na opory sesutá a vnitřní rozdělení tvrze zcela sbořené. Nenalézají se zde tedy ani jízby a klenby; pouze čtverhran asi 6 sáhů vysoký a tolik též dlouhý a přes 3 sáhy široký, jehož 4' hrubé zdí v rozích tesanými kameny spojeny jsou, v němž k východu příčnou zdí nepochybně bašta byla utvořena, která zdvihací most i vchod do hradu hajila. Na západní straně strmí o sobě na výstupku skalním okrouhlá věž beze vchodu, která panuje nad ústím horní kotliny.

František Josef hrabě z Vrtby, bývalý držitel panství Konopištského, dal na věznatém oddílu toho mohutného čtverhranu vystavěti altán, s něhož se nejkrásnější vyhlídka do údolí otvírá. Sázava přicházející od Ledec ovlažuje, volně tekouc, v průčelí hrad Kostelec v stříbrobarevném lesku, a obrací se k Týnci, kdež na návrší mohutná věž při kapli, zbytky to starého hradu, s romantickými vlnami minulosti se vznáší. Cílý život panuje na protějším břehu řeky úrodnými poli a stinnými zahradami ohrazené vesnice Kostelce, krajíně to právě tak veselá jako bohaté. Pravý opak tvoří krajina

severní svou zasmušilostí, neb divoké a osamělé jest toto okolí hradu, hluboké ticho panuje v lesích jej v polokruhu obklopujících, rušené pouze šustěním listí, a jednotvárným nářkem sůvy v pustých zdech.

Hrad Kostelec nad Sázavou, v němž se, jak již jméno ukazuje, i farní chrám nalézal, náležel i s panstvím koruně České, která jej rozličným pánům v zástavu dávala. Za panování krále Jana (1310—1346) držel jej pan Oldřich z Kostelce, jemuž tento král město Vladislavice se šesti vesnicemi, řečenými Krusvičany, Úročnice, Bukovany, Lačnice, Žabovřesky a Zbožnice zastavil; jeho syn a nástupce vybavil však opět město i hrad roku 1348; ¹⁾ postoupil však Kostelec roku 1358 jistému Jakobovi z Kostelce, synovi někdy Frenclína, místopísáře království českého. Frenclín připomíná se jako pán podací církve Kostelecké, an roku 1358 po smrti faráře Mikuláše kněze Vavřince z Prahy za faráře osadě Kostelecké jmenoval, který 30. května t. r. ordinariatem potvrzen byl. ²⁾ Ale 10. ledna 1360 císař Karel IV. Janovi hraběti z Hardeka, purkrabí Magdeburskému a Heleně manželce jeho i jich dědicům zápisem dal v ušlechtilé léno: hrad Kostelec a ves pod hradem, vsi Pecirady, Bukovany, Brodce, Jesenice, Voděřady, Olešku, Vesce a Krumlovice celé, půl vsí Poděhus a Krhanic, a právo podací v Kostelci a v Olešce s příslušenstvím a to v 1700 kopách grošů českých. ³⁾ Za krále Václava IV. však roku 1386 držel Kostelec králův milostník rytíř *Chval ze Rzavého*, purkrabě Vyšehradský. Po jeho smrti povstala pře mezi knězem Ješkem, proboštem ode všech svatých, a Zachařem ze Stovic, purkrabím na Zvíkově, o hrad Kostelec i celé zboží Chvala ze Rzavého, která konečně Prokopem markrabětem Moravským dne 13. června 1398 tím způsobem rozsouzena byla, že Kostelec s příslušenstvím knězi Ješkovi svrchu psanému a Mikšovi ze Sešlic ostal. ⁴⁾ Ale již 7. května 1400 prodal probošt Ješek zámek a statek Kostelec s povolením královým

¹⁾ Archiv český, III. 88.

²⁾ Lib. Confirm. I. 59.

³⁾ Glafey anecdotae pag. 231—233.

⁴⁾ Pozůstatky desk českých. I. 577.

nejvyššímu lovčímu a milci královi Filipovi Loutovi z Dědic, a ten roku 1409 jako kollator církve Kostelecké se jmenuje. ¹⁾ Od Filipa Louty koupil to panství 27. dubna 1413 nový přední králův milostník Jan řešený Sádlo ze Smilkova s povolením královým; obsahovalo hrad Kostelec se vsí a vesnicemi nahoře jmenovanými. ²⁾ Jan ze Smilkova i z Kostelce byl mírným kalíšníkem, který sice pravdu přijímání pod obojí způsobou věrně hájil, ale stranu výstředních Husitův i všesky nepořádky dle síly své horlivě pronásledoval. Ale to právě bylo příčinou, že v Praze veřejně stíhán byl ze zrady nad národem; on pak chtěje ospravedlniti sebe a dokázati konšelům nevinu svou, přijel do Prahy, kdežto se byli dostali mezi tím na konšelská místa úhlavní nepřátelé jeho, a ti, když dne 20. října 1421 pod večer na radnici mezi ně přišel, bez vyšetřování a soudu hned mu dali hlavu stíti. ³⁾

Po jeho smrti zůstal Kostelec při jeho dětech, jež (1425—1430) na hradě udržovali purkrabího vládyku Chvala z Chotče. Konečně prodal roku 1443 25. ledna Jan Sádlo z Kostelce seděním na Leštně panství své Kostelecké rytíři Kunšovi Rozkošovi z Dubé, ⁴⁾ který se od té doby také „z Kostelce“ psával. Když se ale Jiřímu z Poděbrad protivil, dobyl pan Jiří 18. máje 1450 pevného hradu Kostelec a odevzdal jej svému příteli panu Zdeňkovi ze Šternberka a na Konopišti, který jemu hradu dobývati pomáhal, ten jej k svému panství Konopištskému připojil. Z příčin odjinud známých povstal ale po čase sám Zdeněk Konopištský ze Šternberka s celou mocí svou proti králi Jiřímu, načež hrad Kostelec roku 1467 od samého krále znova obležen, po tvrdošíjném odporu dobyt, zapálen a ztroskotán byl. ⁵⁾ Od té doby leží pust i s chrámem až posud.

¹⁾ Lib. Confirm. in manuscript.

²⁾ Archiv český. III. 482.

³⁾ Palackého Dějiny českého národu, III., 448.

⁴⁾ Archiv český, III. 526.

⁵⁾ Dobner: Monumenta histor. IV., pag. 178.

1. Ves **Kostelec** proti zboženinám hradním po levém břehu Sázavy v rovině se rozprostírající má 161 duší v 15 domech.

2. **Pecirady** ves blíž levého břehu Sázavy, 358 duší v 32 domech.

3. **Brodce**, víska nad Sázavou, 236 duší v 2 domech. Jest zde přádelna (výroba 1412 centů příze bavlněné) a mlýn.

4. **Bukovany**, ves, 386 kat., 10 židů v 35 domech. Stranou myslivna *Taranka*. — Všecky jmenované čtyři vesnice náležely původně k hradu Kostelci a dostaly se s tímto panstvím Konopištskému a do farní osady Týnecké.

V. L e d c e,

někdy farní ves nad Sázavou, nyní pouze dvůr poplužní s filiálním kostelem sv. Bartoloměje ap., stojícím pod správou duchovenstva Týneckého. Blíže nynějšího dvora stávala tvrz, rodinné to sídlo vládyk z *Ledec*, jimž jako zakladatelům i podací právo kostela náleželo. Tento jmenuje se ponejprv roku 1350 mezi farními v dekanátu Benešovském, roku 1384 odvedl 21 grošů desátku. Do osady náležely toho věku: Ledce s tvrzí, Božešice s tvrzí, vsi Barochov, Malešín, Hůrka, Nostařice, Babice, Větrov, Vavřetice a Nespeky. Farář zdejší Václav vstoupil do kláštera Břevnovského a ke kostelu v Ledcích dne 28. ledna 1360 potvrzen po něm kněz Jan Moricův z Mnichovic ku podání rytíře *Mikuláše z Božešic, Bohunka a Viléma* bratří z *Ledec a Baltazara z Ledec*; úvodcem ustanoven plebán z Poříčí. ¹⁾ Po těch připomíná se v listinách zhusta rytíř *Přísnak z Ledec*, který před smrtí (roku 1395 dne 5. října) tři kopy gr. úroku farnímu kostelu Ledeckému na výroční mše daroval. Synové jeho jmenují se (1395) *Sigmund a Přísnak i bratří z Ledec*. ²⁾ Vládykové z *Ledec* seděli současně i na blízké tvrzi v Poříčí (*viz tam*), dle níž se i přijmenovali.

¹⁾ Lib. Confirm. I. 115., V. 13, 58.

²⁾ Lib. Erect. XIII. F. 4.

Vládkové z Ledec přijavše příjmi Chvalovských z Ledec, připomínají se ještě v XVI. století mezi šlechtou domácí. Další osudy chrámu a tvrze Ledecké pohltila nepaměť. Ves spustla během 30leté války.

Filiální chrám sv. Bartoloměje leží na řece Sázavě, jest z kamene, kryt taškami; presbyterium klenuté, žebra klenby vybíhají v hlavy rozličných zvířat; strop lodi jest rákosový. Na obraze hlavního oltáře čte se nápis: L. P. 1650 ke cti a chvále Pána Boha a Panny Marie a sv. Bartoloměje tato archa udělána a postavena jest nákladem a skrze odkaz slovutného Jiřího Klenky, jináč Dolejšky, rychtáře a souseda v místě Nespekách, zůstaviv po sobě za hospodáře Petra Vokročila tuto archu postaviti dal. Jehožto tělo při tomto chrámu Páně odpočívá, očekávaje veselého vzkříšení. Dne 19. máje. Kostel jest 7° 4' dlouhý, 5° 1' široký a 4° 1' vysoký. K západu stojí kamenná zvonice, v níž bývaly tři zvony, ty dílem ukradeny, dílem jinam přeneseny. Opuštěnost kostela počíná, jak se podobá, od roku 1624. Pozemky jeho, původně farní, obnášejí 66 jiter 517 □ sáhů. Služby boží se konají duchovenstvem Týneckým: v křížovou neděli, v den sv. Bartoloměje a v neděli po něm.

Tvrz vládků z Ledec stávala při nynějším dvoře, kdežto drnem porostlé zvýšiny, zvlášť ale mezi dvěma rybníky se nalézající kopec tím způsobem, že vypuštěním hořejšího rybníka okolí tvrze celé zatopeno býti mohlo, prozrazují stanoviště její. Když se před lety na tom místě kopáním pátralo, přišlo se na základy pevné věže, i nalezeny při té příležitosti rozličné starožitnosti, totiž stříbrný groš s nápisem: Carolus primus Dei gracia rex Bohemiae, šípky a hroty od oštěpů, kamenné okenní obložení gotického tvaru, střepy hlíněných nádob dílem hladkých, dílem ozdobených a jiné.

2. **Pašovka**, chalupa na levém břehu Sázavy, 16 duší.

3. **Hůrka**, dva domy s 20 obyvateli, na levém břehu Sázavy.

4. Ves **Nespěky** (Dnespeky), která původně k Ledcům přifařena byla, náleží do fary Pyšelské, jest zde 205 duší v 19 domech, poštovní úřad, mlýn.

〈VI. P o ř í č í.〉

Nynější Poříčí skládá se ze dvou osad; větší východní část při potoce Bystrém, kde stojí farní kostel sv. Havla, nazývala se původně *Balkovice*, které jméno v úplně zapomenutí přišlo; ¹⁾ vlastní Poříčí zvana menší část při filiálním kostele sv. Petra, která bývala městečkem, a kdež i při řece u nynějšího mostu stávalo panské sídla. Oba kostely jsou původu prastarého, jakož se při popisu dokáže, připomínají se v listinách teprv prodlením XIV. století. Komu při nich právo podací náleželo, pozná se z následujících výpisků z knih konfirmačních: Roku 1360 pleban zdejší Henslín směnil faru s Říčanským, knězem Ondřejem, k čemuž povolení dali patronové: rytíř Mikuláš řečený Podnávec z Božešic, Přisňak z Poříčí (a z Ledec), místopisář desk zemských ²⁾, Arnošt a Ctibor z Poříčí, bratří někdy Bohuňka z Poříčí, Albert, syn řečeného Bohuňka, Mareš syn někdy Mladoty z Pyšel, Melchior z Otradovic a Anselm ze Zvěstova, načež Ondřej dne 2. ledna 1361 od vikářů arcibiskupských ke kostelu v Balkovicích a jeho filiálnímu v Poříčí byl potvrzen. Ondřej faražoval v Balkovicích a v Poříčí do roku 1395; po jeho smrti povstala rozepře o podací kostelní mezi panoši Přisňakem a jeho syny Sigmundem a Přisňakem z Ledec (a z Poříčí) s jedné a Benešem Libunem (z Dubé) s strany druhé, která rozhodnuta k prospěchu první strany, i potvrzen 23. června 1395 podaný od ní kněz Václav z Ledec za plebana ke kostelu v Balkovicích a jeho filiálnímu v Poříčí. ³⁾ Patrně z toho, že spadlo patronátní právo zúplna na rod zde usdlých rytířů z Ledec odjinud z Poříčí. Z rodu toho připomínají se ještě k roku 1448 Martin a Litmír z Poříčí, kteří byli u vojště Jiřího z Poděbrad při dobytí Prahy; k roku 1457 *Čeněk z Poříčí a z Ledec*.

1) Název Balkovice skrývá se ve jménu vrchu za vsí vystupujícího, který se Boukovec (Balkovec) zve.

2) Přisňak byl od r. 1357—1360 místopisářem desk zemských; dle něho nazván registřík od něho vedený — „kvatern Přisňakův“. Viz: Pozůstatky desk zem. díl I. od str. 424—428.

3) Lib. Confirm. I. 143, V. 226.

Rod vymřel, jak se podobá, ještě prodlením tohoto XV. století. Počátkem XVI. století seděli na Poříčí rytíři Karlíkové z Nežetic. Roku 1539 *Mikuláš mladší Karlík z Nežetic* poháněl pannu Lidmilu z Klinšteina na Týnci i vinil ji z toho, že jest ona Lidmila díl krčmy na gruntech téhož Mikuláše dědičných v městečku Poříčí dopustila postaviti; avšak dne 5. prosince téhož roku žalován byl Mikuláš Karlík z Nežetic sám od kněze Jana Machka, faráře Bzenského, že jej bítí a zamordovati dobyt meče chtěl v vsi Ládvém, což se stalo pro pŕhony, které s tím knězem Janem měl před soudem zemským i komorním. ¹⁾ 136

Od Karlíků z Nežetic dostalo se Poříčí, tak jako Mrač, pánům ze Šellenberka. ²⁾ Roku 1600 koupil oba statky Adam z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou, který je s Komorním Hrádkem spojil. Za jeho panování potkala Poříčí velká pohroma, jejížto paměť nápisy na zvonech zachovaly; roku totiž 1620, když Lisovčáci, kozáci polští, od krále Sigmunda III. císaři Ferdinandovi II. proti Čechům na pomoc posláni po Čechách řádili, přišli i do Poříčí, tehdaž ještě živného městečka, i vydrancovavše, spálili je i s farním kostelem sv. Havla. Syn řečeného Adama z Valdšteina, Jan Viktorin hrabě z Valdšteina, odprodal roku 1663 statek Pořícký a Mracký Bernardovi Ignacovi hraběti z Martinic; od Martinicův dostaly se roku 1690 přiznáním Janovi Františkoví hraběti z Vrbna; téhož dědic, Norbert hrabě z Vrbna, prodal je konečně roku 1725 Janu Josefovi hraběti z Vrtby, který je se svým panstvím Konopištským spojil, při kterém až do našich časů zůstaly. K oběma statkům náležely tyto od Komorního Hrádku roku 1663 oddělené a odprodané vesnice: Soběhrdy, Petropim, Žiňany, Městečko, Větrov, Hůrka, Čerčany, Javorníky, Kochanov, Dlouhé Pole, Myslič, Bohušice, Lhota Kačkova, Pchov, Mezihoří a městečko Lštění.

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 334, 296.

²⁾ Srovnej následující popis Mrače.

Do farní osady Poříčké s filiální osadou Hradištskou náleží 2725 katolíků, 201 akat. helvétského vyznání a 23 židů, jež obývají následující místa:

1. **Poříčí**, městys při vtoku Bystré do Sázavy, přes níž se pěkný a pevný, v letech 1849 a 1850 na místě dřevěného mostu nákladem erárního fondu silničního vystavený most klene, stavba to žulová, spočívající na pěti úsečných obloucích a šesti pilířích; celá délka mostu obnáší 360', šířka bez chodníků a kamenného zábradlí 18', s těmi 23', rozpnutost oblouků ve světlosti 60'. Poříčí jest 1 $\frac{1}{4}$ hodiny severně od Benešova vzdálené, počítá 690 kat., 14 helv. a 18 žid. obyvatelů v 60 domech, které se dílem při samé řece rozkládají, dílem do údolí Bystrého potoka zalézají. Po obou stranách silnice jsou zde tři úpravné hostince a jiné domy, pak obíhá silnice filiální kostel sv. Petra a pod ním přepíná se přes Bystrou krásný most o jednom velkém oblouku ze samé přitesané žuly, roku 1858 nově vystavený. Pro starožitníka jest ostatně Poříčí velmi důležité místo, a sice pro své dva románské, velmi zajímavé kostely, které ve svém způsobu neposlední místo zaujímají mezi stavitelskými památkami románského slohu v Čechách.

a) Farní chrám sv. Havla stojí na poloostřůvku mezi Sázavou a Bystrou uprostřed obezděného hřbitova, zachoval v hlavních tvarech původní ráz románský, pochází dle znalců z XII. století. Pod vyvýšeným presbyteriem a polookrouhlou apsidou ukrývá prostrannou zcela původní kryptu, jejíž klenby na čtyřech svobodně stojících sloupcích spočívají, jichžto charakter ukazuje známky XII. století. Jest to jedna ze čtyř kryptet toho stáří a způsobu, které se v Čechách vůbec v původní podobě zachovaly. ¹⁾ Rozměry stavení toho jsou skrovné: délka obnáší i se zděmi 88', šířka bez věží 32'; vnitř (ve světlosti) připadá na délku jen 66', na šířku 23' a na výšku asi 35'. Loď a presbyterium jsou stejně vysoké a široké, klenba nad nimi

¹⁾ Nejstarší jest Staroboleslavská, potom u sv. Jiří na hradě Pražském, třetí zbyla z bývalého klášterního chrámu Doksanského z XII. století.

jednoduchá, křížová, jak se zdá ještě původní, ve třech polích; třetí pole náleží k presbyteriu. Prostora v lodi jest však velmi obmezena, neboť s jedné strany široce se nad ní přepíná hudební kruchta, spočívající na čtyřech sloupcích, a presbyterium vyvýšeno jest nad loď o 7'; dvoje schody do úsečných oblouků proti sobě postavené, každé o devíti kamenných stupních, vedou na presbyterium. Mezi nimi sestupuje se z lodi po třinácti stupních dveřmi do krypty. <František Václav hrabě z Vrtby dal sešlý kostel roku 1745 bezpochyby k návrhu řezbáře Lazara Widmanna z Plzně na způsob gotický býti mající obnoviti, téměř celý vnitřní nábytek nově zhotoviti a umělými řezbami z lípového dříví ozdobiti. O věcech těch pracoval onen výtečný řezbář od roku 1740 do 1751. Od těch dob se na kostele nic nezměnilo. Svým uměním ozdobil velký oltář, dva postranní oltáře, kazatelnu a oratorium, které práce mají velikou uměleckou cenu do sebe; o nesmírné pilnosti, s jakou Widmann pracoval, každá částka těch řezeb chvalné svědectví dává, v sochách a polovypuklých obrazech jest život a jemný cit, a celek jest vždy ve svém způsobu vkusně spořádán. Nejvýtečnější jsou obě postranní skupení soch na velkém oltáři: jedno představuje sv. Jana Nep. jako královnina almužníka, an poděluje žebráka, druhé sv. Liboria v pontifikálním rouchu, u jehož nohou hříšník očekává biskupova rozhřešení, hluboce se koří. V tváři hříšníkove umělec sebe sama, v tváři pak žebrákově svého truhláře Daniele Piláta ¹⁾ vypočetnil. Na obou postranních oltářích stojí též zdařilé sochy; na kazatelně jsou vypuklé obrazy biblické, nejzdařilejší mezi nimi obraz rozsévače; na pyramidálním klobouku jejím stojí Spasitel světa s vítězným křížem. V ohlavení patronova oratoria vyřezány jsou spojené erby Vrtbovský a Klenovský. Všecky řezby mají svou přirozenou barvu lípového dříví; neboť

¹⁾ Daniel Pilát byl mistr truhlářský z Poříčí a byv ustavičně Widmannovi k ruce i podle jeho rozvrhův zdárně pracoval na částku pochval Widmannovi vzdaných plného práva sobě dobyt. Umřel jako 70letý stařec, byv mrtvicí raněn 5. června 1771 zde v Poříčí.

Widmann netrpěl, aby štětec potěračův hrubou vrstvou barev a pozlacovač svým pozlátkem pokryli útlé, takorčka od přírody vypůjčené svaly, vrásky a žilky soch, droboučné záhyby a obruby rouch, lupenův a sloupkův. Obraz na velkém oltáři představuje sv. Havla opata, a jest to dobré dílo Julia Františka Luyxe z Luxenšteina, malíře Pražského v první polovici 18. století. (Stará křtitelnice cínová má tento nápis:)

„Leta Panie 1629 dne 28 mesýce Junii gest tato křztitelnice dielana za Jakuba Wondraczka toho czasu rychtarže z Poržiče, Jakuba Czernohorskeho, toho czasu starssyho kostelujka, Waclawa Wenus, Adama Kubensky. Z toho buď Pánu Bohu chwala.“

Na místech, kde venku obmítka opadala, spozorujeme důkladnou vazbu přitesávaných kamenů ve zdech naskrze hmotných, po obou stranách presbyteria jsou zpodní části dvou věží, z nichž jižní cibulovitou dřevěnou bání krytá chová dva zvony z roku 1673, jež mají oba stejné nápisy; větší má jen 2' 8" v průměru a nápis zní takto:

Campana haec Scti Galli nomine insignata incenso a Polonis igne anno Domini MDCXX templo passo liberalitate Ex. D. D. Bernardi Ignatii R. J. e comitibus a Martinicz, Gub. domus Smecznae et Dni in Smeczna, equitis aur. vel. et Caes. Reg. Maj. intimi act. Cons. primi locumt. et sup. in reg. Boh. Purgg. refusa et denus S. Galli nomine donata fuit. Anno MDCLXXIII.

Tomu se má rozuměti takto: Zvon tento jmenem sv. Havla naznačený zničen ohněm od Polákův l. P. 1620 při spálení kostela, štědrotou osvíceného pána pana Bernarda Ignáce Římské říše hraběte z Martinic, vladaře domu Smečenského a pána na Smečně, rytíře zlatého rouna, Jeho Cis. Veličenstva skutečného tajného rady, prvního místopředsedatele a nejvyššího purkhrabí v království českém přelit a opět jmenem sv. Havla věnován byl l. P. 1673.

Nápis menšího zvonu zní na jméno sv. Václava.

b) F a r a stojí na západní straně před kostelem, ale Bystrou tuto do Sázavy se vlévající od něho oddělená. O nejstarších známých farářích zmínili jsme se

zpředu. V době husitské (od roku 1420 do 1620) spravovali osadu nejprve faráři podobojí, konečně lutriánští. Poslední z těchto byl Matiaš Plzeňský, kazatel Poříčský, který pro svou rodinu v městě Benešově roku 1598 dům na Safránkové koupil a roku 1614 pohřební řeč měl při pohřbu paní Alžběty z Waldšteina, manželky pana Adama mladšího z Waldšteina, tehdejšího patrona Poříčského, která na Komorním Hrádku náhle zemřela. Řeč vydal pak tiskem v Praze, jakož i několik jiných kázání. ¹⁾

Kostel roku 1620 vyhořel, jak již nahoře spomenuto. Krátce na to odešel poslední kazatel akatolický, a osada zůstala osiřelá až do roku 1663, když hrabě z Martinic Mrač a Poříčí získal, mnich řádu Dominikánského sem za faráře dosazen byl.

c) Š k o l a, v nynějším věku nově vystavěná o jednodom patře, s 322 žáky ve dvou třídách z míst přifařených, vyjma co k Soběhrdům náleží.

↳ d) Filiální a pohřební kostel sv. Petra stojí na pahorku uprostřed obezděného hřbitova, okolo něhož se již asi od pradávných časů Pražská cesta (nyní silnice Linecká) zatáčí. Jeho prastará zachovalá románská výstavnost, pak ty hrubé opěrací pilíře, které podporují žulovou hřbitovní zeď se strany silnice, obracejí oko nejlhostejnějšího cestovatele na sebe a dodávají celé Poříčské krajině, když se od Benešova blížíme, zvláštního významného rázu. > Však také jest se čemu diviti: kolik to hrozných válečných bouří se již přehnalo po silnici okolo samého kostelíčka toho, a hle, od sedmi neb dokonce osmi set let posud neporušeně tu stojí! Když Jan Žižka na jaře roku 1420 Pražanům proti vojskům císaře Sigmunda z Tábora na pomoc ku Praze táhl, vyslal Sigmund proti němu na rychlo asi 10.000 jezdcův pod správou pánův Václava z Dubé a z Leštna, Petra Konopištského ze Sternberka i jiných. Žižka zkaziv 19. května Benešov ohněm, přišel se svými 9000 bojovníky téhož dne za soumraku do Poříčí, i přebrodiv Sázavu, chtěl na druhém rovinatém břehu odpočinouti noclehem. V tom ale vyhrnuje se naň krá-

¹⁾ Jungm. Hist. lit. čes. 1849 str. 222 a 224.

lovské jízdecké vojsko, rozděleně ve tři zástupy, obkličovalo již Táboř v noci samé se všech stran; když ale doraziti chtělo, předešli je Táboři útokem, davše se do nepřátel se hřmotem cepův a křikem náramným, takže jezdci ohromeni do hornatých újezdův, ztrativše asi 50 předních bojovníkův svých, rozprchli se ve tmách kam kdo mohl; Táboři pak bez dalších potrzek a nesnází dostali se do Prahy druhého dne, 20. května.)

◁ Základní forma kostela jest zcela jednoduchá: loď podlouhlý čtverhran, k východu nižší polokruhová apsida, na západním průčelí čtverhranná věž. Délka celého stavení činí 63', šířka lodi 27'; vnitřní prostora jest ale pro hrubé zdi mnohem obmezenější. Ústrojí stavby jest také mnohem hrubší, než na kostele sv. Havla, hrubě přitesané větší žulové balvany střídají se s menším lomeným kamenem, a takové neovržené zdi dodávají stavbě ovšem charakteru primitivnosti čili prvobytné neuhlazenosti jeho původcův. ▷

I skutečně také zasmušilost těžkých, neovržených zdí těch polekala bývalého světícího biskupa Pražského Františka de Paula Pišťka v té míře, že u příležitosti generální visitace roku 1829 se vyjádřil, že se podobá kostel jeskyni lotrovské; za tou příčinou tehdejší farář Václav Pohan spůsobil (až r. 1834), že byly venkovské zdi apsidy a lodi ovrženy a pobíleny; chtěje zmírniti odstrašující pohled kostela, setřel s něho barvu starozitnosti, čehož by se zajisté nebyl dopustil, uměje ceniti význam jeho. Věž tomu obílení ušla. ◁ Vnitřek vypadá dosti spustle. chudičkový oltář, kazatelnička, stolice nemohou zajímati. ▷ Pod věží vznáší se široká empora, spočívající na valeném klenutí; v neklenuté lodi jsou po obou stranách tři okna do polokruhu zavřená, kosmo na venek se otvírající, z nichž obě prostřední při obnově r. 1677 značně byvše rozšířena, původní podobu ztratila. Apsida má ještě svá původní tři okénka pod samou polobáňovitou klenbou.

◁ Velice zajímavá jest věž: jednoduchá střecha její nezměnila se; pod římsou běží románská ozdoba jako routová, a kde zvony visí, otvírají se na všech čtyřech

1) Palacký: Děje národu čes. III. 1. str. 322.

stranách dvě řady okének, z nichž každé dvě tenkým sloupkem od sebe odděleno jest. Všech okének jest 32.

Vnitř visí dva staré zvony: větší maje 3' 1 $\frac{1}{2}$ " v průměru jest dílo známého mistra Bartoloměje z Nového města Pražského z roku 1507 s latinským jemu oblíbeným nápisem, jehož první verš stereotypicky začíná slovy:

Anno Domini . . qui me fecit atd., a v druhém verši jest známá průpověď: En ego campana atd.

Druhý zvon má 2' 5" v průměru a tento nápis:

Leta Panie 1599 tento zvon tyto osoby zgednali a zaplatili, z Poržicze Wit Kowaržiku, Hawel rychtarž a Krisstof Kostelnik.

Na vrcholku štítu stával prý až do roku 1677 kamenný kalich, znamení utrakvistův.

2. Mrač Dolní a Horní. Jihovýchodně od Poříčí rozprostírá se krajina, lesnatými a hlubokými újezdy pokryta, jimiž potok Benešovský se prodírá, a v takovém újezdě při tomto potoce ukrývá se $\frac{1}{2}$ hod. osada Dolní Mrač s 87 obyvateli v 7 domech, a opodál ní k západu na otevřenější planině Horní Mrač s 298 kat., 10 helv. obyvateli v 35 domech. V Dolní Mrači stojí na malém žulovém ostrohu zbytky tvrze. slouživší za sídlo rozličným rodům rytířským. K roku 1318 připomíná se Zdislav z Mrače a k r. 1410 Oldřich z Mrače, který prodal jisté zboží klášteru sv. Karla v Praze.¹⁾

Roku 1440 nalezáme Jana z Mrače na sjezdu stavovském spojených čtyř krajů v Čáslavi. Roku 1445 byl již pán *Petr z Dubé* seděním na Mrači, který toho roku v únoru za manželku pojal Ofku, zůstalou vdovu po Zdeňkovi Medkovi z Valdeka na Týnci nad Sázavou, a ten jest první rodu svého, znaku odřívous, jenž dle nového sídla jméno *Mrackých z Dubé* přijal.²⁾ Na začátku století XVI. připomíná se (1510) Jan Mracký z Dubé, a později Petr Mracký z Dubé, který tvrz Mrač roku 1540 Jaroslavovi ze Šellenberka na Kosti a na Hrádku nad Sázavou prodal; týž zemřel jako nejvyšší komoří dne 14. března 1550.

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 29. II. 67.

²⁾ Rod pánů Mrackých z Dubé vymřel po meči teprv roku 1640 s Karlem Mrackým z Dubé na Pyšelicích.

Mrač se dostala jeho třetímu synovi, Janovi ze Sellenberka, který byl císařem, po mnohá leta na Mrači seděl, všechny své bratří přečkal a 12. října 1597 bez dědicův a posledního pořízení jako poslední mužský potomek staročeského rodu pánů ze Sellenberka umřel. Náležely mu kromě Mrače ještě Toužetín u Panenského Týnce, Divice u Citolib v Zatecku a pěkný dům s Menším městem Pražským. Všechných těch statkův ujali se páni Jan Rudolf a Krištof Jaroslav Trčkové z Lípy, jakožto nejbližší příbuzní posledního Sellenberka; ješto ale Jan Zbyněk z Hasenburka na Budyni, potom Maximilian Lev z Rožmitála a Blatné bližšího práva k dědictví tomu míti se domnívali, povstal o to soud, který byl roku 1598 ukončen smírem, dle něhož páni Trčkové v držení dědictví zůstali, odporné straně ale za náhradu 4500 kop v hotovosti vyplatili. ¹⁾ Mrač nepodrželi Trčkové dlouho, prodavše ji s Poříčím již roku 1600 panu Adamovi z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou. ²⁾ Týž zemřel 24. srpna 1638 jako nejvyšší purkrabí v království Českém; jeho syn a dědic Jan Viktorin hrabě z Valdšteina odprodal Mrač s Poříčím roku 1663 Bernardovi Ignacovi hraběti z Martinic, jehož dcery Marie Alžběta († 1671), po ní Teresie Františka, provdány po sobě za Jana Františka hraběte z Vrbna, byly. Poslední Teresie Františka po otci roku 1685 zemřelém oba zděděné spojené statky Mrač a Poříčí i s Hořovicemi dne 4. února 1690 manželovi postoupila. Jan František hrabě z Vrbna a Bruntálu, rytíř zlatého rouna, zemřel ve Vídni 22. srpna 1705 jako kancléř království českého. Jeho syn Norbert František hrabě z Vrbna a Bruntálu byl dědicem českých statků, z nichž roku 1725 Poříčí a Mrač Janovi Josefovi hraběti z Vrtby prodal, který navždy se svým panstvím Konopištským spojil. K oběma statkům náležely tyto vesnice: Soběhrdy, Pětopim, Žiňany, Žiňanky, Městečko, Větrov, Hůrka, Čerčany, Zlenice, Javorníky, Kochanov, Dlouhé pole, Měslíč, Bohušice, Lhota Kačkova, Pchov, Mezihorí a Město s Lštění. ³⁾

¹⁾ Dsky zemské: kvat. 172. Q. 11—12.

²⁾ Tamže: kvat. 174. F. 23.

³⁾ Dsky zemské: kvat. 500. A. 9.

Tvrz Mracká měla dosti skrovný objem; od posledního Šellenberka († 1597) majetníci její na ní nesídleli, a po celé 17. století vždy víc a více zacházela, až na začátku 18. století jeden neb druhý z výše jmenovaných hrabat z Vrbna kameny z ní k stavbě nového panského sídla bráti kázal. Nicméně se hlavní zdi starého sídla pánův Mrackých z Dubé a posledních Šellenberkův posud dílem zachovaly, majíce podobu prostranného, do podlouhlého čtverhranu vystavěného domu s jednoduchou střechou, obsahují dvoje poschodí s okny dílem zazděnými a sloužily za obecní sýpku. Se tří stran vůkol jest příkře k potoku se klonící žulová skála, jen na východní straně jest planina, a tu se připojuje ke tvrzi čtverhranné, vysokými zděmi zavřené nádvoří s vysokou vyklenutou branou; příkop, nyní silně zarostlý, odděluje celý ostroh, na kterém tvrz stojí, od ostatního okolí. Holé zdi z hrubých žulových kamenů dodávají tvrzi pohled starobylosti a zvyšují romantičnost okolí mezi vrchy silně sevřeného i vábí na sebe zraky po dráze cestujících. Pod tvrzi spatřují se zbytky bývalého pivovaru a dva sklepy, které za starodávna také ležely ještě v ohradě tohoto skrovného panského sídla; opodál ale asi 50 kroků k východní straně stojí nyní panský hospodářský dvůr, v jehož západním, ku tvrzi hledícím rohu hrabě z Vrbna nový zámek založiti dal. Tato stavba byla od hraběte z Vrby, který Mrač koupil, zastavena, tak že jen výšky polovice oken v přízemí dosáhla, a nyní pustá leží jako novožitná zřícenina naproti staré, posud se svého skalného výstupku zpupně na okolní chaloupky pohlížející tvrzi.

3. **Žiňany**, ves s 105 kat. v 11 domech, *Žiňanky* s 67 kat. a 19 helv. obyv. v 11 domech. Od Vratislava I. darováno (1061—1086) více než 10 lánů země s lesem v Žiňanech klášteru Ostrovskému. ¹⁾ Roku 1415 Jan a Přeč z Žiňan podepsali stížní list ke sboru Kostnickému.

4. **Soběhrdy**, ²⁾ ves při silnici z Benešova do Hrádku Komorného, 152 kat., 64 helv. v 26 domech. Rázné osobní jméno *Soběhrd*, dle něhož naše dědina

¹⁾ Regesta Bohem. I. 81.

²⁾ Chybně se píše Soběhrady.

název přijala, zaznívá k nám ze šedé dávnověkosti české: Soběhrd, syn Přibyslavův, podepsal mezi vzácnými svědky listinu danou od vévody Otty roku 1189; jiný Soběhrd, syn Bezpřímův, byl (1199 a 1211) nejvyšším truksasem království českého; roku 1248 připomíná se Soběhrd mezi urozenými pány v Čechách. Kdoby však z jmenovaných šlechticů zakladatelem zdejšího hradu a dědiny byl, ¹⁾ určití nelze; jisto jest, že zde stávalo ode dávna sídlo vladyk, kteří se dle něho zvali „ze Soběhrd,“ a z těch seděl roku 1360 Čeněk ze Soběhrd na Soběhrdech; roku 1387 Velík ze Soběhrd se Zdenou odtud vešli v spolek svého jmění. ²⁾ Roku 1440 17. března Mikuláš ze Soběhrd účastnil se sjezdu šlechty v Čáslavi. ³⁾

Konečně Adam ze Soběhrd prodal dědictví své Soběhrdy roku 1534 Janovi Hlavsovi z Kamenice; roku 1566 koupil je Jan z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou, i spojil Soběhrdy se svým panstvím Hradeckým, při němž sto let zůstaly. Roku 1663 odprodány jsou se statkem Mrackým hraběti z Martinic a roku 1727 dostaly se konečně k panství Konopištskému.

a) Modlitebnice křesťanův helvetského vyznání. Jakož z popisu okresu Benešovského vysvítá, byly krajiny zdejší v době husitské (1420—1620) zalidněny nejvíce vyznavači tak zvaného česko-bratrského náboženství. Když byli stavové protestantští (1618—20) proti císaři Ferdinandovi II. povstali, užil tento vítězství svého na Bílé Hoře k tomu, že pouze katolíky v království českém trpěti chtěl. K tomu účelu vypuzeni byli nejprve roku 1624 všickni akatoličtí faráři z far, císařským patentem od roku 1627 nařizeno obyvatelům v městech i vesnicích, aby se buď ke katolickému náboženství vrátili, aneb zemi českou opustili, čehož větší část uposlechla. Těm však, kteří ani víru změnit, ani statky své opustiti nechtěli, nezbyvalo jiného, nežli že na oko katolictví přijali, zůstavše v srdci při svém starém náboženství, i vedouce k němu i děti své, což při

¹⁾ Regesta Bohem. I. 183, 200, 244, 623.

²⁾ Pozůstatky desk, I. 422, 513.

³⁾ Archiv český, I. 149.

tehdejší řídkosti katolického duchovenstva tím snadnější bylo. Tak trvalo to po půl druhého sta let.

Roku 1781 císař Josef vydal tak zvaný patent toleranční (o náboženské snášlivosti), jenž dovoľoval protestantům augšpurského a helvetského vyznání svobodné provozování jich náboženství; následkem toho mnozí potud zakuklení bratři čeští z okolí nyní opět zjevně přiznali se k vyznání helvetskému, jako nejbližšímu víře českobratrské; roku 1782 založena církev v Soběhrdech, načež dne 1. června 1783 uveden do této církve první duchovní Samuel Galambosy z Uher. Dům modlitební stavěti začali 1. máje 1786 a posvěcen byl 3. listopadu 1787. Fara vystavena vedle modlitebny roku 1815. Počet duší jest nyní při této církvi 874.

b) Š k o l a o jedné třídě s 91 žáky ze Soběhrd, Pchova, Žiňan a Bedřče.

c) T v r z stávala někdy blíž čísel 2. a 23., během času byly však téměř všechny stopy po ní setřené.

5. **Čerčany**, Černčany, ves $\frac{1}{2}$ hod., 234 kat., 35 helv. v 25 domech; opodál dvůr poplužní a výstavný mlýn Spálený u řeky Sázavy; při železnici nádraží. R. 1356 Arnošt z Poříčí, poručník sirotků po někdy Mstišovi z Poříčí, prodal dědictví jejich v Černčanech $4\frac{1}{2}$ lánů a $\frac{1}{2}$ jitra se dvory k němu patřícími panu Ondřejovi z Dubé za 108 kop gr.; rukojmí byli: Ctibor z Jezera, Čeněk ze Soběhrd a Bohuněk z Klokočna.¹⁾

6. **Městečko**, ves blíž pravého břehu Sázavy, $\frac{1}{4}$ hod., 150 kat. v 14 domech, 2 hospody.

7. **Hvozdec**, víska, $\frac{3}{4}$ hod., 85 duší v 11 domech.

8. **Větrov**, víska, 1 hod., 15 kat., 17 helv. v 5 domech.

9. **Lhota Buková**, ves 1 hod., 136 duší v 16 domech. Ves náležela někdy ku hradu Kostelci, s nímž se r. 1450 k panství Konopištskému dostala.

10. **Lhota Vidláková**, ves 1 hod., 119 duší v 12 domech, dvůr poplužní, starý zámeček, opodál při Poříčském potoku mlýn. — Roku 1411 Mikuláš z Prahy a z Egerberka, nejvyšší písař desk zemských, dal oltáři sv. Kateřiny v kostele Pražském plat ze Lhoty Vidlá-

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 422.

kovy. Roku 1744 koupil Lhotu Vidlákovu hrabě z Vrtby od rytíře Schönpluga z Gamsenberku a spojil ji s dominiem Konopištským.

11. **Vysoká Lhota**, vska po pravém, mírně se zdvihajícím břehu řeky Sázavy s 45 obyv. v 5 domech. Jest to dávné sídlo podnes kvetoucího rodu vládkův *Lhotákův ze Lhoty*, z něhož na ten čas jmenovati umíme následující: Roku 1665 vyskytuje se v zemských deskách Václav Lhoták ze Lhoty a na Vysoké Lhotě, že od Kateřiny Beníkové na Jezeře některé pozemky koupil.¹⁾ Poslední Lhoták na Vysoké Lhotě byl *Antonín Lhoták ze Lhoty*, který brzy po nastoupení svého rodního dědictví v těžkou zádumčivost upadl a následkem toho nedaleko zámku u studně pistolí se zastřelil. Jeho bratr a dědic, *Václav Karel Lhoták ze Lhoty* prodal hned na to roku 1737 Lhotu krajskému sekretáři *Karlu Davidovi*, od něhož se Lhota nějaký čas *Davidovou Lhotou* nazývala. Karel David, syn Pražského řezníka, přidržel se roku 1741 při vpádu Bavorův, Sasův a Francouzův do Prahy horlivě Bavorského vojvody Karla, který se za krále českého prohlásiti dal, i povzbuzoval lid proti Marii Teresii, začož od Karla Bavorského v stav rytířský povýšen a krajským hejtmanem učiněn byl. V tomto úřadě ještě více pro uchvatitele trůnu českého působil; ale když roku 1743 Marie Teresie v Čechách zase vládu obdržela, byl David pro své hrubé provinění napřed vězením opatřen a po odbyté korunovací králové (12. května 1743) jediný ze všech vinníkův k smrti mečem odsouzen. Přišel určený den popravy, 28. června, David vstoupil na lešení a zcela odhodlaně sám si oči zavázal a smrtelnou ránu očekával. Avšak Marie Teresie, nechtějíc nikoho na hrdle trestati, změnila trest smrti v doživotní vězení, a již chtěl kat napřahnutým mečem máchnouti, tu zvolal jeden rada od královské apelací: Milost! David byl na Špilberk odvezen, a Vysoká Lhota, od král. fisku zabavená, ještě roku 1743 dne 20. listopadu za 10.000 zl. Janovi Josefovi hraběti z Vrtby prodána, který ji k svému panství Konopišt-

¹⁾ Dsky zemské: kvat. 315. J. 9.

skému přivtělil.¹⁾ Zámek Vysoko-Lhotský posud ve-sele do krajiny pohlíží, od řeky za Spáleným mlýnem ovocné stromořadí mezi poli k němu zabíhá, avšak uvnitř jest spustlý a zanedbaný, a prostranné pokoje slouží nyní nájemníku Lhotského dvora za sýpku. Ještě před několika lety spatřovaly se tam na stěnách nákladné malby, představující lovy na lišky, kance, jeleny a jinou zvěř s lovci v starožitném kroji; byla tu také velká kuchyně a mnohý skvostný nábytek.

VII. Hradiště a Lštění nad Sázavou.

Hodinu cesty od Poříčí severovýchodně po Sá-zavské dolině spatříme na temeni výšině osamělý koste-líček sv. Klimenta, an nahoře převyšuje vrcholky tmavých borovic a jedlí, jimiž stráně vrchu porostlé jsou, kdežto za ním v pozadí hornatá krajina ještě výše se vypíná. Místo, na kterém stojí, jmenuje se *Hradiště*, a ves pod ním u řeky *Lštění*. Obě místa jsou historicky velmi pamětihodná; stával zde staroslovanský hrad, jež Kosmas ve své kronice jmenuje hradem přepevným, castrum munitissimum nomine Lesczen (Lescen), kde roku 1055 kníže Spytihněv II., zapudiv z Olomouce bratra svého Vratislava po samostatnosti bažícího, mladou manželku jeho za rukojmí do Čech zavezenou celý měsíc vězeti dal županu Mstišovi čili Mstislavovi. Ten s ní nelidsky nakládal a neostýchal se i v noci poutati nohu její ke své; potom ale, když se přiznala býti těhotnou, poslána jest odtud za manželem svým do Uher, kam se byl utekl. Ubohá paní ale nesnesla dvojího toho týrání, úrazem na cestě umřela nedojevši ještě manžela svého k jeho velikému zármutku.²⁾ Hrad Lštění zašel záhy, snad původem krále Vratislava samého, kterýž ovšem zanevřítí mohl na místo utrpení milované ženy.

¹⁾ Schaller's Berauner Kreis S. 176, 177.

²⁾ Scriptorum rerum boh. Cosmae Chronicon Bohemorum, I. 131, 132.

Poloha hradu zůstala dlouhý čas nepovědoma. Kosmas byl by pouhým přidáním dvou slov *super Sazavam* (nad Sázavou) všechnu pochybnost odstranil. Palacký podává ve své historii, vztahuje jej přímo na hrad Leštno u Bystřice; ¹⁾ kdo ale tento hrad a jeho polohu sezná, nenalezne ničeho, co by na staroslovanský hrad z XI. století tak velice upomínalo, jako právě celé naše hradiště Leštenské nad Sázavou. Že jméno Leštěn během času jen bývalému podhradí při řece, potomnímu městečku Lštění, zůstalo, an zatím vlastní hrad v pozdějším čase, kde již byl úplně zašlý, zhola jen pod jmenem *Hradiště* se připomíná, nebude se nikomu nemožným zdáti, ano se podobných příkladův u nás dosti vyskytuje. Místní ohledání poučí nás s jistotou, že tu byl hrad staroslovanský, v dobách předhistorických povstalý, ve věku křesťanském kostelem sv. Klimenta ozdobený. Od silnice z Poříčí podle levého břehu Sázavy až do Lštění běžící kostel sv. Klimenta viděti nemůžeme; objevujeť se nám teprv na konci bývalého městečka Lštění, strmě nad námi na temeně hory. Příkrá kamenitá cesta vede na konci vsi úžlabinou ku kostelu na hradiště, jež sice lid takto jmenuje, ale o bývalém hradu na něm žádného podání ani zdání nemá.

Ostroh, na němž hrad stával, kloní se severně příkře k Sázavě, jiho-západně ale hlubokou roklí, kterou se cesta vzhůru vine a v které také za deštivého počasí bystrina burácí, ode dvou jiných vrchův oddělen jest. Širší konec hradiště ale k jiho-východní straně zdvihá se výše, a celý ostroh jest tu na přič starým valem od další planiny oddělen. Val od jednoho konce k druhému má 200 kroků délky, uprostřed pak jest mezera zšíří asi 8 kroků, kde patrně vchod z venku do hradiště býval. Třeba tedy hrad úplně z paměti lidské vyšel, oznamuje se zpytateli na první pohled jak polohou tak valem, tak též konečně i kostelem. Kromě kostela hřbitovní zdi ohrazeného stojí tu jenom chaloupka kostelní-

¹⁾ Palackého Dějiny národu č. I. 1. str. 318. Obšírněji dokázal totožnost našeho Lštění s Kosmasovým hradem prof. Zap v „Památkách“ dílu IV. str. 24, 25.

kova; ostatní prostoru pokrývá orané pole a ovocný sad. Jako z Levého Hradce jediný kostel sv. Klimenta, z Budče jediný kostel sv. Petra a Pavla; taktéž i zde ze staroslovanského hradu zbyl jediný kostel sv. Klimenta, kteréžto významné patrocinium samo sebou na první doby křesťanství v Čechách ukazuje. Kostel jest stavba původně románská, jenom novější obmítkou s ozdobami slohu parukového zakuklená, která na mnoze od starých původních zdí se odlupuje a opadávati počíná. Skládá se z lodi čtverhranné, k níž na východní straně se připojuje dosti široká polookrouhlá apsida.

Z celého rozkladu stavení pozná se, že tento kostelík, ač trochu prostrannější, nahoře popsanému kostelíku sv. Petra v Poříčí velice byl podoben. V často jmenované listině kostelní z roku 1350 připomíná se kostel, pode jménem Lštění, mezi farními v obvodu dekanátu Štěpanovského, roku 1384 dal 9 grošů desátku královského; v jiných listinách jmenuje se *Hradištěm*. Komu právo podací toho času při kostele náleželo, dovídáme se z kněh konfirmačních, které svědčí, že byl po smrti plebana Hynka ku podání urozených pánův Ondřeje z Dubé a Ješka ze Šternberka dne 19. června 1359 ke kostelu v Hradišti kněz Petr z Bystřice potvrzen a pleban z Vranova mu za úvodce dán. ¹⁾ Lštění náleželo v XIV. a XV. století k panství Dubskému, s ním připadlo roku 1443 rytíři Bohušovi Kostkovi z Postupic, který je s Hrádkem nad Sázavou spojil; roku 1663 bylo k statku Mrackému připojeno a od hraběte Jana Viktorina z Valdšteina s tímto statkem Bernardovi Ignacovi hraběti z Martinic prodáno, s kterým se konečně roku 1725 hrabatům z Vrtby a k panství Konopištskému dostalo, kam podnes náleží. Ke Lštění náležely vsi Javorníky, Kochanov, Dlouhé pole, Lhota Kačkova, Mezihoří, Myslíč, Pchov a Bohušice.

Hrabě z Vrtby dal po pěti letech sešlý kostel sv. Klimenta obnoviti; dokazuje to hraběcí erb nade vchodem pod věží s chronologickým nápisem: Joannes Josephus Comes De VrtbI, aVrel VeLLerIs eqVes, t. j. Jan Josef hrabě z Vrtby, rytíř zlatého rouna. — Vnitřek kostela

¹⁾ Lib. Confirm. I. 96.

jest jednoduchý, na oltáři v apsidě stojí dřevěná, nepomalovaná, avšak zcela slušná socha sv. papeže Klimenta z času řečené obnovy. Starší oltární, na dřevě malovaný obraz sv. Klimenta ze 16. století visí v lodi na stěně, nemá však umělecké ceny. V západním průčelí stojí věž, která nejvíce byla přestavěna a obdrževši cibulovitou báni svou původní podobu, docela ztratila. Ve věži visí dva zvony, z nichž větší, mající 1' 8" v průměru, jest dílo známého mistra Bartoloměje z roku 1508 s nápisem: Magister Bartolomeus me fecit Ao mccccVIII in nova civitate . . ., menší ale (2' 4" v průměru) má zajímavější nápis, totiž:

Letha Panie 1601 ten zwon gest slyt nakladem wssech wosadnjku kostela swateho Klementa, genž na Hradissti a miesteczkiem Lsstienj nad rzekou Sazawau . . . za diediczneho Pana tiech gruntuv pana pana Adama mladssiho z Waldssteyna na Hradku nad Szawou a Lowosyczych, G. M. C. Raddy a komornjka, puwodem pana Waczlawa Brodskeho z Koberowicz urzednika na Hradku nad Sazawau.

Ich Christoph Scherb zu Prag gus mich durchs Feuerfluss.

Schaller ve své topografii píše, že ještě za jeho času (r. 1788) chovaly se při kostele kosti a dásně člověčí obrovské velikosti jako vzácnost přírodní.

Na malý hřbitov okolo kostela kladou se mrtvoly z následujících míst:

1. **Lštění**, bývalé městečko, nyní ves, na levém břehu Sázavy, čítá 156 kat., 26 helv. a 5 žid. obyvatelů v 22 domech. Třicetiletá válka (1618—1648) byla příčinou úpadku toho městečka; ale u mlýna Čtyrkolského (vlastně čtyrkolého) utvořila se během času zvláštní osada, která nyní jako ves

2. **Čtyrkoly** ode Lštění zcela oddělena jest, mimo řečený mlýn 20 domův a 184 kat. 1 helvetu čítá.

3. **Javorníky**, ves blíže pravého břehu Sázavy, 138 kat., 8 helv. obyvatelů ve 18 domech. Na blízkou stávala zašlá nyní ves **Hláška**.

4. **Dubsko**, viska s 47 kat. 7 helv. obyvateli v 9 domech, povstala roku 1738 rozdělením dvoru poplužního Dubska mezi osadníky, kteří sem zvláště ze

vsi Chvojna přesídlení byli, any tamější pozemky jejich ke dvoru připojeny jsou.

5. **Zlenice**, dvůr poplužní s 19 obyvateli, má jméno od soujmenného hradu, který na protějším břehu stával. Popisy obou hradů, Staré Dubé totiž i Zlenice, obsaženy budou v popisu okresu Černo-Kosteleckého.

VIII. Kozmice.

Kozmice dědily název od osobního jména „Kozma“ (Kozmas), i bývaly sídlem vладыk řečených „z Kozmic“, kteří zde i farní chrám sv. Jakuba založili, jenž se v listině z roku 1350 mezi farními v obvodu dekanátu Stěpanovském (r. 1384 s 15 gr. desátku) připomíná. Podací právo provozoval roku 1371 a 1374 rytíř Příšňák z Kozmic; roku 1378, 1390 a 1404 rytíři Příšňák a Hon z Kozmic; Hon z Kozmic podepsal spolu známý stížní list ke sboru Kostnickému, Václav z Kozmic byl od 1408—1413 místopísařem desk zemských; týž roku 1415 a 1416 volil faráře ke kostelu Kozmickému.¹⁾ Petr z Kozmic pomáhal r. 1448 jako přívrženec strany Poděbradské pánu Jiřímu při dobývání Prahy. Pro jeho oddanost ku králi Jiřímu byla pry roku 1466 tvrz Kozmická od přívržencův Zdeňka Konopištského ze Šternberka, odpůrce králova, přepadena a spálena, zboží připojeno ke Konopištskému panství.

K farní osadě Kozmické náleží i s filiální osadou Teplíšovickou 2480 kat., 21 helv., 61 židů.

1. **Kozmice**, ves, 231 kat., 10 ž. v 28 domech.

a) Farní chrám sv. Jakuba vět. zachoval podnes svou slušnou starobylou gotickou formu až na okna v lodi, která byla před několika lety rozšířena. V žebrové klenbě nad presbyteriem objevují se na závěrnících dva slavní znakové, odřívous pánů Benešovicův a pětিলistá růže pánů Vítkovců, z čehož by se uzavírali dalo, že byli vладыkové z Kozmic z kmene oněch pánů. Na věži roku 1819 zřízené visí dva zvony;

¹⁾ Knihy konfirmační v rukopisu.

větší (2' 3" v průměru) má nápis: „Ke czti a slawie Bohu a sv. Jakubu zwon tento przeliwan za sprawy heymanske † pana Jana Olbrama ze Sstekrze nakladem kostelnim a pomoczy Girzika Sadilka Rausinowskeho, Girzika Zemka, Jana Mudrocha Lhotskeho a Jana Mudrocha Tataunowskeho.“ Na dolním kraji: „Anno † 1659.“ — Menší má 1' 11" v průměru, a okolo koruny prastarý nečitelný nápis. Písmo, malá i velká gotika, jest po části i obráceně beze všeho ladu a skladu seřaděno, tvar jeho však ukazuje na 14. století.

Osada byla po půldruhastoleté přestávce (od 1624 do 1787), kdežto od farářů Benešovských spravována byla, roku 1787 opět vlastním farářem opatřena; patronátní právo kostela i fary přejala náboženská matice, z níž i faráři důchody vykázány.

b) Fara byla na místě staré (z roku 1787) roku 1871 nově vystavena. Jest zde i kooperator ustanoven.

c) Škola o 1 třídě s 151 žáky z Kozmic, Lhoty, Vlkova, Tatouňovic, Bělčic, Rousinova a Zálesí.

d) Od staré tvrze spatřoval se nedávno ještě hluboký příkop, obklopující v pravidelném čtverhranu tvrziště, z něhož všechny stopy obydlí zmizely; nyní jest vše urovnáno a v pole proměněno.

2. **Lhota Kácova** (původně Kačkova), ves $\frac{1}{2}$ hod., 167 kat., 4 helv., 6 židů v 122 domech, z nichž 4 bývaly svobodny.

3. **Bělčice**, ves, 140 kat., 5 helv. v 21 domech; samota Roubíček.

4. **Rousinov**, ves, 148 obyvatelů v 22 domech. Albrecht z Kozmic prodal roku 1415 na dědictví svém v Rousinově, v Mrchojedech, v Smilově a Teplíšovicích 3 kopy platu ročního, holého a věčného klášteru svatě Kateřiny na Novém městě Pražském za 30 kop gr.

5. **Tatouňovice**, ves s 78 kat., 8 helv. v 14 domech, které bývaly svobodnické.

6. **Zálesí**, ves, 97 obyv. v 11 domech.

7. **Vlkov**, ves, 85 duší v 10 domech.

8. **Ostředek**, ves $\frac{3}{4}$ hod. od Kozmic, 433 kat., 24 ž. v 56 domech, má zámek s kaplí a školu. Zámek přetvořen ze staré tvrze, která bývala původně sídlem rytířů z Ostředka, jejichž znak byla rozvitá růže, obklo-

pena věncem z devatera per. Ze starších údů jmenují se v listinách: k roku 1356 Slavek z Ostředka, k roku 1395 Mikuláš řečený Zúl z Ostředka, (o jeho osudu bude jednáno při popisu Hrádku nad Sázavou) k roku 1413 Zdeněk a Mojko, bratři, drželi Ostředek a Čakov, r. 1440 byl na sjezdu stavovském v Čáslavi Mikuláš z Ostředka. ¹⁾ Rod jejich dostal se ještě během tohoto století v držení statku Chobotského (u Vlašimi), od něhož jméno Chobotských z Ostředka přijal. Na Ostředku usadili se cizí rodové. Po smrti Magdaleny, vdovy po Václavovi Koláčkovi z Okovic, spadly tvrz Ostředek se vsí a ves Čakov (r. 1454) na krále a dány Habartovi z Čeňovic. Roku 1534 seděl rytíř Jiřík Slavíkovec ze Slavíkova na Ostředku, kdež zemřel roku 1572; syn jeho Jan, mladší Slavíkovec ze Slavíkova, prodal roku 1574 dědictví své, tvrz Ostředek, dvůr poplužní v Mžižovicích a Čakově co tu má, tak jak to po bratřích koupil, paní Mandelíně z Waldšteina, rozené z Wartenberka a na Hrádku nad Sázavou. ²⁾ S panstvím Hrádeckým zůstal Ostředek spojen, až jej roku 1693 dne 9. února od hraběte Jana Karla z Waldšteina Antonín Hyzrle, svobodný pán Chodův, odkoupil, obsahoval: sídlo, dvůr, ves Ostředek, vsi Mžižovice, Moratice a Čakov. ³⁾ Hyzrle prodal statek Janovi Václavovi Vojtěchovi Valkounovi z Adlar; ten postoupil Ostředek roku 1700 dobrovolnou směnou rytíři Ferdinandovi Ant. Mladotovi ze Solopisk za statek Zrucký. ⁴⁾ Ferdinand Ant. Mladota, pán na Souticích a Ostředku, zemřel dne 17. října 1726. Jeho jediný syn František Michal vstoupil do řehole jezuitské, načež statky Ostředek a Soutice (1738) od řádu postoupeny jsou jeho matce Zuzaně Adelheidě, rozené Golčovně, a sestřám Marii Anně a Zuzaně Františce. Marie Anna, provdaná Přichovská, dostala Soutice; Zuzana dostala Ostředek a vdala se (1. července 1736) s povolením papežským za svého bratrance Jana Viléma rytíře Mladotu ze

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 68, 558, II. 101.

²⁾ Dsky zemské kvat. 18. str. 14.

³⁾ Tamže: kvat. 402. D. 18.

⁴⁾ Tamže: kvat. 406. O. 21.

Solopisk, hejtmana kraje Kouřimského. Z dějin věku toho známo, kterak roku 1741 Karel kurfirst Bavorský, se svým i francouzským vojskem do Čech vpadnuv, Prahy dobyl a sobě co králi českému holdovati dal. Náš Mladota zůstal věren domu Rakouskému, za kteroužto věrnost dne 19. ledna 1742 na svém zámku Ostředeckém, kdežto v kapli ve varhanách se skrýval, od nepřátel jat, do bílé věže v Praze vsazen, a po vy-stálém osmitýdenním tuhém žaláři propuštěn, brzy (dne 31. května 1742) následkem toho zemřel, maje věku svého teprv 32 let. ¹⁾ Pohřben v kostele Týnském na Starém městě Pražském. Zůstala vdova Zuzana Ludmila Mladotová provdala se podruhé za Josefa Františka svob. pána z Puteani, i získala po sestře statek Sou-tický. Jako plnomocník manželky prodal baron z Pu-teani statek Ostředecký roku 1752 koleji jezuitské v Novém městě Pražském u sv. Ignacia, která pozemky panského dvora emfiteuticky rozprodala, a v držení statku až do zrušení řádu roku 1773 zůstala, načež se dostal ve správu c. k. administrace statkův. Roku 1819 dán Ostředecký u veřejnou dražbu, při které připadl Aloisiovi Zubatému, c. k. poštmistřovi v Chlumu, od jehož manželky Marie jej roku 1834 Václav Žemlička, a od toho JUDr. Václav Červinka získal. Nynější držitel statku jest pan Wagner, velkoobchodník z Prahy.

a) Tvrz Ostředecká byla v úhledný jedno-patrový zámek proměněna, při jehož levém křídle stojí

b) kaple sv. Jana Nep., r. 1739 od Viléma Mladoty založená, r. 1741 od jezuitů dostavěná a vy-svěcená. Nad hlavním vchodem jest v pravo erb Mladotův, v levo Puteanský a nad tím znak jezuitský v kameně vytesaný. Obraz na velkém oltáři sv. Jana Nep. a oba obrazy na postranních oltářích maloval známý jezuitský bratr Ignac Raab.

c) Škola o 1 třídě s 135 žáky z Ostředka, Mži-žovic a Čakova.

¹⁾ Svědčil o tom latinský nápis na jeho podobizně v zámku zdejší ještě za časů Schallerových chovaný, a od tohoto v jeho topografii kraje Kouřimského otištěný.

Opodál stojící mlýn **Lišnice** dochoval nám jméno vesnice, která před časy zde stála, k níž náležely okolní pozemky.

9. Nyní nalezá se nedaleko mlýna **Skelná huf** Ferdinanda Jejkala (výroba duté sklo), v ní žije 80 duší.

10. **Mžižovice** (původně Mstišovice), ves $\frac{1}{4}$ hod., 140 duší v 15 domech. — Roku 1427 Petr ze Mstišovic podepsán jako svědek na listině, týkající se zboží Sázavského.

11. **Čakov**, ves $\frac{3}{4}$ hod., 170 katolíků, 5 židů v 23 domech.

IX. Teplíšovice.

Půl hodiny od Kozmic prostírá se na otevřené pláni ves Teplíšovice s 290 kat., 4 helv., 10 židy v 37 domech, za vesnicí k straně jižní stojí osamělý filiální chrám sv. Havla, který původně (1350) farním býval v dekanátu Štěpanovském. Podací právo provozovali při něm dle svědectví knih konfirmačních tito šlechtici: roku 1358 rytíř Přisňák z Kozmic a Ctibor z Petropima; roku 1364 opět rytíř Přisňák, pán na Teplíšovicích. Rytíř Přisňák z Kozmic uvádí se jako pán podací ještě při letech 1379, 1396, 1401 a 1405. Krátce na to (1410) připadlo podací kostela Teplíšovického opatům sv. Karla na Karlově v Praze; roku 1418 volil opat kněz Matiaš, a roku 1435 opat kněz Martin faráře ke kostelu zdejšímu. ¹⁾ Ale roku 1436 císař Sigmund zapsal rytíři Zdeňkovi Kostkovi z Postupic na Hrádku nad Sázavou zboží kláštera sv. Karla: hrad Tehov s vesnicemi a mezi těmi i Teplíšovice. ²⁾ Teplíšovice zůstaly od té doby s panstvím Hrádeckým spojeny, i patronátní právo přísluší vrchnosti Hrádecké.

a) Filiální kostel sv. Havla byl roku 1756 opravován, presbyterium na základě starých zdí nově

¹⁾ Lib. Confirm. in manusc.

²⁾ Dsky zemské: kvat. 171. L. 20.

vystavěno, tím setřen jest starožitný ráz jeho. V kamenné věži visí dva zvony bez nápisů, jest na nich pouze jméno „Brykcy z Cymburka“ vyryto, což dokazuje, že byly od tohoto zvonáře v poslední čtvrti 16. století slity. Kostel pozbyl roku 1624 vlastního faráře, byl nejprve faráři Mnichovickými, od roku 1708 Choceradskými, obsluhován, roku 1787 faráři Kozmickému pod správu dán, který v něm každou čtvrtou neděli služby boží koná. Bývalé pozemky farní (29 jiter 282□ sáhů polí, 3 jitra 88□ luk) dány jsou k užítku kostela.

b) Škola o jedné třídě s 108 žáky z Teplíšovic, Humence a Čeňovic. Ke kostelu kladou se mimo Teplíšovice mrtvá těla ze vsí:

1. **Humenec**, 128 duší v 20 domech; stranou mlýn.

2. **Čeňovice**, 279 kat., náleží do okresu Vlašimského, kdežto i popsána.

X. V r a n o v.

Kostel Vranovský, založený někdy v XIII. století od pánů z Dubé na blízkém hradě Dubé usedlých, jeví se roku 1350 mezi farními v dekanatu Štěpanovském, roku 1384 odvedl 18 gr. desátku králi. Řečeným pánům z Dubé příslušelo i podací kostela Vranovského.

Roku 1394 21. března potvrzen jest ku podání pana *Jindřicha z Dubé*, nejvyššího hofmistra království českého, kn. Klement z Mnichova za faráře ke kostelu Vranovskému. ¹⁾

Roku 1443 dostal se hrad Dubá s příslušenstvím rytíři Bohušovi Kostkovi z Postupic, který jej se svým panstvím Hrádeckým spojil. Od toho roku přísluší podací kostela Vranovského vrchnosti Hrádecké.

Až do roku 1624 spravovali osadu Vranovskou faráři vyznání nejprve utrakvistického, konečně protestantského; poslední z nich Jan Martinides Hlinecký, toho času „farář a správce církve Páně osady Vranovské“,

¹⁾ Lib. Confirm. V. 184.

roku 1617 synovi Janovi a manželce Dorotě dům v městě Benešově koupil.¹⁾ Po odchodu protestantského faráře roku 1624 zůstala osada Vranovská osiřelá, kostel spravován faráři Mnichovickými, od roku 1705 Choceradskými; roku 1787 obdržel opět vlastního správce duchovního, obydlí jeho vystaveno nákladem náboženské matice při samém kostele, od roku 1811 vrchnost Hrádecká přijala patronát také nad farou.

Ve farní osadě Vranovské nalezá se 1520 kat., 76 akatol. helvetského vyznání a 24 židů; náležít do ní tato místa:

1. **Vranov**, ves v úvale, 2 $\frac{1}{4}$ hodiny severovýchodně od Benešova, 170 kat., 8 židů v 31 domech.

a) Farní kostel sv. Václava nejví zvláštní stavitelský ráz, pouze klenba nad presbyteriem jest gotická a zakristie, někdy snad kaple, ku straně evangelijní presbyteria vystavená, končí se polookrouhlou absidou. V čele však pne se 8° vysoká věž s cibulovitou bání a lucernou, v níž dva hezké zvony visí; největší má 3' 5" v průměru a tvary písmen latinského nápisu ukazují na čas panování císaře Karla IV., znít pak: „LAUDJS SVM DJGNA, VAS NOBJLE DJCTA BENJGNA.“ Jest to verš leoninský: laudis sum digna vas nobile dicta Benigna, což dává po česku tento smysl: Chvály jsem hodná, nádoba ušlechtilá, Benigna nazvaná. Na druhém zvonu, jenž má 2' 8" v průměru, čte se: „Ke cti a slawie Bohu a sw. Waczlawu patronu českemu do kostela Wranowskeho zwon tento přzelity za panovanj wysoce vrozeneho p. p. J. W. H. Z. W.“²⁾ a nákladem od zadussy leta 1659.

b) Škola o jedné třídě s 129 žáky z Vranova, Nohače, Hvězdonic a Vraž.

2. **Nohač**, samota, $\frac{1}{4}$ hod. od Vranova, 10 duší.

3. **Lhota**, ves, $\frac{1}{2}$ hod. od Vranova, 110 kat., 38 helv. v 20 domech.

4. **Zahořany**, jindy ves již r. 1525 k panství Hrádeckému náležítá, nyní dvůr poplužní a myslivna s 24 obyvateli.

1) Městská kniha Benešov. A. 15. fol. D. 17.

2) T. j. pana Jana Viktorina hraběte z Waldšteina.

5. **Čistec**, ves $\frac{3}{4}$ hod., 120 kat., 1 helv. v 15 domech.

6. **Přestavlký**, ves 1 hod., 266 kat., 4 helv., 10 židů v 34 domech; škola o 1 třídě s 147 žáky z Přestavlk, Čistce, Zahořan, Doubravice, Kněžat, Mezihoří, Dubska a Zlenic. Při té vsi jsou vápenné lomy.

7. **Kněžaty**, druhdy ves, nyní samota, 8 duší.

8. **Doubravice**, ves $\frac{3}{4}$ hod., 73 duší v 15 domech.

9. **Dubovsko**, samota $\frac{1}{2}$ hod., 14 duší.

10. **Klokočno**, víska $\frac{1}{2}$ hod., 4 domy, 16 obyv. — Roku 1360 připomíná se v listině Bohuněk z Klokočna, jako rukojmí při prodeji Černčan.¹⁾

11. **Mačovice**, ves $\frac{1}{5}$ hod., 112 kat., 15 helv. v 16 domech.

12. **Bučina**, víska $\frac{1}{2}$ hod., 30 obyv. v 5 domech.

13. **Údolnice**, víska $\frac{1}{2}$ hod., 64 obyv. v 7 domech.

14. **Levín**, víska $\frac{1}{4}$ hod., 36 obyv. v 3 domech, dvůr, ovčín a chalupa; někdejší dvůr poplužní Leviněves.

15. **Pchov**, ves $\frac{5}{4}$ hod., 80 kat., 4 helv. v 9 domech.

16. **Mezihoří**, ves 1 hod., 210 kat., 6 helv., 4 židé, leží v sedle mezi dvěma nejznamenitějšími vrchy celé krajiny, z nichž jeden se vůbec Poříckým chlumem zove, a 1674' nadmořské výšky má; má tři vrcholky, na prostředním stojí besídka, s níž jest vyhlídka velmi obsáhlá. V jihu vidíme přes les Tužinku město Benešov a za ním na obzoru celé pohoří Milčínské, v levo Blaník, v pravo hrady Vysoký Chlumeč a Konopiště, Konopišťský Chlum a Neštědickou horu, pak i Třemošenské hory za Příbramí. K západu tratí se zrak daleko v krabatinách bývalého Berounska; na východní straně obmezují vyhlídku blízké vysoké krajiny okolo Ostředka, Třeběšic a Jemniště a z lesův nad Sázavou vystupuje Komorní Hrádek, za ním městečko Ondřejov; k severu rozkládají se v celku vyšší hory Jilovské, za lesinou vyhlízejí veselé, po výšině rozestavené domky městečka Pyšel s pěkným zámekem a Loretskou kaplí, a nejdále ku Praze spatřujeme románský kostel v Kostelci na Křížkách. Pod chlumem na sedle u Mezihoří jest lom pěkného bílého vápence a při něm

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 422.

knížecí vápenice. Obě vesnice Pchov a Mezihoří připadly 1663 od Komorního Hrádku k statku Mrackému, a s tím 1725 k panství Konopišťskému.

Uvedené vesnice fary Vranovské náležely, vyjma dvě poslední, do roku 1848 k panství Komorno-Hrádeckému. Těmž panství přivtěleny byly, nyní do okresu Benešovského náležitě vsi z fary Choceradské:

1. **Jezenice**, Hvězdonice, ves na levém břehu Sázavy, 76 duší v 19 domech, mlýn; náležela již r. 1525 k Hrádku.

2. **Vraže**, veska, 62 duší v 7 domech.

3. **Oclivy**, Vodslivy, ves, 272 kat., 10 helv., 7 židů v 39 domech; škola o jediné třídě s 100 žáky z Ocliv, Samechova a Vesce.

4. **Vesce**, ves, 202 duší v 25 domech. Vesce jest původistě rytířů Veseckých z Vesce, jichž rod dosud trvá. Roku 1373 8. března ve vsi Vesci Mikeš (Mikuláš) zemřel, držel vsi Bahnov, Čakov, Lhotu, Vlkov a Bělčici; roku 1391 paní Markéta, vdova po někdy Mikšovi z Vesce, prokázala dsky zemskými, že má na dědictví Vesci, na dvoře poplužním 5 kop úroku a na dvořích kmetcích 3 kopy úroku.¹⁾ Mikuláš z Vesce připomíná se k roku 1380 co spolupatron kostela v Choceradech; roku 1390 daroval řečenému kostelu 80 gr. úroku.²⁾ Potomci jeho přicházejí tolikéž v bězích veřejných v následujícím na to století patnáctém.

R. 1415 Ctibor a Petr z Vesce podepsali známý stížní list; 1448 Petr z Vesce byl ve vojště Jiřího z Poděbrad při dobývání Prahy.

Na začátku XVI. století seděl rytíř Mikuláš Vesecký z Vesce na Vesci, který zemřel okolo roku 1530; zůstavil syny Jiřího, Havla, Jana a Petra Vesecké z Vesce, kteří se o dědictví rozdělili. Jan Vesecký vložil roku 1545 statek Vesec znovu do desk. Dle tituláře z roku 1589 seděli Jindřich a Václav Vesečtí z Vesce na Vesci. Na začátku XVII. století držela rodina ta již jenom dvory dědinické čili svobodnické, a to až na naše časy. Vesec dostala se k panství Hrádeckému.

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 422, 531.

²⁾ Lib. erect. IV. J. I.

5. **Vlkovec**, ves, 172 kat., 11 helv. v 22 domech. Roku 1391 dne 19. února Jan ze Strimelic rytíř jménem Jindřicha i jiných sirotků po někdy Jindřichovi z Kozmic prokázal dsky, že Jítka, vdova po Mikuláši ze Zdebuzevsi, dědictví své ve Vesci, dvůr poplužní s tvrzí, a ve Vlkovci a Žabonosech, co tu má, prodala Jindřichovi manželů svému z Kozmic.¹⁾

6. **Roztoky**, Rástoky, sklenné hutě u levého břehu Sázavy, s 100 obyv., založeny roku 1858 od Josefa Jejkala, jehož syn Josef Jejkal jest nyní jich držitelem.

XI. Okrouhlice.

Ves Okrouhlice náležela v XIV. století pánům z Dubé, kteří drželi hrady Dubou a Zlenice; také podací kostela Okrouhlického (1350 farního v dekanatu Štěpanovském) příslušelo tomu rodu; provozovaliť je: roku 1361 4. října Alžběta, vdova po někdy pánovi Ondřejovi z Dubé a synové jejich Vaněk a Beneš. Z jmenovaných bratří zdědil Vaněk hrad Dubou, Beneš dostal se v držení hradu Leštna, a k tomuto hradu připadlo i podací právo kostela Okrouhlického. Benešovi synové Ondřej, Hašek, Beneš a Václav z Dubé odjinud z Leštna, podali roku 1396 nového faráře k řečenému kostelu.²⁾ Roku 1407 daroval kostelu Okrouhlickému Václav z Dubé a na Leštně, patron jeho, lan polí a jednu kopu úroku.

V čase panujících v Čechách náboženství podobojí byla i Okrouhlická osada faráři kališnickými obsluhována; po odchodu posledního z nich roku 1624 dán jest kostel farářům Bystřickým ku správě. Když se však roku 1699 bratří z Řičan o otcovské dědictví, totiž panství Leštenské dělili, dostaly se mladšímu Ferdinandovi Františkovi z Řičan statky Struhařov a Jezero, k nimž přidána ves Okrouhlice od panství Leštenského,³⁾ k čemuž později

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 472.

²⁾ Lib. Confirm. I. 162. — V. 256.

³⁾ Dsky zemské kvat. 406. K. 22.

i Jemniště a Postupice přikoupil, vše v jedno panství spojiv; při té příležitosti roku 1704 byl kostel Okrouhlický faráři Postupickému pod správu odevzdán. Zbožný hrabě František Adam z Trautmannsdorfu, pán panství Jemništského, dal kostel Okrouhlický obnoviti a vedl o to péči, že roku 1740 opět vlastním farářem obsazen byl. Do farní osady Okrouhlické náleží 1165 kat., 140 helv., 54 židů, a místa:

1. **Okrouhlice**, farní ves, $1\frac{1}{4}$ hod. východně od Benešova vzdálená, v kotlině k Benešovu pootevřená, čítá 120 duší v 16 domech.

a) Farní chrám sv. Vavřince byl v nynější podobu roku 1740 uveden, při čemž všechny stopy původního slohu zmizely. Na hřbitově postavena o sobě kamenná zvonice s pěknými zvony. Velký r. 1554 od Matěje Špice v Benešově litý má 2' 8" v průměru a okolo koruny nápis: „Letha Panie MDLIII slit gest. tento zwon ke czti a chwale Panu Bohu y wssy rżisse swate. M. Sspicz.“ U prostřed zvonu nalezá se medaillon, $4\frac{1}{2}$ " v průměru s vyobrazením M. Jana Husi.

Druhý zvon má 2' $3\frac{1}{2}$ " v průměru a tento nápis v gotických majuskulách: Joannes ∞ Matheus ∞ Markus ∞ Lukas ∞. Pochází z 14. století. *Kostela*

b) Farní obydlí bylo při obnovení ~~fary~~ roku 1740 nově vystaveno. Nynější farář jest Josef Meloun.

c.) Škola roku 1825 nově vystavená má 1 třídu s 151 žáky z Okrouhlic, Věřic, Jezera, Střížkova, Petroupima, Petroupce, Sembradec a Kochanova.

2. **Jezero**, ves, $\frac{1}{2}$ hod. od Okrouhlice na vysoké planině, 124 kat., 4 ž. v 18 domech, má dvůr poplužní, při němž stávalo sídlo rytířů Sobkův, z Jezera zvaných; známi jsou nám z toho rodu z listin: roku 1360 Ctibor z Jezera ¹⁾; roku 1388 vladyka Sobek z Jezera kus lesa i louku kostelu Okrouhlickému daroval ²⁾; roku 1415 Beneš z Jezera podepsal stížní list ke sboru Kostnickému. Roku 1534 připomínají se Mikuláš a Bohuslav Sobkové z Jezera a roku 1589 Václav a Bohuslav Sobkové z Je-

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 422.

²⁾ Lib. Erect. XII. B. 11.

zera a na Jezeře. Poslední z nich rytíř Bohuslav Sobek z Jezera ztratil své a otcův svých sídlo Jezero, zpronevěřiv se králi Ferdinandovi II., načež Jezero 1623 od král. fisku rytíř Štěpán Beník z Petrsdorfu koupil.¹⁾

Po jeho smrti prodala zůstalá vdova, Kateřina Beníková, rozená ze Skuhrova, i její syn Jan Daniel Beník z Petrsdorfu roku 1655 zděděný statek Jezero Bedřichovi Leop. Věžníkovi z Věžník a na Chotýšanech²⁾ († 1663). Václav Věžník z Věžník na Chotýšanech, syn a dědic napřed jmenovaného, prodal r. 1676 Jezero Marii Maxmilianě z Doudleb, manželce Petra Viléma z Řičan, pána na půl statku Leštně a Struhařově;³⁾ od té je koupí získal její syn Ferdinand Frant. z Řičan,⁴⁾ který téhož roku 1699 ještě statek Jemniště koupil, a vyvoliv na tamější tvrzi své sídlo, Jezero navždy s tímto panstvím Jemništským spojil.

Zanedbávaná tvrz Jezerská zanikla prodlením 18. století, kamení rozebráno ke stavění silnice Divišovské; slabé stopy u výstavného dvora prozrazují stanoviště její.

3. **Struhařov**, Strhařov, ves 1 hod., 268 kat., 22 židů v 34 domech, dvůr poplužní, opodál mlýn, škola o jedné třídě s 64 žáky ze Struhařova, Budkova a Obory. — Struhařov býval samostatný statek, jenž náležel okolo 1650 panu Petrovi Vilémovi z Řičan, který po matce Anně Albertině (1672) půl panství Leštenského zdědil, manželka jeho Marie Maxmiliana z Doudleb přikoupila (1676) statek Jezero. Jeho synové dělili se roku 1699 12. máje o zůstalé dědictví, Karel obdržel Leštno, Ferdinand František Struhařov. Ferdinand Fr. z Řičan, jeho manželka, Anna Felicita roz. Kořenská z Terešova, roku 1696 na Struhařově zemřela, koupil roku 1699 Jemniště a spojil Struhařov s tímto i jinými přikoupenými statky v jedno panství. Když roku 1717 4. února ty statky hraběti z Trautmannsdorfu prodával, bylo mezi

¹⁾ Rieggers Statistik. 9. S. 22.

²⁾ Dsky zemské: kvat. 309. P. 17.

³⁾ Tamže: kvat. 406. D. 19.

⁴⁾ Tamže: kvat. 406. K. 27.

nimi obsaženo: Struhařov, sídlo rytířské, dvůr a ves. Ze sídla rytířského viděti jest skrovné zbytky.

4. **Věřice**, ves $\frac{1}{2}$ hod., 109 duší v 12 domech, jest rodinným sídlem vладыk *Kúliv z Věřic*, připomíná se z nich k roku 1440 a 1460 Petr Kúle z Věřic,¹⁾ k r. 1540 Jindřich Kúle z Věřic, oba drželi statek Pyšelský. Roku 1628 byly Věřice s panstvím Jemništským spojeny.

5. **Petroupín**, Petropim, ves $\frac{1}{2}$ hod., 198 kat., 103 helv., 17 židů v 42 domech, z nichž 6 bývalo svobodnických. — Petropim jest původištěm rytířů zvaných Jiskrův z Petropimě; k roku 1318 uvádí se z nich Beneš z Petropimě, k r. 1358 Ctibor z Petropimě, spolupatron kostela Teplíšovického; roku 1388 Slavek z Petropimě daroval kus lesa kostelu v Teplíšovcích; r. 1440 byl Jan z Petropimě na sjezdu šlechty v Čáslavi;²⁾ roku 1463 Aleš z Petropimě s manželkou Kateřinou připomínají se a v tituláři od roku 1534 Vilém Jiskra z Petropimě. Roku 1560 byla již ves Petroupín s šesti osedlými s panstvím Konopištským spojena.

6. **Petroupec**, Petropinec, ves $\frac{3}{4}$ hod., 70 kat., 15 helv., 6 židů v 14 domech (3 byly svobodny), myslivna.

7. **Kochanov**, ves $\frac{1}{2}$ hod., 61 kat., 21 helvetů v 11 domech.

8. **Sebratce**, víska $\frac{3}{4}$ hod., 59 kat. v 7 domech.

9. **Střížkov**, statek a ves, $\frac{1}{2}$ hod., 173 kat., 5 židů v 22 domech, zámek, sladovna, dvůr poplužní, mlýn, pivovar, majetek Matildy, manželky českého básníka a poslance na sněmu zemském Karla svobodného pána z Villani. Před ní drželi statek (od 1770 do 1787) Jan Čapek, od 1787 do 1790 Adam a Josefa Čičekovi manželé, od 1790 Norbert Dušek, který jej roku 1813 Josefovi Vavřinci Zeidlerovi prodal. Roku 1833 přešel od něho koupí Janovi Kučerovi, od toho týmž způsobem

1) Archiv český I. 150.

2) Tamže.

(1838) Václavovi Demuthovi, 1839 Františkovi Kirchhäuslovi, r. 1841 JUDr. Josefovi Fričovi, a od toho Karlovi baronovi z Villani.

XII. Postupice,

městys, 2 $\frac{1}{2}$ hodiny jihovýchodně od Benešova vzdálený, náležel k panství Jemništskému. Postupice jsou pamětihodné jakožto původní sídlo proslaveného svého času vládyckého, později panského rodu *Kostkův z Postupic*, který užíval ve znaku zlaté hrábě a zvláště dary ducha diplomatickými proslul. Nejstarší známý předek jeho jest rytíř *Zdeněk z Postupic*, který k roku 1387 a 1392 jako pán podací kostela Postupického se připomíná.¹⁾ Zdeněk zůstavil syny Viléma a Zdeňka, kteří povznesli rod Kostkův, posud málo známý po vlasti, v bouřích husitských na vrchol slávy a bohatství, jakýmž se napotom skvěl po některý věk v dějinách domácích. Štědrost Viléma Kostky k ústavům církevním seznali jsme při popisu města Benešova, neboť udělil (1410) tamnímu klášteru minoritskému 10 kop gr. úroku, a vymínil sobě mimo jiné kdykoliv do Benešova přijede s jedním sloužícím v klášteře pokoj a stravu, jaká jest v konventě obyčejná, a pro koné obrok.²⁾ Avšak z milovníka klášterního klidu stal se rytíř Vilém Kostka z Postupic znamenitým vůdcem válečným; rady jeho jakožto muže v politických věcech nad své krajaný dospělejšího, posloucháno v nejvážnějších záležitostech, a co hlava nad jiné bystřejší býval náčelníkem mnohých důležitých poselství. Zvláště vynikal činností svou na církevním sněmu Basilejském, byv k němu od svých krajanů jakožto nejpřednější ze stavu světského ve slavném poselství vypraven. Vrátiv se z Basileje pomáhal svým rázným ramenem porážeti tvrdošíjně Táborý v rozhodné bitvě u Lipan (1434), vida, že vlast krváceti nepřestane, dokud bude těchto

¹⁾ Lib. Confirm. V. 115. — Lib. Erect. X. A. 9—XII. A. 13.

²⁾ Lib. Erect. IX. G. 1.

přepíaců. Hned na to sevřel s vojskem stavovským vzdorující církvi i králi město Králové Hradec, při které příležitosti ale od obležených zabit život dokonal 9. listopadu 1436. Vilém Kostka byl se toho času přestěhoval na Hrádek nad Sázavou; císař Sigmund byl mu krátce před jeho smrtí (21. září 1436) zapsal veškeré zboží biskupství Litomyšlského, kdežto potomci jeho až do roku 1547 vládli.

Skrovné jejich původní sídlo Postupice přešlo záhy v držení cizích rodů. Kronika mlčí o něm po celé století, teprv roku 1550 nalezáme Postupice v rukou rytíře *Adama Předbora z Radešína*. Za jeho vlády farářoval v Postupicích kněz podobojí jmenem Jan Moravus jinak Bessius, který přeložil na jazyk český knihu: „O začátku císařství Tureckého a obyčejích i zvyklostech jejich krátká nějaká Suma“, již svému patronu Adamovi Předborovi z Radešína na Postupicích r. 1566 i jiným pěti pánům švagrům tohoto věnoval. R. 1566 ve středu po sv. Vítu rozdělil se Adam Předborský z Radešína na Postupicích o statek otcovský, bratrský i mateřský spolu se sestrou pannou Annou Předborskou nedílnou a nevybytou tím způsobem, že oba po jedné polovici obdrželi.¹⁾ Roku 1570 koupil rytíř Pavel Malovec z Libějovic jednu polovici statku Postupického od bratří Smila a Oldřicha Skuhrovských ze Skuhrova, druhou polovici přikoupil roku 1580 od Lidmily Kateřiny Řičanské z Radešína na Janovicích, dcery někdy Adama Předbora z Radešína.²⁾

Pavel Malovec z Libějovic a na Postupicích vyhotovil roku 1583 v úterý po květné neděli poslední vůli, již své manželce Anně rozené z Řičan postupuje mimo jiné bohaté dědictví také doživotní požívání statku Postupického, po její smrti ale má statek připadnouti Pavlovi, synovi Šebestiana z Řičan a na Popovicích,³⁾ což také roku 1586 se stalo.

Roku 1598 ve čtvrtek po božím těle prodal rytíř Mstidruh Václav Malovec z Malovic panu Jiřímu z Talm-

1) Dsky zemské: kvat. 58. C. 5.

2) Tamže: kvat. 18. G. 12. — a kvat. 21. D. 36.

3) Tamže: kvat. 22. J. 27.

berka a na Jankově J. M. císařské radě dědictví své: tvrz Postupice, při té tvrzi dvůr poplužní, ves celou Postupice s kostelem farním s podacím kostelním . . . jakž jest on sám v držení a užívání byl, aneb tak jak jemu dsky od Jana nejstaršího z Řičan a na Popovicích svědčí. ¹⁾

Pánové z Talmberka a na Jankově drželi na to Postupice po celých sto let. ²⁾ Po Jiřím totiž následoval (1623) jeho syu Jan z Talmberka na Jankově, Postupicích, Bedřichovicích, Skryšově a Vlčkovících, který své statky (1663) před smrtí svému bratrovi Františkovi z Talmberka a na Vlašimi odkázal. Když se roku 1665 synové tohoto o zůstalost otcovskou dělili, připadla Vlašim Janovi Františkovi, Jankov ale s Postupicemi Rudolfovi bratrům z Talmberka. Roku 1693 1. července Rudolf z Talmberka a na Jankově prodal díl statku svého Jankovského bratrovi Janovi Frant. Krištof. z Talmberka, biskupovi Královéhradeckému: „zámek Postupický se dvorem, ves Postupice, tvrz a dvůr v Buchově, vsi Milovanice, Holčovice, Čelivo, Habrovku, zámek pustý . . . s podacím kostelním v Postupicích a sem přiřazeným filiálním kostelem Bedřichovickým.“ ³⁾ Po smrti Jana Fr. z Talmberka (4. dubna 1698) koupil konečně Postupice pan Ferdinand z Řičan a přivtělil je k svému panství Jemništskému.

Do farní osady Postupické náleží 2114 kat., 74 židů a následující místa:

1. **Postupice**, bývalá ves, čítající původně pouze 12 živností, snahou pana Ferdinanda z Řičan listinou ode dne 10. srpna 1711 za městečko povýšená, leží dílem v úvale při potoku Chotýšce (který výš Jankovským potokem slove a od Jankova přichází), dílem se podle východního břehu velikého rybníka táhnou, počítají 123 domů a 791 kat., 42 žid. obyvatelův, kteří se buď venkovským hospodářstvím, velkým dílem ale také průmyslem živí. S povýšením na městečko obdržely Postupice i výsady na výroční trhy, jichžto se šest od-

¹⁾ Tamže: kvat. 172. P. 13.

²⁾ Srovnej popis Jankova v okrese Votickém str. 76.

³⁾ Dsky zemské: kvatern 402. L. 2.

bývá: ten den po jmenu Ježíš, ve čtvrtek po popeleční středě, v úterý po květné neděli, v pondělí po svatě Trojici, ten den před sv. Vavřincem, před narozením P. Marie, dne 16. října a dne 20. listopadu. Výstavnost místa jest skrovná; na jižní straně nerovného náměstí stojí na vršíčku v stínu stovčkových lip

a) farní kostel sv. Martina biskupa, obklíčený vůkol zdí bývalého hřbitova; stavení skrovné s gotickým presbyteriem, které zachovalo své slušné staré gotické klenutí se žebry, a s širší a vyšší lodí beze sluhu. Původ jeho jest nepochybně velmi starý, v základních knihách arcibiskupství Pražského jeví se již roku 1350 co farní v dekanatě Štěpanovském. Asi od r. 1420 do 1624 obsluhován byl faráři nejprv kališnickými, později bratrskými; poslední z nich byl kněz Vít Meziřícký, který roku 1612 v pondělí den památný proměnění Pána Krista koupil v městě Benešově dům pro syna svého Viléma.¹⁾ Po odchodu jeho (1624) a obnovení katolického náboženství v Čechách byl nějaký čas bez kněze a náležel pod správu faráře Benešovského; když pak za pana Jana z Talmberka zase vlastní katolický farář k němu dosazen byl, musil tento také v okolních, dost vzdálených osadách duchovní správu zastávat, až ponenáhle okolní kostelové také opět vlastních kněží dostali a okršky své od Postupic odloučili, jako 1707 Jankovský, 1740 Okrouhlický, 1784 Popovický a Bedřichovický a roku 1799 Chotýšanský. Matriky těch osad počínají se rokem 1656. — V kostele jsou tři oltáře, a oltářní obrazy sv. Martina a svatého Jana Křt., pocházející od nějakých vlašských mistrů z Říma, daroval sem hrabě František Adam z Trautmannsdorfu, kterýž také za svého panování celý kostel v nynější stav uvedl. — Věž stojí ku straně severní mezi lodí a presbyteriem, vyniká svou široce vypuklou, červenou bání málo jen přes vrcholky okolních lip a topolů, a opatřena jest třemi většími a dvěma malými zvony. Velký má 3' 1/2" v průměru (asi 11 cent.) a jednoduchý nápis: Johann Georg Kühner goss mich in der k. k. Neustadt Prag 1799.

¹⁾ Gruntovní kniha města Benešova fol. 18.

Prostřední má 2' 5 1/2" v průměru a tento nápis okolo koruny:

Ke cti a chvale Panu Bohu wssemohaucýmu swatym Aposstolům, svatemu Martinu a sw. Katrzinie.

Letopočet schází, litery ale ukazují na 16. století; podobá se, že pochází od zvonáře Matěje Špice z Benešova.

Malý zvon, maje 2' 2/4" v průměru, byl r. 1799 též od Kühnera lit, a jest na něm podobný nápis jako na velkém.

Z náhrobních kamenů zachovaly se pouhé zbytky zvenku na sínci zazděné se znaky Řičanskými. Na jediném z nich čte se ještě tento nápis:

Letu Panie 1578 w sobotu po swatem Pawlu na wjru obrácenij vmržel gest Siebesthan ihu brozeně Pana Pa Siebesthana z Ržičan ana Popowichy a tuto odpočjwa.

Jiný nápis:

Letu Panie 1586 we cztvrtek po sw. Mataussi umžjela urozena Panj Panj Anna Malowcowa z Ržičan a na Popowichy a tuto gest pochowana ožjefává přjstj Syna Božjho Pana a Spasjitele sweho.

b) Fara od hraběte Františka Adama z Trautmannsdorfu vystavěná stojí pod kostelem k východní straně; týž hrabě roku 1758 také nadání na kaplana učinil. Farářem jest Fr. Rádlo, jenž rozličnými zprávami k popisu přispěl.

c) Škola podle fary roku 1793 od hraběnky Gabriely z Rottenhanu roz. Černínky o jednom poschodí vystavěná jest dvoutřídní s 272 žáky z Postupic, Milovanic, Lisku, Jemniště, Lhoty Veselky a Roubíčkovy, Dobříčkova, Pozova a Moklin. Nade vchodem školním jest chronografický nápis: SskoLa křesťanská Dobře zřlzená k WzDěLánI Ditek gak W náboženstWI tak LIternI a rVkoguI (sic) práCI.

d) Stará tvrz Postupická, původiště slavného rodu Kostkův z Postupic, stávala (ještě roku 1702), při samém panském dvoře; zbyly z ní některé místnosti: v přízemí dvě klenuté, prostranné jizby, sloužící nyní za ratejnu, pod nima sklep, a část prvního poschodí na špejchar obrácená, v němž ještě zazděných oken a dveří poznati lze. Vše ostatní jest přestavěno a zbořeno. Na jednom místě nalezen byl pod vápenou obílkou na obmítce vyobrazený rytíř.

Mimo to jest v Postupicích c. k. poštovní expedice, štace četnictva (3 muži), pivovar, dvůr, mlýn, a z řemeslníků: 2 pekaři, 2 kováři, 1 kolář, 1 soustružník, 1 hrnčír, 2 bednáři, 1 špendlíkář, 1 oulař, 2 řezníci, 1 truhlář, 3 obuvníci, 2 krejčí, 1 puškař, 2 obchodníci ve smíšeném a 2 v střížném zboží, 1 v obilí, 4 hospody, mezi nimiž 1 hostinec, 1 mistr zednický se 4 tovaryši, 1 tesařský s 2 tovaryši, 1 cukrář, 1 kominík, 1 provazník, 1 krupař.

Za kostelem pod hrází stojí panský pivovar. Hráz od rybníka jest vysokými topoly a rozložitými lipami zastíněna, a tu zcela jiný pohled nás překvapuje: rozkládá se tu pod rybníkem rozsáhlá zelená louka a okolo ní stojí na západní straně při samém městečku fabrická stavení. Pod samou hrází stojí v stínu hustého stromoví bývalá sušárna na kartouny v pseudogotickém slohu velmi ozdobně jako zahradní milohrádek vystavěná, opodál pak dvoupatrové stavení přádelny na bavlnu, vedle něhož dlouhé přízemní stavení bývalého bělidla, potom dokola loukou obklíčený velký dům s obydlím ředitele fabriky.

Po západní straně rybníka běží z městečka vozová cesta, po východním vysokém břehu ale druhá cesta podle řady domkův do rozkošného lesnatého údolí, nad kterým se v pozadí celý lesem porostlý Želichovský vrch, nejvyšší v této krajině zdvihá. Tomuto údolí, jež Jankovský potok protéká, říká se Podlesí, žulové skály, zde onde borovicemi a modřiny obrostlé, tvoří malebné skupiny, a při lávce přes fabrický náhon stojí pod skalou ozdobná, od fabrického lidu zřízená kaplička sv. Jana Nep.; v pozadí pod lesem svítí nám vstříc rozsáhlé druhé fabrické stavení přádelny na Podlesí. Kromě přádelny stojí tu několik chaloupek, a cesta z městečka jen čtvrt hodiny obnáší.

Zakladatelem Postupických fabrik byl Jindřich hrabě z Rottenhanu, druhdy spoludržitel panství Jemništského. Roku 1794 postavil předně fabrická stavení v samých Postupicích na místě papírny, která zde od roku 1717 stávala, a zřídil v nich tiskárnu na kartouny a později bělidlo. Všecko zde a v okolí tkané zboží bavlněné, jako též všecky na druhém panství téhož hra-

běte, Červeném Hrádku v Žateckém kraji, zhotovené a sem zasílané bílé tkaniny z bavlny zde se barvily, tiskly a bílily. Tento druh průmyslu tehdáž v Čechách teprv počínal, a v krátkém čase docházely zdejší výrobky veliké obliby v celém císařství Rakouském. Roku 1805 vystavěl tentýž hrabě přádelnu na bavlnu s anglickými stroji na Podlesí, již podle jména svého Heinrichsthal pojmenoval. Po jeho smrti (1809) přestalo zasílání zboží z Červeného Hrádku do Postupické tiskárny, ale fabriky zdejší nicméně až do roku 1817 v činnosti zůstaly. Když ale v jmenovaném roce hrabě Jiří Bouquoi administraci panství Jemništského přijal, zastaveno jest všecko jak v Postupicích, tak na Podlesí, a jen na veliké bělidlo Postupické přijímalo se plátno a jiné tkané zboží z okolních krajin k bílení. Roku 1828 bylo panství pravé dědičce, hraběnce Sidonii Chotkové, odevzdáno, a tu hned Pražští kupci Karel Emil Otto a František Linke prázdné dotud stavení Podleské v nájem vzali, a novou přádelnu bavlny s anglickými stroji v něm zřídili. Hned druhého roku 1829 převzali také fabričku stavení Postupická, zřídili v ní též přádelny a tkalcovské dílny, a dávali také okolním tkalcům přízi svou tkáti. V Postupicích dělala se hrubá příze, která pak v Podlesí v tenkou se předělávala. Po čase přešly obě dílny opět ve vlastní řízení vrchnosti, od roku 1857 však obě přádelny pro sebe pracují. Bělidlo a tiskárna zůstaly zrušeny. V celku zhotovuje se v obou přádelnách ročně asi 1000 centů bavlněné příze, 220 centů barchetní příze a 130 centů bavlněných nití, při čemž zaměstnáno 150 lidí.

Tak to bývalo až do roku 1864, v němž následkem americké vojny a nedůstatkem bavlny přádelna se zastavila s nemalou ztrátou knížete Windischgrätze, (praví se asi 40.000 zl. stř.) jelikož dlouhým stáním stroje draho koupené zrezavěly a nepotřebnými se staly. Tím obyvatelstvo zchudlo, které se od přádelny živilo, mnoho rodin odstěhovalo se do jiných továren v Rakousích. Nyní se nacházejí v místnostech tyto závody: závod tkalcovský se strojem na Podlesí na 20 stavů, od r. 1871 zatím pracují 4 stavy na kaliko; tamtéž závod na šindel se strojem vodou hnaným; závod na lepenku (od roku 1873) se strojem v domě fabričním.

2. **Jemniště.** ves, $\frac{1}{2}$ hod. od Postupic, 181 duší v 27 domech opodál silnice Pelhřimovské, má dva zámky, starý a nový, každý jako representant svého věku: tento v nádherném vlaském slohu vystavěný skví se na pláni uprostřed zelených sadů, dodáváje krajíně nemalé okrasy; stará tvrz ale pevná, prostá, zasmušilá skrývá se na dně mělké kotliny. Na této tvrzi seděl za panování krále Václava IV. *Mikeš Divůček z Jemniště.* Král Václav IV. oblíbil si jej přijal ho mezi své dvořany a učinil i hofmistrem dvoru svého. K Husovi měl se vždy přátelsky, zároveň však hleděl si též přízné krále Sigmunda, jehož jménem roku 1414 namluvil Husa, aby se neostýchal jeti na sbor Kostnický. Roku 1419 učiněn jest nejvyšším mincmistrem na Horách Kutnách. Ve válkách husitských držel stranu Sigmundovu, jsa úhlavním odpůrcem Husových stoupenců. Roku 1420 vytáhl proti nim s Petrem ze Šternberka, Jindřichem z Hradce s vojskem dobře ozbrojeným; dobyvše města Písku učinili útok na Žižku, který opustiv Plzeň na Tábor táhl, a nedaleko Sudoměře u rybníka jednoho se ohradil. Poražení jsou však na hlavu a Mikeš Divůček z Jemniště uchýlil se se zbytkem pěti tisíc „železných pánův“ do Vožice. Vožice však od Žižky dobytá a ze železných pánův někteří pochytáni, jiní zbiti a nemnozí, mezi nimiž i Divůček, útekem se spasili. Dvojí tato porážka utvrdila ho tím více v nenávisti Husitů; v den všech Svatých roku 1420 nalezal se ve vojště Sigmundově pod Vyšehradem a velel jezdeckvu. Tuto se mu ale za vinu dává, že první na útek se dav s patnácti sty jízdými rozhodl osud bitvy a Sigmundovi úplnou porážku spůsobil. ¹⁾ V lednu roku 1421 vidíme Mikše Divůčka z Jemniště v čele Kutnohorských katolíků, an statečně města Chotěboře dobývá. Brzy na to vytištěn byl skrze Husity i s králem svým do Moravy, kdež zemřel brzy po roku 1423; načež jeho sídlo tvrz Jemnišská v držení jiných rodů přešla, o čemž ovšem bližších zpráv nemáme. Roku

¹⁾ Německý kronikář Windek kap. 83 dí: „Da floch ein Bosewicht, ein Boheim, hiess her Mitsch (t. j. Mikeš) von Jemnicze mit 1500 pferden.“

1460 seděl na tvrzi v Jemništi vладыka Svatomír z Březí.¹⁾ V první polovici XVI. století (1534) držel Jemniště rytíř Vilém Vojkovský z Milhostic, místopisář v království českém, který roku 1558 zemřel, zůstaviv syny Adama, Oldřicha a Morice, od nichž přešel statek Jemniště na rytíře Jana z Kamberka²⁾ († 1566).

Roku 1572 vládl rytíř Mikuláš Kamberský z Kamberka na Jemništi, a krátce po něm držel statek rytíř Václav Čejka z Olbramovic na Kácově nad Sázavou, který roku 1582 v úterý den památný vtělení Krista Pána manželce své Mandelíně Čejkové ze Solopisk v dluhu 200 kop postoupil dědictví své: tvrz Jemniště, dvůr poplužní, mlýn, vsi Zahrádku, Lhotu a Dobříchov.³⁾

Začátkem XVII. století seděl Petr z Řičan na Jemništi, zemřel roku 1617 zůstaviv syny Šebestiana, Adama a Karla bratry z Řičan. Z těch vládl na Jemništi během záhubné třicetileté války pan Adam z Řičan, který zemřel roku 1660. Zůstala po něm vdova Dorota Kunhuta Řičanská z Hodějova a na místě dcery své Veroniky statek Jemništský na ně připadlý rytíři Rudolfovi Václavovi Malovci z Malovic a manželce Evě Františce rozené Špulínce z Jiter prodala.⁴⁾ Po smrti prvního manžela podala Eva Františka ruku k druhému sňatku Křištofovi Karlovi Voračickému z Paběnic; prodala pak statek Jemništský roku 1681 rytíři Norbertovi Miseronimu z Lissonu, jehož syn a dědic Gotthard Miseroni z Lissonu postoupil prodejem dne 8. srpna 1699 Ferdinandovi Františkovi z Řičan na Struhařově a Jezeře: Jemniště s rytířským sídlem, pivovarem, dvorem poplužním, vsi Jemniště, Lhotu, půl Dobříčkova, Věřice, Skalice a Církvíce.⁵⁾ Ferdinand František z Řičan, J. M. Císařské rada, komoří, přísedící soudu zemského a hejtman Starého města Pražského, byl nyní pánem na Jemništi, Struhařově a Jezeře, prikoupil ještě i Postupice, kteréžto statky v je-

1) Na listině vytištěné u Paprockého: o stavu pans. str. 219.

2) Dsky zemské: kvat. 3. A. 26.

3) Tamže: kvat. 90. B. 6.

4) Tamže: kvatern 390. D. 8.

5) Tamže: kvatern 406. J. 12.

dno panství spojené Františkovi Adamovi hraběti z Trautmannsdorfu dne 4. února 1717 prodal.¹⁾

František Adam hrabě z Trautmannsdorfu po čas svého téměř půlstaletého panování na svém panství nejednu znamenitou památku své krasochuti a myslí nábožné zanechal. Všecky kostely svého patronátu, Postupický, Bedřichovický a Okrouhlický nákladně opravil a obnovil; osadu Okrouhlickou vlastním farářem opatřil, v Postupicích farní obydlí nově zřídil a nadání pro kaplana učinil. Roku 1717 zde papírnu založil. Nedaleko staré tvrze Jemništské nový zámek v bohatém parukovém slohu vystavěl a při ní kapli, již skvostnými paramenty opatřil. Na zámku Jemništském žil po dvanáct let co důvěrný rádce a přítel i zpovědník hraběte Trautmannsdorfa kněz Eugen Sebastiani z Častalovic, učený Piarista a spisovatel jmenovitě ve věcech mathematických a astronomických, který 27. března 1762 v koleji Benešovské zemřel, kamžto se byl krátce před smrtí navrátil. Hrabě Adam z Trautmannsdorfu přečkal jej toliko několik dní, neboť i on skončil dne 8. dubna 1762. Dědicem panství Jemništského byl jeho nejbližší příbuzný Josef Václav hrabě z Trautmannsdorfu (narozený 1739), c. kr. skutečný komoří a většího soudu zemského přísedící, který 4. prosince 1769 zemřel, načež se zboží Jemništské po smrti jediného syna Maxmiliána (naroz. 1767 † 1771) dostalo vdově jeho Marii Gabriele rozené Černínce, kteráž se zase vdala za Jindřicha Františka hraběte z Rottenhanu, nejvyššího purkrabí Pražského a (od 1792) státního ministra († 1809 14. února), roku 1797 od řádu křížovnického s červenou hvězdou statek Popovice přikoupila, a skonavši 25. července 1806 ve Vídni život svůj ve starší kapli Jemništské pohřbena byla. Panství Jemništské zdědily dvě po ní zůstalé dcery: Maria Isabella, provdaná za Jana Rudolfa hraběte z Chotkova a Vojnína, která postoupením od sestry Marie Gabriely i druhou polovici obdržela, pak celé panství Jemništské dceři, hraběnce Sidonii Chotkové, zůstavila. Od té koupil je 24. listopadu 1829 strýc hrabě Jiří Buquoy,

¹⁾ Tamže : kvatern 492. N. 4.

který Jemniště 12. dubna 1836 za 185.000 zl. konv. m. Veriemdovi knížeti z Windischgrätzu prodal. Po smrti knížete toho († 1867) prodáno bylo panství Jemništské dne 18. listopadu 1868 hraběti Zdeňkovi ze Šternberka za půl milionu zlatých r. ě.

Jemniště jest malá vesnička, která vedle panských stavení takořka mizí. Jak již svrchu praveno, nalezají se zde dva zámky, starý a nový.

Starý zámek nehonosí se sice ozdobnou výstavností, jest však pro starožitníka proto pozoruhodný, že se nám v něm dochovala původní podoba starodávných tvrzí rytířských a sídel zemanských i vládyckých, jakýmiž v středověku a ještě v sedmnáctém století téměř poseta byla země česká. Balbín praví, že se počítalo takových tvrzí v Čechách 3377, z nichž ale již za jeho času valný počet zmizel, neb dokládá hned na to: Ejhle, jaká to změna v tak krátkém čase! ¹⁾ Stalo se to v záhubné válce třicetileté. Od nádherných hradů mocných magnátů lišila se sídla ta skrovností objemu, jednoduchou podobou a nízkou polohou, jakž to i při Jemništi vidíme. Obklíčena byla tvrz se strany severovýchodní rybníkem nyní pustým, jehož nadrženou vodou se naplňovaly příkopy tvrz se všech stran obklopující. a přes ty vedl zdvihací most do vnitřního dvora, ježž obstupují stavení jednopatrová, pravidelný čtverhran tvořící. Uvnitř dvora běží kamenná pavlač. Panské obydlí nacházelo se v prvním poschodí západního křídla, přízemí obsahuje místnosti veskrz klenuté, mnohé dvře jsou obložené kamenným futrem s gotickým klenutím. Stavitelských zvláštností neb jiných památností zde již ovšem není, a přebývají v něm někteří hraběcí úředníci.

Když v první polovici minulého století šlechta v Čechách osedlá, znechutivši sobě dosavadní staré, zasmušilé tvrze, počala sobě na rozsáhlejších planinách zřizovati dle vlaského způsobu nové prostrannější zámky, jakožto letní paláce, ana čas zimní v hlavním

¹⁾ Miscelanea hist. I. lib. III. cap. 7.

městě trávní uvykla, učinil totéž hrabě Adam z Trautmannsdorfu, a vystavěl si roku 1724 několik set kroků od staré neúhledné tvrže skvostný letní palác, tak zvaný

nový zámek Jemništský. Pro samé husté stromoví nevidí okoljdoucí po čís. silnici z něho nic, než silně pozlacenou kouli s hvézdou na vížce prostředního stavení. K východní straně rozkládá se zahrada, od západní strany ale čtvernásobné stromořadí hustých stoletých lip zastíňuje cestu ke vchodu do předdvoří paláce. Vešedše mřížovou branou do toho předdvoří, vidíme před sebou průčelní stranu paláce, a po obou stranách přízemní stavení pro služebnictvo a všecko příslušenství.

Palác jest sice jednopatrový, uprostřed ale, kde jest velký sál s balkonem, ještě druhá řada oken nad prvním patrem stojí, a nad tím zdvihá se vysoká mansardská střecha s kamennými vikýři, s vížkou plechem pobitou a s bicími hodinami. Po obou stranách vystupují přímoúhelně dvě poboční křídla v podobě pavillonů k straně východní a západní, obě obyčejnými baňatými vížkami opatřena. Severní křídlo určeno jest pro zámeckou knihovnu; v jižním křídle nalezá se ale krásná zámecká kaple sv. Josefa, v ní tři oltáře se zdařilými obrazy a malby na obmítce, od Václava Rainera zhotovené.

Z pokojů skvostně zřízených zajímá nejvíce salon, jdoucí po celé první i druhé poschodí středního stavení, a okrášlený obrazy na platně některých mocnářů v životní velikosti i jiných znamenitých osob.

Na jihovýchodním konci zámecké zahrady a na začátku vsi stojí starší kaple Jemništská Nanebevzetí Panny Marie, skrovné, jednoduché staveníčko s kamennou čtyrhannou vížkou od roku 1652, jakž o tom svědčí následující nápis na oltáři:

„Brožený pan Adam z Rjiczau a na Jemništech dal tento oltář a kapličku stavěti ke cti a chvale Pannie Marie leta 1652.“

V kapli té nalezá se krypta, v níž se zemřelí údové bývalých vrchností kladli.

Výměra rozlohy velkostatku Jemnišského:

Půda plodná:		Půda neplodná:	
	jitra — □ sáhy	jitra — □ sáhy	
role	1325 — 712	rybníky	85 — 729
luka	313 — 601	bahna	— — 1567
zahrady	29 — 1015	potoky	5 — 87
pastviny	271 — 1427	cesty, staveniště	26 — 1308
lesy	1391 — 1582	nepotřebná půda	1 — 704
Úhrn 3332 — 1537		119 — 1195	

Veškerá rozloha: 3452 jit. 132 s.

Dvorů se nalezá 10: Jemniště, Postupice, Lhota Roubíčková, Struhařov, Jezero, Bořeňovice Mladovice, Popovice, Vojslavice a Buchov, které tvořily tolikero samostatných statků.

3. **Dobříčkov**, ves 196 kat., 8 židů v 23 domech.

4. **Lhota Roubíčková**, ves, a Rankov samota, 86 duší v 11 domech, dvůr.

5. **Sušice**, víska s 43 obyv. v 5 domech; při Pelhřimovské silnici hostinec, opodál myslivna zvaná Bažantnice neb Sušická Obora, poněvadž zde druhdy obé stávalo.

6. **Lisek**, ves, 124 duší v 17 domech, opodál cihelna, povstala roku 1713.

7. **Milovanice**, ves 218 duší v 29 domech, hájovna a hospoda. Milovanice a Želichov náležely původně klášteřu Louňovickému.

8. **Holčovice a Želichov**, vsi s 129 obyv. v 17 domech.

9. **Čelivo**, ves na Načeracké silnici, 200 kat., 8 židů v 28 domech.

10. **Moklín**, víska s 34 obyv. v 4 domech.

11. **Pozov a Jezviny**, vesnice, 171 obyv. v 18 domech. V Pozově stávalo sídlo vladyk „z Pozova;“ roku 1370 Bohuněk z Pozova podepsal se za svědka na listině, kostela Popovického se týkající; Mutina z Pozova připomíná se k roku 1391 na listině, kostela Arnoštovického se týkající. ¹⁾ Roku 1411 daroval Mikuláš z Prahy a Egrberka 14 kop gr., jež měl na Pozově, některým oltařům kostela Pražského. Rytíři z Pozova zvali se

¹⁾ Lib. Erect. I. F. 6. — XII. D. 19.

později Stodolové z Pozova, a připomíná se ještě v tituláři roku 1589 Jan starší Stodola z Pozova. Pozov, Jezviny a Moklín náležely již roku 1542 k panství Leštenskému.

Z fary Velišské náležel k panství Jemništskému, nyní k okresu Benešovskému

Buchov; dvůr poplužný s 41 obyv. Buchov tvořil s Holčovicemi a díly v Lažanech, Čestíně a Veliší samostatný statek; roku 1589 seděl Jan Sladký z Peclínovce na Buchově, po něm se dostal koupí rytířům Chobotským z Ostředka; konečně byl k panství Jemništskému připojen.

Z fary Chotýšanské náleží tamže

Bořenovice, ves a dvůr poplužní, 263 kat., 9 israelitů v 40 domech. Pozemky dvoru tvořily samostatný statek se sídlem. Roku 1558 přiznali se bratři Adam a Oldřich, synové Viléma Vojkovského z Milhostic na Jemništi, od sebe a bratra svého Morice, že dědictví své v Bořenovicích, po bábě Alžbětě Vrchotové z Řičan na ně spadlé, prodali Johance Vojkové z Lazec. Později dostal se dvůr v držení rytířů z Věžník na Chotýšanech usedlých. Když se po smrti otce Václava Věžníka z Věžník synové o dědictví dělili (1640), dostaly se Bořenovice Janovi, který ale v tehdejších bězích válečných zmizel, načež Bořenovice od spoludědiců bratr Bedřich Leopold pán na Chotýšanech získal, ano i Jezero přikoupil. Jeho syn Václav z Věžník prodal roku 1676 Jezero i s Bořenovicemi Marie Maxmiliána z Doudleb, načež Bořenovice s Jezerem (viz tam) stejnou vrchností mívaly.

XIII. Popovice.

Druhdy městys, nyní ves Popovice rozkládá se asi hodinu od Postupic při ústí lesnaté, hluboké úžlabiny, jízto cesta podle potoka Jankovského sem vede; má farní chrám sv. Jakuba a starou potud obydlenu vodní tvrz. Nejstarší známý pán té tvrze připomíná se k roku 1358 vladyka Otík z Popovic jako pán podací farního

kostela Popovického. ¹⁾ R. 1377 darovali řečenému kostelu vладыkové Bohuněk z Těhova a Ondřej z Popovic tři lány polí za duší Křiše z Těhova. Listinu sepsanou na Jankově podepsali svědkové: Drška z Nesper, Děpold z Věžník, Vilém z Blanice, Bohuněk z Pozova a Jan řečený Holub z Krasovic. Za panování krále Václava IV. seděl na Popovicích vладыka Vojslav ze Všeradic; mezi ním a farářem Popovickým povstala rozepře rozsouzena byla roku 1406, při které příležitosti se mnoho povinností ukládá Vojslavovi od arcibiskupa Zbyňka. ²⁾ Dočekal-li se onen Vojslav různých husitských, jakož se pravdě podobá, s jistotou nevíme, že ale seděl té doby na Popovicích muž straně husitské odporný, vysvítá z toho, že v listopadu r. 1420 oblehli a dobyli Husité tvrze Popovické pod vůdcem Mikulášem z Husince, načež jali se dobývatí hradu Leštna. ³⁾ Roku 1448 Jindřich a Jan z Popovic pomáhali Jiřímu z Poděbrad při dobývání města Prahy. Krátce na to usadili se na tvrzi Popovické vладыkové „z Bezejovic,“ užívající ve znaku zlaté kolo mlýnské, a tito pojmenovali se podle nového sídla „Popovští z Bezejovic“. Jmenovitě drželi v první polovici 16. století statek Popovický společně bratří Přeč a Václav Popovští z Bezejovic; Václav zemřel bezdětek roku 1540 zůstaviv svou polovici manželce Alžbětě rozené z Talmberka, která polovice měla připadnouti po smrti její bratru Přečovi. ⁴⁾ Přeč Popovský z Bezejovic a na Popovicích měl jedinou dceru Mandelinu, provdanou za rytíře Křištofa Skuhrovského ze Skuhrova, která zděděný po otci statek Popovický (1547) manželu za věno přinesla. ⁵⁾

Křištof Skuhrovský ze Skuhrova stál v odporu stavův českých proti Ferdinandovi I. (roku 1547) po straně králově, byl po přemožení odporu jako jeden z komisařů na statky nedávno konfiskované vyslán, kteří obnovující po městech obecní úřady měli zvláště podle

¹⁾ Lib. Confirm. I. 78.

²⁾ Lib. Erectionum: I. F. 6 — VII. H. 8. — XIII. Q. 4. — Na listině čte se výslovně: „Famosus vir Voyslaus de Wsseadicz resideps in Popowicz prope Postupicz.“

³⁾ Zapova Kronika Česko-Moravská II. 873.

⁴⁾ Pozůstatky desk zemských I. 345.

⁵⁾ Dsky zemské: kvat. 8. R. 23.

mandátu královského proti starším Jednoty bratrské ve vší přísnošti se zachovati. ¹⁾ Sám Skuhrovský koupil roku 1548 městu Táboru pro zpouřou konfiskované zboží kláštera Louňovického jmenovitě: městečka Louňovice a Domašín, vesnice Znosim, Lhotu hrazenou, Ratmiřice, Hrzín, Bejkovice, Křížov, Lhotu pod lesem, Karhule, Částrovice, Svetlou a Libouň s podacím kostelním; ²⁾ k tomu nabyt (1555) statku Votického, zemřel roku 1566. Zůstali synové Václav, Smil, Mikuláš, Jan a Oldřich, dva poslední ještě nezletilí, přikročili roku 1566 v pondělí den památný ss. Petra a Pavla k dělení o bohaté dědictví; ³⁾ při té příležitosti dostaly se Popovice Václavovi Skuhrovskému ze Skuhrova. Po jeho bezdětné smrti [?] prodali (roku 1574 v pátek po sv. Vítě) nápadníci jeho, Smil a Oldřich bratři Skuhrovští ze Skuhrova, Anna Řičanská a Barbora Leskovcova sestry ze Skuhrova zboží Popovické panu Šebestianovi z Řičan na Přestavcích, jmenovitě: tvrz Popovice a městečko Popovice s podacím kostelním a dvorem poplužním, druhý dvůr v Lažanech, vsi Lhotu kamennou, Věžníčky, Kondratice, Vozlice, Želichov, Veliš a Chlebnice. ⁴⁾ Šebestian z Řičan měl s manželkou Markétou rozenou z Řičan syny: Jana, Petra, Heřmana, Oldřicha a Pavla bratry z Řičan. Nejstarší Jan zdědil Popovice, Petr stal se pánem na Jemništi; Heřman, pán na Jenikově (v Čáslavsku), byl roku 1601 v úterý masopustní od Zdislava Dobřenského z Dobřenic v hádce zabit; Pavel z Řičan získal sousedního statku Postupického.

Jan z Řičan na Popovicích zanechal statek (okolo 1620) synům svým Oldřichovi, Václavovi a Heřmanovi bratřím nedílným z Řičan a na Popovicích, kteří jej roku 1628 Markétě Řičanské rozené Vrchotické z Loutkova a na Slavětíně, manželce Oldřichově, pustili. ⁵⁾ a nechťce tuším k víře katolické přestoupiti, z vlasti se vystěhovali. Markéta Řičanská z Loutkova prodala Popovice již roku

¹⁾ K. Tieftrunka Odpor stavův čes. proti Ferd. I. l. 1547 str. 355.

²⁾ Dsky zemské: kvat. 250. M. 25.

³⁾ Tamže: kvat. 58. J. 4—26.

⁴⁾ Tamže: kvat. 18. G. 12.

⁵⁾ Tamže: kvat. 143. B. 15.

1631 Kristianovi svobodnému pánu z Ilova a na Stříbře, ¹⁾ který měl manželku paní Annu Albertinu rozenou z Fürstenberka na Leštné. Kristian z Ilova byl císařským polním maršálkem a důvěrníkem vévody Friedlandského Albrechta z Waldšteina, s kterýmžto zabít byl v Chebu 25. února 1634; tělo jeho pohřbeno v městě Stříbře v chrámě minoritském; město Stříbro i statek Popovice vzaty jsou ku komoře císařské; Popovice postoupeny cizozemci Františkovi Manebrio z Mantovy, od toho ale prodány rytíři Janovi Vilémovi Gerštorfovi z Gerštorfu a z Malšvic. Týž byl (od 1644) místopisařem, (od 1648) purkrabím hradu Pražského, (od 1633) purkrabím kraje Hradeckého, roku 1663 stal se podkomořím, J. M. Cís. radou a místodržícím v království Českém a zemřel téhož roku. Dcera jeho Anna Marie z Gerštorfu provdaná byla za rytíře Jana Bzenského z Prorubě, a děti její z toho manželství, Václav, Adam Jiří a Jan Vilém bratří Bzenští z Prorubě a Aleua Romlova, rozená z Prorubě, dědili po dědovi Janovi Vilémovi z Gerštorfu statek Popovický. Nápadníci tito prodali roku 1664 zboží Popovické, totiž tvrz Popovice a dvůr, dvůr v Mladovicích, dvůr ve Vozlicích s mlýnem, vsi Mladovice, Kunderatice, Vojslavice, Lhotu Kamennou a Věžníčky Janovi Jiřímu Volbramovi Brandlínskému ze Štěkře. ²⁾ Rytíř Brandlínský držel také Vlksice, zastával veřejné úřady místopisaře a (1675—79) místosudiho v království českém, stal se J. M. Cís. radou, komořím. Jeho syn Jan Rudolf Olbram Brandlínský ze Štěkře uvázal se roku 1679 po smrti otce svého v dědictví otcovské, od něhož 1689 odprodal Vlksice klášteru Strahovskému. Hledě k starožitnosti rodu a k platným a dlouholetým službám otce jeho povýšil jej císař Leopold I. majestátem daným ve Vídni dne 30. března 1699 do stavu panského království českého rodů starožitných. R. 1723 8. října prodal Jan Rudolf svob. pán Volfram Brandlínský statek Popovice rytíři Rudolfovi z Binu k ruce Johanuy z Binu, rozené hraběnky Bredové, manželky jeho ³⁾, a zemřel nedlouho

1) Tamže: kvat. 144. F. 23.

2) Tamže: kvat. 315. E. 30. a kvat. 466. A. 26.

3) Tamže: kvat. 497. K. 22.

na to, jsa poslední potomek starožitného rodu svého. Od Johanny z Binu koupil statek roku 1732 dne 7. února kněz František Matheus Böhm, generál řádu křížovnického s červenou hvězdou jménem svého řádu. ¹⁾ Řád křížovnický držel statek Popovický až do roku 1797, kdež c. k. státním ministrem Jindřichem hrabětem z Rottenhanu koupen a k panství Jemništskému přivtělen byl.

Ve farní osadě Popovické žije 2725 křesťanů, 60 židů a náleží do ní tato místa:

1. **Popovice**, ves, 2 1/2 hod. jihovýchodně od Benešova s 597 křesť. a 34 žid. obyvateli v 70 domech, bývaly druhdy městečko, které během třicetileté války zvláště po bitvě Jankovské (r. 1645) úplně bylo vyhubeno tak že pusté zůstalo; vrchnost použila pozemků i farních dle libosti; ponenáhle, zvláště po zřízení fabriky v Postupicích, opět obyvatelstva přibýlo.

a) Farní chrám sv. Jakuba byl v nynější sprosté a skrovné podobě roku 1761 od velmistra rytířského řádu křížovnického Antonína Suchánka vystaven, jest ale pro zdejší lidnatou osadu velmi nedostatečný. Není v něm žádných památností. V čele kostela stojí nevysoká věž, obsahující dva zvony. Větší byl od známého mistra Bartoloměje z Prahy roku 1513 slit, a nese na sobě známý nápis: En ego campana . . . Na druhém jsem starožitný nápis nepřečetl.

b) Fara bývala při zdejším chrámu již před rokem 1350; od 1420 do 1624 spravovali osadu faráři akatoličtí, od té doby do roku 1784 zůstala osada osiřelá byvši obsluhována faráři Postupickými. Roku 1784 byl opět vlastní duchovní ustanoven, a ten roku 1855 farářem jmenován.

c) Škola o dvou třídách s 369 žáky z vesnic přífařených, pak z Bedřichovic a Čestína.

d) Starožitná tvrz Popovická stojí západně od kostela při mlýnském rybníku, jehož voda, jak viděti, jindy příkopy vytápěla, jimiž tvrz vůkol byla

¹⁾ Tamže: kvat. 507. D. 23.

obklíčena. Přes příkop vedl zdvihací most do tvrze, po tom ale všechny stopy zmizely, když zevnějšek tvrze v 18. století zmodernisován byl. Stavení skládá se ze tří křídel přiléhajících k sobě tupými úhly, a zadní stranu skrovného dvora uzavírá stará hrubá zeď. Přízemí zachovalo svou původní podobu, obsahuje místnosti veskrz klenuté, okna jsou kamennými žlábký a lištami slušně ozdobenými vykládaná, dveře goticky sklenuté; v podzemí rozprostírají se pod celým stavením prostranné sklepy; v prvním patře bývaly krásné světlé, vysoké panské pokoje, tři z nich jsou nyní pusté, zanedbané, ostatní slouží za obydlí nájemci panského dvora. Z těch zvláště pozornost poutá nárožní pokoj, opatřený starožitnou klenbou; přitom jest stará klenutá komora, obsahující rozličné tajné skrýše ve zdech a klenutích. — Milovník starožitností vidí zde před sebou v původní podobě dosti dobře zachovalou středověkou tvrz čili sídlo vladyk, rytířů a pánů, kteří na ní po více než čtyry sta let vládli, a jejichž jmena pracně ze starých listin sebraná jsme z předu uvedli; neboť zde v místě po nich ani nejmenší památky nezbylo.

c) *Vozlice* neb *Hvozlíce*, $\frac{1}{4}$ hod. jihozápadně od Popovic, nyní pusté místo, druhy zde stávala tvrz a ves.

2. **Mladovice**, ves $\frac{1}{2}$ hod., 196 duší v 25 domech; dvůr poplužní, mlýn a samota Leč.

3. **Kondratice**, víska $\frac{1}{2}$ hod., 46 duší v 5 domech.

4. **Lhota Kamenná**, ves $\frac{1}{2}$ hodiny, 105 duší, 15 domů.

5. **Lhota Pazderna** (Pazděrkova), víska $\frac{1}{2}$ hod., 56 duší, 7 domů.

6. **Miroslav a Chudlaz**, ves $\frac{1}{2}$ hod., 110 duší v 13 domech.

7. **Nová ves**, ves $\frac{3}{4}$ hod., 288 kat., 8 žid. v 38 domech, dvůr poplužní, hospoda a mlýn.

8. **Věžníčky**, ves $\frac{1}{4}$ hod., 153 kat., 8 ž. v 18 domech. Z okresu Votického jsou přiřazeny: Hlívín, část Pičina, Plchov a Vojslavice s 234 obyvateli.

XIV. Bystřice.

Pánové z Dubé a z Leštna založili v druhé polovici XIII. století (asi za panování krále Přemysla Otakara II. od 1258 do 1278) čtvrt hodiny od hradu svého Leštna na potoce Bystré trhovou osadu, nynější městečko Bystřici, a v ní farní chrám sv. Šimona a Judy, čemuž znak rodu toho, vytesaný na kameně, uzavírajícím žebrovou klenbu nad presbyteriem chrámu, dosvědčuje. V listinách se objevuje chrám roku 1350 mezi farními v obvodu dekanátu Benešovského, roku 1384 dal 24 grošů desátku. Řečeným pánům náleželo podací právo při něm, jakž o tom knihy konfirmační svědčí: roku 1396 dne 4. května ku podání a na žádost urozených pánův Ondřeje, Haška, Beneše a Václava bratří z Dubé odjinud z Leštna potvrzen byl k farnímu kostelu do Bystřice, úmrtím Jana uprázdněnému, kněz Jan Protivan, dosavadní správce kaple sv. Mladátek, jinak Betlém zvané v Praze.¹⁾ Titíž bratří a matka jejich Markéta ze Zvířetic, vdova po někdy pánu Benešovi z Dubé odjinud z Leštna učinili roku 1398 v den sv. Vincence odkaz farnímu kostelu v Bystřici, darovavše mu 14 kop úroků k tomu cíli, aby farář živil jednoho kaplana, a v choru řečeného kostela aby ve dne i v noci věčné světlo hořelo z uctivosti před nejsvětější svátostí oltářní, a vykázali tento plat na vsích Semovicích a Radošovicích.²⁾

Krátce na to skončila se doba zbožné štědroty ke kostelům, a husitské rozbroje naplňovaly naši vlast obrazy hrůzy a krutosti, jakáž se s obou stran páchala. I Bystřice byla toho svědkem. Roku 1420 dne 6. července Albrecht, vojvoda Rakouský, táhnoucí s vojskem císaři Sigmundovi Prahu oblehajícímu ku pomoci, dorazil do Bystřice. Jedna tlupa z vojska jeho, která byla z Milčína ke vsi Arnošticům zbočila, jala tam

¹⁾ Lib. Confirm. V. 253. Jan Protivan byl prvním správcem řečené kaple Betlemské.

²⁾ Lib. Erect. V. N. 1.

faráře Václava, který byl pod obojí i s kaplanem, a oba na jednoho koně posadivši tak je jako tvrdošíjně kacíře až k vojvodovi do městečka Bystřice přivedla. Vojvoda nechtěl s nimi ničeho míti, jakožto že pro víru toliko byli nařknuti, a poslal je k biskupovi, který tu při jeho vojsku byl. Biskup žádal, aby se kalicha odřekli a pokání činili hroze jim, že upálení budou. Kněz Václav však odvolává se na svaté písmo, že Kristus sám poslední večeri pod obojí způsobou rozdával, nedal sebou hnouti, i přistoupiv k němu jeden z bojovníků rukou v železné rukavici takový políček na tvář dáti mu neostýchal se, že kněz Václav hned krví z nosu se zalil. A tak celou noc velkou trýzeň snášel. Druhého pak dne, v neděli, vyvedli kněze Václava, jeho kaplana, tři letité sedláky a čtyři chlapce od 7 do 11 let, kteří všickni za přívržence husitské víry byli udáni, před městečko k tamějšímu velikému rybníku, a posadivše je na hranici dříví ještě jednou, aby se své víry odpřísahali, je napomenuli. A když kněz Václav za všechny tomu odpíral, podpálena jest hranice, a on, drže pacholata v klínu svém, se všemi dal se upáliti, sám z nich poslední ducha svého vypustiv. ¹⁾

Sami občané Bystřičtí, když potřeba kázala, chopili se zbraně a počínali si statečně, aby zjednali v zemi mír. Po smrti krále Jiřího roku 1471, totiž an Zdeněk Konopištský ze Šternberka proti straně národní nepřestával usilovati o uvedení uherského krále Matiaše do Čech a strana jeho opět ze svých hradův a posádek obvyklé loupeživé výpady do okolí činiti počala, škody zvlášt z hradu Ostromeče činěné staly se jak Pražanům tak i všemu obyvatelstvu nesnesitelné; pročež uzavřeno na obecném sněmu zemském, aby Ostromeč byl obležen, dobyt a zkažen. Při obléhání hradu vyznamenali se zvláště občané Bystřičtí dobře mířenou střelbou z praků. Za odměnu toho byla Bystřice od Oldřicha z Rožmberka na městys povýšena. Při té příležitosti propůjčen Bystřici následující znak: v poli červeném na zelené půdě vůz s prakem, z něhož vyniká pět po-

¹⁾ Vavřinec z Březové.

mněnek. ¹⁾ Toho věku (od r. 1448) byli pánové ze Šternberka, na hradě Leštně usedlí, vrchností městečka Bystřice i patrony zdejšího chrámu, k němuž kněze kališnické za faráře podávali. Jeden z těch pánů, Oldřich Holický ze Šternberka, navštívil zemi francouzskou, kdež sobě víru kalvínskou oblíbil a k ní přestoupil. Vrátiv se dal vystavěti proti svému hradu Leštenskému modlitebnici, v níž se svými souvěrci kalvínským službám božím přítomen býval. ²⁾

Dorota ze Šternberka, provdaná hraběnka z Fürstenberka, poslední svého rodu paní na Leštně, dočkala se stavovského povstání roku 1618 i jeho smutných následků. Za její vlády opustil roku 1624 následkem mandátu císařského poslední farář kališnický faru i osadu Bystřickou i dosazen na ni farář katolický, jež pod správu dány jsou všechny osady a chrámy rozsáhlého panství Leštenského, řídil osadu Olbramovickou do roku 1672, Okrouhlickou do r. 1704, Ouběnickou do r. 1819; kostely Tožický a Nesvačilský jsou potud filiálkami Bystřického. — Dcera a dědička Doroty, Anna Albertina rozená z Fürstenberka na Leštně, byla provdána za barona Kristiana z Ilova († 1634), po druhé za Jana Pavla z Briamontu, po třetí za Šebestiana z Řičan. Vládl na Leštně během záhubné války třicetileté, v níž celé panství i s Bystřicí nad míru bylo spustlé. Bystřici přepadlo vojsko Švédské den po nešťastné bitvě u Jankova (7. března 1645), vydrancovalo a zapálilo městečko, takže z většího dílu i s kostelem popelem lehlo; lid, jež útekem se ne-

¹⁾ Světozor z roku 1872 str. 299.

²⁾ Městská kniha památní vypravuje o Šternberkovi, že zvláště zanevřel proti všem obrazům a sochám, které za modly považoval, a proto o jejich vyhlazení a zničení se staral. Obrazy dřevěné dal hodit do ohně pod kotel, v němž se pivo vařilo, ale obrazy prý samy z ohně vyskákaly, což se i při druhém opakování stalo; vida to teprv rozzloben zlořečil až hrůza, v tom jeden obraz P. Marie z ohně vyskočil, a tak prudce jej v čelo udeřil, že hned o rozum přišel a do smrti rozumu zbaven zůstal. Ten obraz darován byl císaři Rudolfovi, který jej klášteru sv. Kláry ve Vídni věnoval. (Městská kniha památní.)

zachoval, byl povražděn. ¹⁾ Touto záhubou i jinými sví-
zelemi války třicetileté, jakož i morem roku 1680 zu-
řícím vyhubena lidnatost a zničen blahobyť místa na
dlouhé budoucí časy.

Když roku 1664 panství Leštenské na několik čá-
stí mezi dědice Anny Albertiny bylo rozděleno (jakž
o tom obšírněji pojednáno v následujícím popisu hradu
Leštna), dostal se hrad Leštno, $\frac{2}{5}$ městečka Bystřice
s polovicí práva patronátního a 10 vesnic Petrovi Vi-
lémovi z Řičan, druhá část panství Leštenského, obsa-
hující $\frac{3}{5}$ městečka Bystřice s polovicí práva patronát-
ního a 10 vesnic baronovi Josefovi Priamovi z Rovo-
ratu. Od té doby až do roku 1800 zůstala Bystřice
na dvě části rozdělená a dvěma vrchnostem poddaná;
právo podací provozováno střídavě. Tato druhá polo-
vice dostala se roku 1710 k panství Tloskovskému,
k němuž baron Wimmer roku 1800 i první polovici se
hradem Leštnem přikoupil a ji s jmenovaným pan-
stvím spojil.

Farní osada Bystřická obsahuje: farní chrám
v Bystřici a dva filiální v Nesvačilech a Tožici, vesměs
4211 katolíků, 103 židů v následujících místech:

1. **Bystřice**, městečko nad Bystrou, $1\frac{1}{2}$ hodiny
jižně od Benešova v úrodné pláni při cís. Linecké sil-
nici, jež náměstím běží, má nádraží železnice Fran-
tiško-Josefské a c. k.
poštovní úřad, 1040 ka-
tol., 35 žid. obyvatelů
v 117 domech, kteří
se polním hospodář-
stvím a obyčejnými ře-
mesly živí. Nalezají se:
2 hospody zájízdné, 3 ná-
levny piva, 4 kořalky,
obchodníci: ve smíše-
ném zboží 4, v střiž-
ném zboží 3, v obilí 3;

¹⁾ Městská kniha památní.

pekaři 3, řezníci 5, krupaři 2, 1 bednář, 1 sklenář, 1 kožešník, 2 sedláři, 1 zámečník, 2 kováři, 2 koláři, 5 krejčů, 6 obuvníků, 1 barvíř, 1 provazník, 4 truhláři, 2 tkadlci, 1 mistr tesařský s 12 tovaryši, 8 tovaryšů zednických; 1 lihovar, 1 mlýn, 1 vápenka, 2 cihelny, spolek živnostenský čítající 50 údů, spolek potravní r. 1870 založený, občanská záložna, jeden lékař. Trhy výroční na dobytek a rozličné zboží kramářské: 1. dne 24. února, 2. dne 23. dub., 3. dne 29. srpna, 4. dne 25. října, 5. dne 25. listop., 6. dne 29. prosince.

Památosti:

a) Farní chrám sv. Šimona a Judy na jihovýchodním konci městečka uprostřed hřbitova na povýšeném místě skládá se z lodě a užšího i nižšího presbyteria. Toto zachovalo podnes svou původní gotickou podobu, mohutně vyvinutá žebra sbíhají se ve dvou svornících, na jednom z nich vytesán jest znak pánů z Dubé — odřívous, zakladatelů chrámu i městečka, což proto jest pozoruhodno, že to jediná památka po rodu někdy tak mocném a slavném v celém okolí.¹⁾ Loď kostelní dal však roku 1666 Josef Priam baron z Rovoratu od základu znovu vystavěti, jakž o tom svědčí jeho znak, letopočet i nápis na průčelní zdi i nad obloukem, dělicím presbyterium od lodi. Při severní straně kostela stojí úhledná ač nízká, taškami krytá věž, v ní visí dva větší zvony, z nichž má menší prastarý nečitelný nápis; na větším se ale čte:

„Leta Panie MDLIII slit gest tento zwon ke cti a chwale Panu Bohu, Pannie Maryi y wssy rzissy nebeské a wssj osadie Bystrzicke v miestie Benessowie, Woldrzich Holiczky ze Ssternberka.“ Uprostřed znak, osmihranná hvězda. Jest to dílo mistra Matěje Špice, zvonáře toho času v Benešově usedlého.

b) Fara blíže kostela hostila od roku 1424 do 1624 faráře podobojí, brzy potom byl sem katolický duchovní dosazen, jemuž z nedůstatku kněžstva i několik okolních osad pod správu dáno, a sice Olbramovická

¹⁾ Viz vyobrazení znaku na str. 7. Poznamenati dlužno, že to neznamená kníry, nýbrž luk s tětivou a šípem.

(do r. 1672), Okrouhlická (do r. 1704), Ouběnická (do r. 1819). Kostely Nesvačilský a Tožický jsou potud jeho filiálkami. Matriky počínají rokem 1688. Správu duchovní vedou farář s kaplanem.

c) Škola na náměstí při silnici, roku 1844 nově důkladně vystavená, o třech třídách s 486 školáky.

d) Obecní zastupitelstvo skládá se z 1 purkmistra, 3 radních a 8 výborů. Při obci se chová památní kniha, sepsaná Martinem Ješitou, kmetem nyní již 90 let starým, který tím zvláštní lásku k svému rodišti a jeho dějinám projevil a po sobě potomstvu stálou památku zůstavil.

Hrad Leštno

vypíná se čtvrt hodiny severovýchodně od Bystřice a náleží k nejstarším a historicky nejpamátnějším hradům v zemi. Kdyby se Hájkovým smyšlenkám víra dáti mohla, věděli bychom ovšem jména zakladatelův, jakož i dobu založení hradu Leštna zevrubně. Domnělý tento vševěd vypovídá o tom svým způsobem následovně:

„Leta 772 byli mezi Čechy dva muži bratří vlastní velmi silní, i také zrostu nad jiné vysokého, synové muže jednoho bohatého, jenž slul Rozmyslav ze vsi Ládvé, jméno jednomu Miloslav a druhému Koten, ti předstoupivše před kníže Nezamysla žádali od něho, aby jim dal povolení v té zemi k straně polední, aby sobě mohli někde místa vyplaniti a tu se usaditi. Kníže, jako pán milostivý, rád to učinil; postoupil jim země co by se jim líbilo, neustanoviv ani mezí ani hranic. Tu oni nemeškajíce málo něco dělníkův otci svému zůstavivše se vši čeledí odešli do krajině polední, dobytek velký i malý s sebou ženouce, přibráli se dne druhého do jednoho údolí, tu odpočívali, a vzavše společnou radu na jednu rovinu oba bratří vešli, a tu hrad dosti vysoký založili, a protože tu mnoho velikého leští bylo, dali jemu jméno *Leštno*. A tu snaživše se velmi v brzkém času mnoho lesův vykopali a ohněm spálili luky a pole dělajíce; řeku kteráž tudy teče dosti bystra znamenavše *Bystřici* jí jméno dali. Jednoho pak dne oni bratří spolu se sšedše uprostřed toho hradu dlouhou

chvíli o rozdělení rokovali, až na tom zůstali, aby Milošlavovi toho obydlí nechali, a Koten se svou čeledí aby se dále bral a místa příhodnějšího sobě k stavění hradu pohledal.“¹⁾

Dle zpráv historicky odůvodněných byli nejstarší známí držitelé, a jak se podobá, i zakladatelé hradu Leštna, pánové z Benešova a z Dubé erbu Odřivous, kteří blíže hradu i osadu trhovou, nynější městečko Bystřici a v ní farní chrám založili. Z rodu toho seděl již roku 1284 Ondřej v Kavčíchory na hradě dávno zašlém zvaném Kavčihora, stávavším někdy na Leštensku, jmenovaný v listině 24. máje téhož roku 1284. Ondřej z Dubé seděním na Dubé, od roku 1343 do 1361 nejvyšší sudí v království českém, zanechal statky synům Ondřejovi, Vaňkovi a Benešovi, kteří se již 4. srpna 1361 spolu s matkou vdovou Alžbětou jako podací pánové kostela Okrouhlického připomínají.²⁾

Rečení bratří rozdělili se krátce na to o otcovskou zůstalost tím způsobem, že obdržel Ondřej hrad Zlenici, Vaněk hrad Dubou a Beneš hrad Leštno s příslušnými vesnicemi. Beneš z Dubé a z Leštna seděl na hradě Leštně po třicet let, zemřel okolo roku 1391 zůstaviv vdovu Markétu ze Zvířetic a syny Ondřeje, Haška, Beneše a Václava bratry z Dubé odjinud z Leštna, kteří zpočátku dědictví své v nedílu drželi. Později usadil se Ondřej na Peclinově, Beneš na hradě Kozlém, Václav zůstal na Leštně.

Václav z Dubé na Leštně dosáhl věhlasu v dějinách českých; již roku 1413 bojoval ve vojště krále Sigmunda proti Benatčanům; roku 1414 obdržel spolu s Janem z Chlumu od králů Václava a Sigmunda nařízení, aby Jana Husa k sněmu do Kostnice provodili a o bezpečnost jeho osoby jak na cestě tak i ve sboru samém se starali. Dne 11. října nastoupili cestu, na kteréž ovšem v každém místě neobyčejnou zvědavost

1) Hájkova Kronika česká list XXVIII. Co Palacký (Dějiny nár. čes. I. 1. str. 318) k roku 1056 o věznění manželky Vratislavovy na hradě Leštně píše, náleží k hradu Lštění na str. 78 popsanému.

2) Lib. Confirm. I. 162.

u lidu zbuzovali. Z města Normberka jel náš Václav z Leštna za králem Sigmundem na Rýn pro slíbený průvodný list, jež 5. listopadu do Kostnice přinesl. Když uvězněn byl Hus, podal se svými krajany (13. května 1415) žádost, aby byl propuštěn; ano přišel posledně (den před jeho upálením d. 5. července) k rozkazu královi sám s přítelem svým Janem z Chlumu k Husovi, žádaje se slzavýma očima, aby nedaje se lichým studem zdržeti od kroku spasitelného, své bludy odvolal. ¹⁾ Vrátiv se téhož roku do Čech nepřipojil se k hnutí husitskému, nýbrž zůstav horlivým katolíkem byl roku 1419 na čas spoluvladařem země české; co velitel vojenský oblehal Žižku v Plzni a donutil ho k odtažení (20. března 1420), na to vtrhl do hradu Pražského od Pražanů obleženého (7. května) a odešel pak do Kutné Hory ke králi; 19. května poražen od Žižky u Poříčí na Sázavě, byl purkrabím hradu Pražského, pak (1420 až 1421) podkomořím; radil vždy králi Sigmundovi, aby s Čechy milostivě a mírně smluviti se hleděl; roku 1423 stál v čele jednoty pánův a měst moravských, ještě roku 1424 nalezal se u radě krále Sigmunda v Budíně, a zemřel v cizině roku nepovědomého.

Hradu jeho Leštna oblehli a dobývali bratří Táborští v listopadu roku 1420 za vůdcovství Mikuláše z Husi; avšak uzavřevše příměří do jistého času s posádkou v Leštně, k Řičanům se obrátivše tamější hrad obehnali. Leštno dostalo se krátce na to způsobem nepovědomým v držení rytíře Jana Sádla ze Šmilkova od jinud z Kostelce, který byl roku 1443 hradu svého Kostelce nad Sázavou Kunešovi Rozkošovi z Dubé postoupil. Roku 1448 vešel v držení hradu Leštna pán *Petr Holický ze Sternberka*, a rodu jeho náležel na to hrad po půldruhého století.

¹⁾ Jan Hus píše o něm v listu českému lidu z vězení zasláném mezi jiným: . . . „a zvláště pan Jan z Chlumu a pan Václav z Dubé, těm věrte, což budou praviti, neb jsou byli v sboru, když jsem já odpovídal, po několik dní; oniž vědí, kteří Čechové a kterak mnohé a nehodné věci jsou na mě vedli, kterak vešken sbor proti mně křičel, a kterak jsem já odpovídal, což jsou na mně žádali . . .“ (Výbor z liter. čes. II. st. 226.)

Petr Holický ze Šternberka seděním na Leštně, syn slavného Alše Holického ze Šternberka, na Českém Šternberku, týž jenž r. 1448 dne 23. května kardinálovi Janovi z Karvajal původní list kompaktát, od něho z Prahy odnešený, odejmul, účastnil se i jiných výprav vojenských, byv ještě r. 1451 na sněmě Benešovském, zemřel rok před otcem 1454, zplodiv s manželkou Annou ze Seinsheim-Schwarzenberku jediného syna Petra, ještě nezletilého, dědice Leštna a po dědovi i Českého Šternberka.

Poručníkem jeho byl Zdeněk Konopištský ze Šternberka. Když byl tento proti králi Jiřímu z příčin odjinud známých povstal, Jiří sebrav vojsko oblehl a dobyl hradův jeho, mezi těmi i obou hradů mladého Petra Holického Šternberku a Leštna. Král Jiří daroval dobytý hrad Leštno roku 1467 svému synovi Hynkovi knížeti Minsterberskému.

Petr Holický ze Šternberka, ztrativ statky své v Čechách a utrpěv mnoho protiventství v občanských válkách na to povstalých, zdržoval se na Moravě v klášteře Třebíčském, kdežto pojal za manželku (1476) Kateřinu, zůstalou dceru po Janovi z Rožmberka. Téhož roku 1476 po smrti již krále Jiřího Petr Holický pomocí svých přátel zbrojnou rukou hradu Leštna se zmocnil. ¹⁾

¹⁾ Na to sobě kníže Hynek Minsterberský v listu k panu Jindřichovi z Hradce, největšímu to příteli a příznivci Petra Holického, takto stěžuje: „Urozenému p. Jindřichovi z Hradce, příteli mému zvláště milému. — Urozený pane, příteli můj zvláště milý! Napřed všeho dobrého, což sobě sám vinšovati můžeš, věrně bych rád přál. A věděti dávám, že p. Petr Holický Leštno osadil jest bez mého všeho vědomí, a mám za to, že jest věděl, že já největší díl toho zboží v držení jsem. I zavázal jest slibem richtáře mého z Bystřice, a mám za to, poněvač ten všetečný počátek na člověka mého učiněn jest, že mi se dále v lidí uvazovati chtíti bude. Ale já uffám v Boha, že s boží pomocí té jeho svévůle brániti budu, pokudž má možnost stačiti může, ač každý znáti musí, že mi toho líto jest. Můj milý pane Hradecký a můj zvláště příteli milý, vím, žes na pana Petra laskav, ale také tu víru mám, že mně nic zlého nepřeješ, a věřím, že to proti Tobě nebude, že se jeho svévůle bezděčně brániti musím, poněvač lidé držení mého od něho v pokoji býti nemohou. Nikdy bych se byl do něho takového pychu nenadál bezpotřebného, po jeho

Neví se sice, jakých kroků kníže Hynek učinil k získání hradu Leštna, tolik ale jest jisté, že již po třech letech (1479) ukončila se válka mezi králi Vladislavem a Matiašem Uherským, a narovnání učiněno bylo mezi stranami, při čemž vyjednáno i to, aby panství a všeliké zboží, Šternberkům i jiným pánům odejmuté, těmto vráceno bylo; následkem toho také pan Petr Holický ze Šternberka své panství a hrady Leštno a Český Šternberk zpět obdržel.

Petr věnoval se s úspěchem vedení věcí zemských; od krále Vladislava II. jmenován jest nejprvé se Zdeňkem ze Šternberka a na Zbiroze a s Albrechtem Rendlem z Oušavy k sepsání nového zřízení zemského; roku 1507 stal se nejvyšším sudím a 1512 nejvyšším komořím v království českém, zemřel 4. června 1514 na zámku Leštně a byl v Třeboni pochován, jakož i zůstala po něm vdova Kateřina rozená z Rožmberka († 1521). Jan Holický ze Šternberka na Leštně a Českém Šternberce, syn a dědic předešlého, hejtman kraje Kouřimského, vystavěl roku 1536 hrad Leštno v té podobě, v jaké se na to po mnohé věky stkvěl, i ještě nyní, ač již sešlý, se představuje a jest nejstarší držitel panství Lešenského, jenž se v zemských deskách jeví. Po shoření desk starých dal totiž roku 1542 v obnovené desky zemské vložití veškeré dědictví své: „Leštno zámek dvůr poplužný a ves tudyž s pivovarem a dvory kmetčími s platem, Bezejovice, Petrovice a Jezviny dvory poplužné, Bystřice městečko, Mlejny, Nesvačily vesnice celé, v Zahořanech, ve Lhotě, v Bezejovicích, Radikovicích, Semovicích co tu má, Tomice ves, Jinošice, Vrbětín, Nové dvory, Jiřín, Leštěnc, Lhotu Mokrou, Okrouhlice, Struhařov, Pozov, Novou ves, Miroslav, Vokov vesnice celé, v Bohušicích, v Dlouhých Polích, v Dobříškově, v Babčicích, v Podhoří, v Podhájí, v Chudlazu co tu má, Kavčáhoru, Kajšovku vesnice pusté, Opřetice tvrz pustou se dvorem poplužním,

pěkných postavách, kteréž jest ke mně mival, a málo před tím viděl jest mne v Praze, věda, že já těch lidí v držení jsem, zmínky se mnou neučinil. Tak se mnou kratochvíli má, jak se mu líbí.

Hynek kníže Münsterberské.

* (Beckovského Poselkyně starých příběhů českých.)

Kršov ves též pustou — dále Šternberk zámek se vším příslušenstvím atd.“¹⁾ Jan Holický zemřel roku 1551 maje 74 let věku svého, zůstaviv syny Oldřicha a Václava i Otakara poslední dva nezletilé.

Oldřich Holický ze Šternberka na Leštně a Českém Šternberce, jehož památku hlásá podnes darovaný kostelu Bystřickému zvon, požíval takové vážnosti v zemi, že jej sám mocný pán Petr z Rožmberka v závěti své od r. 1545 poručníkem domu Rožmberského a opatrovníkem sirotků ustanovil, kterouž správu vedl až do roku 1551. Oldřich zůstal po celý čas života ve zvláštní přízni u pánů z Rožmberka, býval od nich v záležitostech důležitých vždy o radu tázán, jakož i ke všem rodinným slavnostem na slavný hrad Krumlovský zván. Vilém z Rožmberka, vladař domu Rožmberského, na svých častých cestách z Krumlova do Prahy ke dvoru královskému, k sněmům i jiným záležitostem neopomíjel zavítati k příteli svému na hrad Lešenský, a svým valným nádherným komonstvem naplňoval skvostné komnaty jeho.²⁾ Po bezdětné smrti Oldřichově podělili se roku 1566 bratři Václav a Otakar Holičtí ze Šternberka o zůstalost otcovu i bratrovu tím způsobem, že hrad Šternberk s příslušenstvím připadl Václavovi, Lešno ale Otakarovi,³⁾ od té doby zůstala oboje panství od sebe oddělená. — Otakar Holický ze Šternberka na Leštně zemřel r. 1589 odkávav hrad s příslušenstvím jediné zůstalé dceři Dorotě ze Šternberka,⁴⁾ provdané (od 1587) za Václava Smiřického ze Smiřic na Náchodě a Škvorci († 1593), po druhé (r. 1601) za Křištofa hraběte z Fürstenberka, který roku 1614 zemřel.

Dorota hraběnka z Fürstenberka, rozená Holická ze Šternberka, přikoupila k svému panství Lešenskému sousední statky Olbramovice, Drachkov, Tvořešovice, Hůrku a Pecinov, vše to odkázala roku 1633 závětí synům Vratislavovi a Fridrichovi Rudolfovi hrabatům z Fürstenberka a dceři Anně Albertině, kteří drževše dědictví

1) Dsky zemské: kvat. 150. F. 13.

2) V. Břežana Život Viléma z Rožmberka.

3) Dsky zemské: kvat. 57. E. 9.

4) Tamže: kvat. 166. M. 14.

nejprvé v nedělu oddělili se konečně o otcovskou i materskou pozůstalost tím způsobem, že vzali synové otcovské statky v říši, dcera panství Leštenské po matce. Anna Albertina rozená z Fürstenberka na Leštně podala ruku roku 1627 svobodnému pánu z Ilova na Stříbře.

Pánem z Ilova přibyla hradu Leštenskému nová historicky památná osobnost. Kristian z Ilova (prvotně snad z Jílova) pocházel ze starožitné a vzácné rodiny rytířské v Braniborsku usedlé, oddal se záhy řemeslu válečnému a spojenému s ním toho času dobrodružnému životu žoldnéřskému; v bouřích stavovských, jež roku 1618 v zemích českých, rakouských a uherských vzešly, najal na svou ruku houf rejtharů a vstoupil s nimi do služby císaře Matiaše a jeho nástupce Ferdinanda II. a bojoval v řadách vojsk císařských společně s hrabětem Tillym a jinými vojevůdci proti falckraběti Fridrichovi a jiným nepřátelům císařským vynikaje neobyčejnou srdnatostí a udatností. Za takové služby platné poctil jej císař Ferdinand II. rozličnými milostmi, jmenoval jej svým komořím, a dal mu (roku 1623) na srážku útrat válečných, které sobě na 50.000 zl. za komorou císařskou pokládal, město Stříbro s příslušenstvím do zástavy, a povýšil jej také majestátem v Praze, 3. listopadu 1627 daným, do stavu panského sv. Římské říše; téhož roku přijat byl také za obyvatele země české, a oženil se, jak spředu řečeno, s Annou Albertinou rozenou z Fürstenberka, při níž na hradu Leštenském bydlel koupiv pro sebe v sousedství statek Popovice od Magdaleny Řičanské z Loutkova, a roku 1633 povýšen na hodnost podmaršálka polního. Ve své službě válečné seznámil se z Ilova záhy s Albrechtem Valdšteinem, pozdějším knížetem Fridlandským a požíval potom neobmezené jeho důvěry a přízně, pročež stál také povždy pevně a věrně k jeho straně, zvláště ale od té doby, když Fridlandský roku 1631 znovu v nejvyšší velitelství válečné se uvázal. Když tento na začátku roku 1634, žeby úřadu toho vzdáti se chtěl, předstíral, byl Kristian z Ilova v čele důstojníků vyšších, kteří Fridlandského, aby toho nečinil, důtklivě žádali, a jemu v pověstné listině, v Plzni dne ~~14~~ února 1634 zdělané, ctí, věrou a životem svým se zavázali. Když pak kníže Fridlandské, vyrozuměv, že tajné úmysly

12. kv.

a záměry jeho jsou prozrazeny, z Plzně do Chebu se odebral, následoval ho z Ilova s jinými jemu věrnými služebníky tamtéž, zde pak při večeři na hradě Chebském, ku kteréž byl jej tamní velitel hrabě Gordon s ostatními důvěrníky Valdšteinovými (s hrabaty Trčkou a Vchynským a setníkem Neumannem) pozval, od kyryníků Butlerových zákeřnicky přepaden a po zoufalém odporu i se společníky jmenovanými násilně zavražděn jest, (25. února 1634).. Mrtvé tělo jeho i ostatních tehda zavražděných osob do města Stříbra jest přivezeno a v chrámě minoritském tamtéž pochováno. Město Stříbro a statek Popovický vzaty jsou ku komoře císařské; tento postoupen jest cizozemci Františkovi Manebrio z Mantovy. Kristian z Ilova zanechal jedinou dceru *Dorotu Viktorii z Ilova*. Zůstala po něm vdova Anna Albertina rozená z Fürstenberka, paní na Leštně, vstoupila ještě toho roku (1634 dne 27. září) v druhý sňatek s Janem Pavlem z Briamonta, ~~čl.~~ plukovníkem, který dne 24. září roku 1646 svobodným pánem byv jmenován, brzy na to zemřel. Třetí sňatek uzavřela Anna Albertina s panem Šebestianem Janem z Řičan. Z prvního manželstva zůstala již jmenovaná dcera Dorota Viktoria rozená z Ilova, provdaná (od roku 1652) za Josefa Priama svobodného pána z Rovoratu; z druhého pošly dvě dcery: Albertina Eusebia, rozená baronka z Briamonta, od roku 1661 manželka rytíře Jiřího Radeckého z Radče na Uhřicích, a Johanna Ludmila, provdaná za rytíře Václava Vrochyně z Reptův; z manželství třetího zplozen jest syn Petr Vilém z Řičan.

Roku 1664 bylo panství Leštenské, které obsahovalo 1 městečko a 35 vesnic, však nad míru spustošených a lidu prázdných, na tři díly rozvrženo a mezi děti paní Anny Albertiny a jich dědice rozděleno; při té příležitosti obdrželi:

Pan Petr Vilém z Řičan hrad Leštno se dvorem i vsí, $\frac{2}{5}$ městečka Bystřice s polovicí práva patronátního, vesnice Jinošice, Vrbětín, Nové dvory, Leštětec, Lhotu mokrou se dvorem Vokovem, Opřetice, Podhájí, Chudlaz, Miroslav a Okrouhlice. Baron Josef Priam z Rovoratu, manžel Doroty Viktorie rozené z Ilova, obdržel druhou část panství Leštenského, obsahující $\frac{3}{5}$ městečka Bystřice

s polovicí práva patronátního, vsi Radošovice, Babčice, Jezviny, Pozov, Novou ves, Budkov, dvůr Pecinov, Jirovice, Bohušice a Dlouhé pole. Třetí část obsahovala panství Olbramovické s dědinami: Olbramovice, Městečko, Velký i Malý Semtín, Božkovice, Drachkov, Lhota, Zahořany, Tožice, Hůrka, Zahradnice a Rudoltice, v nichž se nalezalo ale 103 gruntů pustých.

Od tohoto panství Olbramovického odděleno bylo (r. 1664) na žádost Jana Václava Novohradského z Kolovrat tvrz Drachkov a ves Nesvačily; na žádost Viléma Alberta Krakovského z Kolovrat vsi Drachkov, Zahořany a Dlouhá Lhota; na žádost hraběte Parise Karla z Lodronu a manželky Polixeny rozené z Valdšteina Radošovice, Mlýny, Tožice, Krsov, Jiřín a Zahradnice s dílem podacího v Ouběnicích. Ostatek se dostal dcerám z druhého manželstva paní Anny Albertiny s baronem z Briamontu, totiž Albertině, provdané za Jiřího Radeckého z Radče na Uhřicích — Tomice, Tvořešovice, Ouběnice, Jiřín a Mlejny; zůstalým dcerám po paní Johanně Ludmile Vrochyňové, rozené z Briamontu, dostaly se Olbramovice, Městečko a Velký Semtín.¹⁾

Baron Josef Priam z Rovoratu, plukovník a komandující v Prešpurku, zůstavil po sobě památku tu, že dal farní kostel Bystrický, od vojska Švédského spustošený roku 1666 obnoviti, vystavěv ze základu nynější loď. Po jeho smrti dostala se tato část panství Leštenského s dílem Bystrice a polovicí patronátního práva tudíž s jmenovanými shora vesnicemi k panství Konopištskému; byla však roku 1710 od hraběte Přebořovského s Kvasejovic hraběti Jeronymovi Colloredovi z Wallsee k panství Tloskovskému prodána, až na tři vesnice (Jirovice, Bohušice a Dlouhé pole), které při Konopišti zůstaly.

Petr Vilém z Řičan, pán druhé půle panství Leštenského, zemřel r. 1699 bez pořízení dědičného a zůstalost po něm připadla na dva syny Karla Šebestiana a Ferdinanda Františka, bratry z Řičan, kteří ještě toho roku dne 12. května mezi sebou takové porovnání učinili,

¹⁾ Dsky zemské kvat. 314. M. 21 a násled.

že starší se ujal statku Leštna, mladší obdržel statek Struhařov s přídavkem vsi Okrouhlice řečené.¹⁾

Karel Šebestian z Řičan, který měl za manželku Marii rozenou hraběnku z Götzu, prodal Leštno roku 1713 své švegruši Marii Renatě ovdovělé z Satzenhoffen, rozené hraběnce z Götzu,²⁾ a ta postoupila roku 1741 Lucii hraběnce z Kokořova, rozené z Trautmannsdorfu, „hrad Leštno a půl Bystřice s vesnicemi.“³⁾ Pod její vládou upadl statek pro dluhy v krydu, i byl roku 1781 ve veřejné dražbě klášteru Servitův u svatého Michala v Praze puštěn.⁴⁾ Již však roku 1785 zrušen byl jmenovaný klášter, a statky jeho Leštno i Skalsko v Boleslavsku spadly na náboženský fond, a tedy pod administrací státních statkův, od níž je konečně roku 1800 Jakub svobodný pán Wimmer koupil a k panství svému Tloskovskému připojil.

Koupeno bylo: Sešlý hrad Leštno se dvorem poplužným, pivovarem a vsí, $\frac{2}{5}$ městečka Bystřice s polovicí patronátního práva, ves Lhota mokrá se dvorem Vokovem, vesnice Podhájí, Leštětec, Miroslav, Chudlaz, Vrbětín, Jinošice, Opřetice a Nové dvory. Roku 1805 přešel Tloskov s Leštnem na hrabata z Pourtalées, konečně v květnu roku 1872 na pana Čeňka Daňka, nynějšího držitele.

2. **Leštno**, Lešna, ves $\frac{1}{4}$ hod. východně od Bystřice, od níž vede k němu úpravna cesta, spojující Lineckou silnicí s Pelhřimovskou, 187 kat., 11 židů v 30 domech, má zámek, pivovar, lihovar, dvůr poplužný, lesní úřad s obydlím nadlesního, zájízdnou hospodu. Krajina okolo Leštna nestaví sice zvláštní krásy přírodní na odiv, vnady takové však nahradí praktický užitek, vyplývající z rozsáhlých, vzorně pěstovaných lesů, které jako za starodávna tak podnes hrad Leštno obklopují, a od nichž i původně název obdržel. Leštno náleží v řadu oněch starých hradů, ježto nejsouce více sídlem panským

1) Dsky zemské kvat. 406. K. 22.

2) Tamže kvat. památ. stříbrný IV. A. 11, G. 5.

3) Tamže kvat. 584. E. 21.

4) Tamže kvat. 604. G. 17.

a sloužice toliko k potřebám vedlejším aspoň z části ještě se udržují a před úplnou záhubou chrání.

Zanedbávání hradu počíná hned z dob třicetileté války, kdežto současně s panstvím také hrad znenáhla klesal, a již za časů Balbinových stál prý téměř opuštěn. Hrad stojí v rovině obklopen v pravidelném čtverhranu náspy a hlubokými příkopy, které jsou po straně jižní s obou stran vyzděné; zdvihací mosty při nich dávno zmizely, a do hradu se vchází po nasypných hrázech. Hlavní průčelí, které vysokými štíty ozdobeno bývalo, hledí k severu, a vystavěno jest ve známém renaissančním slohu šestnáctého století. Po straně polední stojí pivovar, jehož výrobky se v prostranných, hlubokých sklepích pod hradem skládají. S této strany vedou hlavní vrata do dvora hradního a nad těmi spatřuje se v kamenném futře vytesaný znak Šternberský, osmihránná hvězda, a letopočet 1536, rok to znova vystavění hradu v nynější podobě. Ve dvoře nalezají se tři kamenné koule, každá vážící asi 3 centy, které byly při obležení (buď r. 1420 neb 1467) z praku do hradu hozeny. Uvnitř dvora býval na průčelí severní zdi (ještě roku 1788) na obmítce vymalován slavnější erb Šternberský,¹⁾ a pod ním nápis: „Joannes de Stellis Dux et Dominus in Lissno;“ t. j. Jan ze Šternberka vůdce a pán na Leštně — jméno to obnovitele hradu.

Dvůr obstupují hradní budovy. Po levé straně vkročíme po několika stupních do bývalé hradní kaple, prostranné, klenbami opatřené, byvší Všem Svatým zasvěcené, v níž se ještě za časů klášterníků (1784) mše sloužily; nyní poskytuje pouze holé zdi na odív. Po pravé straně stojí proti kapli hlavní trojpatrové sta-

¹⁾ Šternberkové mají, jak povědomo, v obyčejném znaku zlatou hvězdu v modrém poli, a druhou nad korunovanou přilbicí, která mezi dvěma modrými křídlyma orlíma na se položenými do půli se skrývá. Na listech ale větší důležitosti užívali, zvláště Holičtí, znaku slavnějšího: patero zlatých hvězd v poli modrém, a nad tím tři korunované přilbice, z kterých tři muži v asiatském či tatarském kroji až po pás vystupují; nad každým z těch viděti jest zlatou hvězdu, a modrobarevné křídlo orlí kryje každého postranního muže, prostředního ale dvě taková křídla objímají.

vení, čili palác, roku 1855 novou šindelovou střechou krytý, nejzachovalejší část hradu. V prvním i druhém patru nalezá se mnoho ještě obydlených klenutých síní a pokojů; stěny bývaly původně malbou ozdobeny, a na klenbách nalezáli se znakové šlechtických rodů z příbuzenstva pánů Šternberkův. Největší část třetího poschodí zaujímá prostranná 10° dlouhá, 6° široká hradní síň — pustá a prázdná. Umlkl veselý hovor, rozléhající se druhy v prostore její, zmizely statné podoby bohatýrů, jakož i milostné tváře paní i slečen, v prach a popel obrátily se dávno i kosti jejich v podzemních kryptách kostelních, sotva že polosesuté, setřelé náhrobky ukazují místa jejich odpočinutí; toliko skutky zapsal dějepis nezrušitelným písmem v desky své. Nyní burácí vichřice nezaopatřenými okny síně. Z oken těch otvírá se prostrannější vyhlídka k straně severozápadní. Tam patří Leštno k svému sousedu, asi hodinu odtud vzdálenému hradu Konopišti, s kterýmž často stejné osudy věrně sdělivalo, a v časech příznivých s ním jako o závod nádherou se skvělo; nyní k němu hledí okem lítostivým, jako na přítele šťastnějšího, dotud obnovenou slávou se skvějícího, ano samo již dávno opuštěno, všech okras zbaveno smutně nejistého dalšího osudu očekává.

Toť jsou veškeré pamětnosti druhy tak slavného a historicky proslulého sídla panského, potud i ve své opuštěnosti zajisté pro každého vzdělance velmi zajímavého, který prohledav je konečně zvolá: Tak pomíjí sláva světská!

Ve stavu právě popsáném nalezá se hrad Leštno až do roku 1872, dotud nenadál se nikdo, jak v krátkém čase pro něho šťastnější budoucnost nastane; ale v květnu roku právě jmenovaného přešlo panství Tloskovské s Leštnem v držení pana Čeňka Daňka, a ten první svůj zřetel k historicky památnému hradu obrátil, jež obnoviti a zvelebiti sobě předsevzal. Již v červenci t. r. přikročeno jest k dílu. Zatím upraveno šest prostranných komnat v části východní a opatřeno vkusným nábytkem veskrz slohu starožitného k obydlí panstva. Na to započata stavba západního křídla, která během r. 1873 zevnitř již dokončena. Také východní křídlo bude opraveno, věž zvýšena, sedlovou střechou kryta, okolo na rozích čtyřmi

vízkami ozdobena, bicími hodinami opatřena. Obě křídla slučovati bude nová budova. Vše to má býti zřízeno v přiměřeném středověkém slohu dle návrhu samého pána Čeňka Daňka, který nešetře nákladu postaví si tím pomník trvalý, důstojný, o čemž jsme se zde pouze krátce zmíniti mohli. A tak jest naděje, že starožitný hrad Leštno bohdá v krátkém čase se skvíti bude nádherou sotva kdy před tím bývalou, a že sloužiti bude netoliko za okrasu v okolí, ale i za chloubu celé vlasti české. Zevrubný popis obnoveného hradu podati možná až po dokončení stavby.

3. **Lištěnec**, víska $\frac{1}{2}$ hod., 3 domy, 14 duší.

4. **Mokrá Lhota**, ves $\frac{3}{4}$ hod., 333 kat., 7 židů v 38 domech; opodál *Vokov*, někdy ves, nyní dvůr poplužní, a *Splavský mlýn* pod soujmenným rybníkem 44 □ jiter rozsáhlosti, po jehož hrázi Linecká silnice vede.

5. **Opřetice**, Lopřetice, ves $\frac{1}{2}$ hod., 120 duší, 15 čísel, mlýn. Stávala zde tvrz, která roku 1542 s dvorem poplužním k hradu Leštnu náležela a ten čas již pustou se jmenuje. Tvrz sloužila před tím za sídlo rodu vladyk Opřetických (Vopřetických) z Opřetic, z něhož nejstarší známý úd Dobeš z Lopřetic se v listině z roku 1318 připomíná.¹⁾ Potomkové jeho žili aspoň ještě počátkem XVII. století. — Stranou Nový dvůr.

6. **Petrovice**, víska $\frac{3}{4}$ hod., 50 kat., 7 židů v 3 domech, dvůr poplužní.

7. **Vrbětín** či **Hutě**, uvádí se pod prvním jménem r. 1542 co ves k hradu Leštnu příslušná, později spustla, zřízeny jsou zde skelné hutě, taktéž zašlé, od nichž druhý název pochází; 24 duší v 7 domech.

8. **Jinošice**, (obě místa náleží do fary Ouběnické).²⁾

9. **Semovice**, ves $\frac{3}{4}$ hod., 116 duší v 10 domech; mlýn pod rybníkem Semovickým, který má 53 □ jiter rozlohy. Ves Semovice postoupil Tobiáš z Benešova roku 1311 s hradem Konopištěm svému příbuznému Zdislavovi ze Šternberka.

¹⁾ Pozůstatky desk I. 17.

²⁾ Viz okres Votický, 103.

10. **Tvořešovice**, Tvoršovice, velkostatek a ves 1 hodinu severozápadně od Bystřice, 1 $\frac{1}{4}$ hod. jihozápadně od Benešova, 255 kat., 4 židé v 33 domech, zámek s kaplí, pivovar, dvůr poplužní, v jehož obvodu někdejší tvrz stála. Na té seděli původně málo známý rod vladyk „z Tvořešovic;“ připomíná se z něho k roku 1380 Ješek, k roku 1411 Jan, k r. 1412 Kuneš z Tvořešovic. ¹⁾ Začátkem XVI. století seděl rytíř Sigmund Chmelický ze Chmelic na Tvořešovicích. Anna z Kopidlna odkázala statek Tvořešovice Mikuláši Střelovi z Rokyc, který jej roku 1540 Janovi Věžníkovi z Věžník prodal. Roku 1546 Markvart z Věžník prodal zboží Tvořešovické Václavu Nasalovskému z Přivor. Roku 1578 vládl rytíř Jeronym Čejka z Olbramovic na Tvořešovicích, od něhož roku 1590 na Václava Rychnovského z Rychnova přešlo, který statek závětí od roku 1595 ve středu po seslání Ducha sv. do desk složenou Jiřímí Kapounovi ze Svojkova odkázal. ²⁾ Průběhem třicetileté války byly Tvořešovice s panstvím Leštenským spojeny. ³⁾

Když se roku 1664 po smrti hraběnky Albertiny rozené z Fürstenberka, paní na Leštně, dědicové o panství Leštenské dělili, dostalo se její dceři z druhého manželstva, Albertině Eusebii rozené z Briamontu, (od 1661) manželce rytíře Jana Jiřího Radeckého z Radče a na Uhřicích, dědiny toho času spustošené, Tvořešovice, Ouběnice, Mlejny, Jiřín a Tomice, ⁴⁾ která k tomu ještě roku 1670 pusté grunty v Radošovicích, Tožicích, Krsově a Zahradnicích s dílem podacího práva kostela Ouběnického od Karla Parise hraběte z Lodronu na Košeticích, jako kuratora po smrti manželky Polixeny rozené z Waldšteina zůstalých dětech koupila ⁵⁾, spojíví vše v jeden statek Tvořešovický. Paní Albertina Eusebia Radecká rozená z Briamontu zemřela na zámku Uhřickém 17. února 1678 při porodu syna svého Petra Eusebia, který sotva třináctiletý i otce svého ztratil. Po dosáhlé

¹⁾ Pozůstatky desk zemských: I. 466, II. 85. 95.

²⁾ Dsky zemské: kvat. 27. L. 18 a 19.

³⁾ Srovnej popis řečeného panství.

⁴⁾ Tamže: kvat. 314. M. 21.

⁵⁾ Tamže: kvat. 390. J. 14.

zletilosti nastoupil roku 1698 Petr Euseb svobodný pán Radecký z Radče své nenepatrné dědictví Tvořešovice, Hůrku, Třebnice, Předboř a Strančice a usadil se na Tvořešovicích, kdež byl roku 1701 nový zámek vystavěl.

Za manželku pojal Marii Johannu Polyxenu, dceru Julia Weikharta hraběte z Heussensteinu, po její smrti (pochována v kostele Ouběnickém) podal ruky Veronice, vdově Majerové z Oberschellangu, rozené Globičce z Bučina. U veřejné službě dosáhl hodnosti královského hejtmana kraje Vltavského. Děti Petra Eusebia Radeckého byly: František Josef, narozený v Praze 2. února 1701, umřel v mládí a byl v Ouběnicích pochován. Františka Josefa Ludmila, narozena v Praze 28. února 1702, zasnoubila se dne 11. dubna 1723 v Tvořešovicích s Janem Jiřím Bechyní z Lažan a na Osečanech. Jaroslav umřel co děcko roku 1703 a odpočívá v kostele Ouběnickém. Konečně Václav Leopold Jan Radecký z Radče, děd maršálka Radeckého, narozený v Praze dne 9. září 1704. Co mladík vstoupil již do císařské služby, a sice do pluku Oliviera Vallisa, v kterémž po sedm let sloužil a ve Vlaších bojoval. Vystoupiv ze služby vojenské zasnoubil se dne 27. srpna 1731 v Staré Boleslavi s dvacetiletou slečnou Annou Veronikou, dcerou Františka Mikuláše Bzenského z Prorubě, hejtmana kraje Boleslavského a Anny Marie, rozené Strakové z Neda-bilic. Byl v držení statků Třebnického, Tvořešovického, Strančického a Předbořského a domu Štupartského v Praze; manželce jeho náležely Štětkovice a Záběhllice. Byl muž nábožný a ke kostelům štědrý, a dal roku 1759 kostel Ouběnický obnoviti.

Václav Leopold Radecký z Radče obdržel od císařovny Marie Teresie povýšení do stavu hraběcího majestátem z Vídně 27. dubna 1764; prodal ale rok na to (1765) Tvořešovice Pražskému mlynáři Náhlovskému,¹⁾ který je po pěti letech (1770) paní Marii Františce Ferabesko z Layno trhem postoupil,²⁾ a ta přenechala je tímž způsobem roku 1782 Františku Hennesseevi, doktoru veškerých práv v Praze;³⁾ po němž je dědily

¹⁾ Dsky zemské: kvat. 576. D. 10.

²⁾ Tamže: kvat. 578. D. 27.

³⁾ Tamže: kvat. 605. G. 10.

(roku 1794) dcery Johanna Nepomucena a Marie Anna. Poslední odstoupila později svůj podíl starší sestře Johanně, provdané Riedlové, která je r. 1836 svému synovi Janovi Riedlovi odkázala. Od jeho dědiců koupili statek roku 1868 Jan a Marie Šebkovi manželé.

Nový majitel zvelebil nemalým nákladem v každém ohledu zámek, krajinu i statek Tvořešovický, zřídil důkladné silnice, založil sady, urovnal stráně, vyplnil rokle, vysázel stromovím ovocným i lesním místa příhodná, a přetvořil tím krajinku Tvořešovickou, dosti zasmušilou, v rozkošný anglický park, a zámek v příjemné sídlo venkovské.

Výměra rozlohy velkostatku Tvořešovického:

	Půda plodná:		Půda neplodná:	
	jitra	— □ sáhy	jitra	— □ sáhy
role	428	— 747	rybníky	29 — 759
luka	48	— 1248	bahna	— — 125
zahrady	2	— 1166	potoky	4 — 433
pastviny	67	— 734	cesty, staveniště	18 — 333
lesy	358	— 1555	nepotřebná půda	— — 1045
Úhrn	906	— 653		52 — 1095

Veškerá rozloha: 959 — 148.

Dvory poplužní jsou tři: Tvořešovice, Ouběnice a Hůrka.

11. **Mlýny**, rozptýlená ves s 87 obyv. 12 domech, a třemi mlýny.

XV. Nesvačily.

Od Bystřice vede okresní silnice k západu k městu Neveklovu, odtud dále k Živohošti nad Vltavou, a půl hodiny v tom směru vzdálená prostírá se po obou stranách silnice ves Nesvačily s filiálním chrámem Nalezení sv. kříže. Kostel Nesvačilský býval již roku 1350 farním v dekanatu Štěpanovském, podací náleželo toho věku zde usedlým vladýkám z Nesvačil.

Připomíná se z nich k roku 1318 Mikeš z Nesvačil. ¹⁾ Roku 1397 panoš Jan z Nesvačil a Markéta

¹⁾ Pozůstatky desk, I. 34.

manželka darovali kostelu zdejšímu jednu kopu gr. úroku za spásu duší Jindřicha a Anny rodičů. ¹⁾ — Nesvačily byly krátce na to k panství Leštenskému vtěleny. Teprvé roku 1661 byly na žádost Viléma Alberta Krakovského z Kolovrat, nejvyššího sudí zemského, tvrz a ves Drachkov, Nesvačily s filiálním kostelem, vsi Zahorany a Dlouhá Lhota od řečeného panství odděleny. Roku 1678 dne 30. března koupil to zboží Jan Bohumír Ferdinand hrabě z Burgstalu; který kostel Nesvačilský obnovil. Jeho syn a dědic Václav Karel hrabě z Burgstallu prodal statek Drachkov s Nesvačily a Tosnicemi dne 3. září 1706 hraběti Jeronymovi Kolloredovi z Walsee, ²⁾ který jej k panství Tloskovskému připojil.

Ke kostelu Nesvačilskému pochovávají mrtvá těla vesnice:

1. **Nesvačily**, 460 kat., 30 židů v 61 domech. Filiální kostel Nalezení sv. kříže přišel nehodami času (snad též roku 1624) o vlastního správce duchovního, a byl když nebylo vyhnutí faráři Bystřickému jako filiální pod správu dán, který i užítky od něho táhne. Každý měsíc jednou, jakož i o svátcích P. Marie konají se v něm služby Boží. Kostel původu starého stojí na vršku obklopen obezděným hřbitovem; r. 1700 byla loď od hraběte z Burgstallu k jižní straně rozšířena a kostel v nynější slušnou podobu uveden, ³⁾ čímž starozitnost jeho byla setřena. Jest světlý a dosti prostranný. Okrášlen jest na severozápadním rohu kamennou věží, v níž visí dva zvony s nápisy starými ale nečitelnými.

2. **Bezejovice**, půl hod. od Nesvačil, dvůr poplužní, okresu Neveklovského při Neveklovské silnici, hájovna, vápenice, mlýn Šembera na Maršovském potoce, 60 duší. Při dvoře stávala tvrz, od níž zbyla pouze část přepevné zdi, a která druhdy za sídlo sloužila vladykám, „z Bezejovio“ zvaným. Roku 1398 odkázal panoš

¹⁾ Lib. Erect. XIII. H. 1.

²⁾ Rohn Antiquitates eccl. distr. Curim. pag. 64.

³⁾ Dsky zemské: kvat. 411. M. 23. a 412. P. 25.

Ondřej řečený Šafrán z Bezejovic půl kopy úroku kostelu Nesvačilskému na výroční mše za své předky. ¹⁾ Roku 1448 Mrakeš a Přech bratří z Bezejovic bojovali v řadách Jiřího z Poděbrad při dobývání Prahy. Krátce na to přišli vладыkové z Bezejovic v držení statku Popovického, dle něhož se počali psáti Popovští z Bezejovic (Srovnej na str. 108), Bezejovice ale nalezáme již v nejstarším zápisu desk zemských (1542) s panstvím Leštenským spojeny.

3. **Zahořany**, ves okresu Votického s 118 duší v 14 domech. — Roku 1541 v úterý před sv. Řehořem Matouš, Havel a Bartoloměj, bratří vlastní svobodníci z Zahořan prodali dvůr svůj dědičný v Zahořanech za 100 kop gr. miš. urozenému pánu Janovi Trmalovi staršímu z Toušic a na Drachkově. ²⁾

¹⁾ Lib. Erect. XII. K. 1.

²⁾ Dsky zemské: kvat. 46. G. 6.

Doplňék k stránce 66.

Roku 1577 držel Julius Opith, jinak Peřina z Maličína, statek Pořící nad Sázavou, jež prodal toho roku Drslavovi Byšickému z Byšic.

Výměra rozlohy dle druhu plodin.

obcí katastrálních	J m é n o přivtělených míst	Role		Luka		Zahrady		Pastviny		Lesy		Neplodná půda		Úhrn rozlohy	
		jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra
Bedřč ⁶⁾	..	265	1431	9	390	5	933	42	1596	165	445	27	1255	516	1250
Benešov ¹⁾	..	1637	834	102	458	35	531	53	962	88	154	93	756	2005	495
Bělčice ¹⁰⁾	..	230	706	47	731	6	571	34	279	704	1085	15	1208	1038	1330
Boreňovice ¹⁾	..	631	1076	130	1465	19	27	112	1100	165	190	36	1452	1087	510
Bukovany ¹⁾	Lhota Bukova, Lh. Vi- dlakova, Břejlovka, Úročné a Taranka ..	1628	519	89	950	18	459	174	1323	368	1471	172	1403	2452	1330
Bystřice ¹⁾	..	928	63	58	340	11	1242	71	64	19	175	156	1066	1245	50
Čakov ¹⁾	..	317	867	35	1182	3	956	34	246	4	1025	13	584	409	60
Čeliv ¹⁾	..	431	361	92	778	6	895	66	174	333	4	25	68	954	680
Čtyrkoly ⁴⁾	Vysoká Lhota, Javorníky Bohušice, Pilátka, Čer- vený dvůr ..	458	1232	17	1410	7	1049	55	315	22	470	57	1064	819	740
Dlouhé pole ¹⁾	..	541	1055	55	1535	4	1515	67	115	281	530	20	20	970	1570
Choratice ¹⁾	Xaverov ..	427	1	40	1295	9	207	30	1598	620	1466	21	163	1149	1530
Jemniště ¹⁾	Lisek, Sušice ..	367	259	55	998	15	588	31	366	40	1229	570	240
Jezero ²⁾	Věřice, Okrouhlice Chudláz, Hutě, Lištěnec, Miroslav, Nový dvůr, Opřetice, Vrbětín ..	738	1067	124	1508	9	599	74	1238	232	63	46	841	1226	510
Jinošice ¹⁾	Chvojnno, Hanzlov, Hárka, Opřetice, Vrbětín ..	633	114	103	479	10	373	78	1395	959	70	45	1284	1830	515
Jirovice ¹⁾	Jarkovice, Kasarna, Marianovice, Semovice	1283	1320	101	1336	10	1331	163	975	453	665	106	648	2119	1525

obci katsarálních	j m é n o		Role	Luka	Zahrady	Pastviny	Lesy	Neplod- ná půda		Úhrn rozlohy
	privítělených míst							jitra ☐ s.	jitra ☐ s.	
Konopiště 1)	Chlistov, Poměnice, Ši- berna, Zeleňka, Tu- žinka, Žabovresky, Zbožnice, mlýny Pil- hal a Zákak		1184 552	67 1561	30 1023	144 1178	748 207	116 1439	2292 1160	
Kozmice 1)	Hartošovice, Lhota Ká- cova		587 1295	61 155	11 55	112 35	387 300	32 795	1191 1035	
Leštino 1)	Lhota Mokrá, Vokov, Podhájí, Obora		851 1048	85 197	16 1010	45 324	208 939	40 1257	1247 1575	
Líšeni	Čerčany, Dubsko, Hra- diště, Zienice		782 1175	75 543	19 1276	86 1094	559 77	92 910	1616 275	
Milovanice 5)	Holčovice, Veselka		521 575	95 701	12 1083	81 1127	67 1206	24 583	803 475	
Mratě 1)	Žitáň, Žitáňky, dolní Mratě		964 765	28 1556	10 1061	225 1255	364 505	67 453	1661 725	
Myslibř 6)	Podhájí, Radkovic		514 655	68 1347	15 719	32 1550	20 1505	34 874	687 250	
Nesvačily 1)	Petrovice		1063 711	81 1210	9 498	66 512	76 885	37 239	1334 855	
Nový dvůr 1)	Babčice, Budkov, Kopa- mina, Moklin, Pechnov, Pozov		882 170	163 535	11 1126	125 640	1080 229	45 1410	2308 970	
Odlivý	Líšnice, Mžíkovic		323 1318	50 374	5 947	41 970	379 571	19 700	820 80	
Ostředek	Brodec, Dolý, Hůrka, Kostelec, Ledce, Pa- šovka, Větrov		422 705	62 219	12 1151	28 1391	156 998	29 301	711 1565	
Pecirady 1)			985 1468	88 911	2 264	167 1494	367 1539	111 669	1723 1545	

obci katastrálních	jm é n o privátelných míst	Role		Luka		Zahrady		Pastviny		Lesy		Neplodná půda		Úhrn rozlohy	
		jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra	jitra	s. jitra
Vlkov ²⁾ . . .	Bezděkov, Bučina, Hvězdovice, Klokočná, Lévín, Lh. Vranova, Měčovice, Naháč, Údolnice, Knežaty	159	1503	21	1088	3	886	39	212	56	11	7	180	287	680
Vranov . . .		1081	1554	96	643	22	534	192	369	436	827	57	1108	1887	235
	Úhrn	80468	2963297	515	577	436	4153	167	13592	70	2338	1383	54426	1270	

Poznámání. 1) Spolu místní obec. 2) Katastr. obce Čakov, Tatounovice a Vlkov tvoří místní obec Čakov. 3) Katastr. obce Jezero a Střížkov tvoří místní obec Jezero. 4) Katastr. obce Látění a Čtyrkoly tvoří místní obec Látění. 5) Katastr. obce Mliovance a ves Holčice tvoří místní obec Holčice. 6) Katastr. obce Myslí a Skalce tvoří místní obec Myslí. 7) Katastr. obce Samechov a Oclivy tvoří místní obec Oclivy. 8) Katastr. obce Bedrč a Pristoupim tvoří místní obec Pristoupim. 9) Katastr. obce Tisem a Tvořešovice tvoří místní obec Tvořešovice. 10) Katastr. obce Bělčice a Vesce tvoří místní obec Vesce.